

TICALA

JELENA ZLATAR GAMBEROŽIĆ

SADRŽAJ

Ne provociraj	5
Čišćenje	16
Otac	22
Opreznost	30
Mama	39
Ticala	46
Gradilište	50
Vatromet	56
Uzimanje	63
Ljeto me je voljelo	68
Četiri godišnja doba	74
Ples	79
Kuke	86
Spisateljska	94
Nepomirljivi	98
Crvenkasti oblak	101
Pismo iz planine	106
S one strane jezera	111
Brujanje u drveću	118
O autorici	124

Priča mog života ne postoji. Nje nema. Nikada nije bilo središta. Nije bilo puta niti crte. Postoje samo prostrani predjeli u kojima se pretvaramo da je nekoga bilo, ali to nije istina, nije bilo nikoga.

M. Duras

NE PROVOCIRAJ

- Treba otići iz ove zemlje, kužiš! - kaže Teo okrenuvši se gornjim dijelom tijela prema Luki koji u autu sjedi iza njega; malo, tek toliko da ne izgubi kontrolu nad vozilom.

Nina naglo podiže glavu i pramen crvene kose pada joj na čelo. Pita se zašto joj je Teo odbojan. Gleda njegovo lice u retrovizoru. Visok je gotovo dva metra, ima pravilne jagodice, rijetku bradu i pune usne. Tijelo mu je pravo alpinističko: snažno i spretno. Nitko nema ništa protiv Tea. Teo penje najteže smjerove. Teo penje zaleđene slapove. Teo je otišao u Južnu Ameriku i popeo se na vrh Aconcague što svi u njihovom klubu smatraju najvećim mogućim uspjehom. Njegova djevojka, Tea, *Miss perfection* kako ju Nina naziva u sebi, sjedi pored njega u autu.

Teo i Tea su najpopularniji penjački par. Par za penjački poster. Ona nije znala penjati dok ju on nije naučio, a sada penje čak i bolje od njega, barem tako tvrdi Luka, koji je počeo relativno nedavno, prije nepunih pola godine.

Nina ne zna mnogo o tome. Nije nikada ušla u njihov klub, i ne namjerava.

- Moraš - tjerao ju je Luka - kako ne kužiš? Svi parovi zajedno penju. Ispast ću zadnji papak ako te ne nagovorim.

Nina je na to samo šutjela i nadala se da će Luka uskoro pronaći posao. Da će pronaći sadržaj koji će njegov kovitlac energije preusmjeriti u nešto korisno. Luka joj se svidio čim ga je upoznala, nakon par votki, u kafiću gdje je izašla s prijateljicama. Nasmiješio joj se svojim širokim *Aquafresh* osmijehom i rekao:

- Opa, mala! Šta radiš večeras?

Nina nikada nije doživjela gluplji „ulet“. Ali postojalo je nešto u njegovoj snažnoj vilici i gustim obrvama što joj se učinilo muževnim. Osjetila se zaštićenom. Stala je, usred buke i dima kafića, pogledala ga u oči i pomislila da taj lik može odagnati demone. Smijehom ili drskošću, nije bilo bitno. Nije osjetila nikakvu slabost u njemu, već čistu spremnost na udarce. Na ulaženje u klinč s bilo kim, bilo kada. Primaknula mu se i primila ga za ruku. Bilo je odlučeno.

Poslije je naučila da su mu ruke uvijek tople i da često hiperaktivno skakuće pucajući od

energije, ali zapravo pucajući naslijepo. Bio je motor koji se vrtio u prazno. Zamišljala ga je kao radnika koji tovari velike betonske blokove golim rukama u kamion i to ju je uzbuđivalo. Sanjarila je o tome kako sve ono što nikada nije stekao obrazovanjem ili promišljanjem nadoknađuje fizičkim radom, snagom koja joj je dotad bila manje poznata kod muškaraca koje je birala. Uživala je u načinu na koji ju je vrtio u rukama ili podizao i naslanjao na zid u strastvenim trenucima. Voljela je misliti kako će ga, kao u filmu *Pet lakih komada*, posjećivati na nekom gradilištu izvan grada, gdje će on ulaziti u sukobe s ostalim radnicima, uvijek iz ispravnih razloga. Maštala je o njihovoj kućici u prirodi gdje će ona slikati u miru dok će se on, nemirno brzajući s jedne strane kuće na drugu, brinuti za sve ostalo.

No, sada su u autu i treba nastaviti razgovor ili se pak praviti da je se taj razgovor ne tiče. Odluči da je pametnije odabrati ovo drugo, barem na neko vrijeme. Poslije će vidjeti. Dug je put pred njima.

Teo priča o svim izletima koje planira te ponovnom odlasku u Južnu Ameriku na najmanje dvije godine. Nina gleda kroz prozor. Glava joj je blago povijena i oslonjena na staklo tako da pri svakoj neravnini lagano udari čelom o njega. Ali to joj ne smeta, u autu je vruće i staklo je ugodno rashlađuje.

Mnogo su hodali taj dan. Satima. S jedne strane brda prostirala se velika ravnica s kućicama uredno poredanima jednim kraj drugih poput lego kocaka, dok se s druge strane širila šuma. Ninu je krajolik podsjetio na osnovnoškolsku čitanku iz Prirode i društva. *Meni je moj zavičaj najljepši*, govorilo je četvoro djece u čitanci, jedno pokazujući na morski krajolik, drugo na gradski, treće na planine, a četvrto na ravnice, točno onakvu kakvu je gledala s brda. Pokušala je vidjeti kretanje, ljude na dnu ravnice, ali bila je previsoko. Sjedila je veći dio dana na brežuljku u hladu hrasta i promatrala kretanje lišća, travu i penjače, ne odlučujući se pokrenuti. Sati su prolazili u tišini zelenila.

Tea je čitavo vrijeme penjala, kao da ju nešto goni. Ninu je njezino penjanje hipnotiziralo. Buljila je u nju, u stijenu po kojoj se kretala prema gore. Pokušavala je shvatiti što ona ima od osvajanja tog smjera, što ima itko od njih. Nije se činilo da uživaju u procesu uspinjanja, ali nije nikada vidjela nikoga tko se razdragano smije dok se bavi sportom. Ipak, ovdje je nešto bilo drugačije. Njihovo prijanjanje uz stijene nogama i rukama, ispijanje dugačkih gutljaja vode, fotografiranje mobitelima kada bi došli do cilja, nisu bili sami sebi svrhom. Osjećala se kao pred pitalicom koju mora razriješiti, a koja glasi: *Penjanje je šifra za...?* Na kraju je zaključila kako se radi o tome da Luka i Teo dokazuju jedan pred drugim koji može više i dulje penjati. Slične su visine i građe, sličnih godina i životnih situacija. Nešto je

moralo biti različito. Jedan je od drugoga morao biti bolji u nečemu. Luka je, naime, na taj način prilazio svijetu: uspoređujući se. Ako nije mogao odmjeriti snage u znanju, informiranosti, izdržljivosti ili nečem četvrtom, situacija bi mu brzo postajala dosadna i pojavljivalo bi se ono što je Nina nazivala „cupkanjem“. Čitav njegov organizam nije mogao ostati na mjestu, biti na miru. Trebalo mu je baciti kosti. Nina se osjećala kao dreser većinu vremena. Kosti je pažljivo skupljala i na vrijeme ih bacala, prije nego što bi Lukina dosada prešla u sumanutost. Nekoliko su se puta približili toj točki, kad joj se činilo da će Luka izaći iz vlastite kože zbog nedostatka zabavnih i adrenalinskih sadržaja. Srećom, nečim ga je u tim trenucima uvijek uspjela zainteresirati.

Ali Tea. Zašto je ona tu? Nije se valjda dokazivala obojici? U njezinu je pogledu često naslućivala rezignaciju, gotovo želju za uzmicanjem. Čime su je zapravo stijene mamile?

Luka i Teo su nakon penjanja prošli obje strane planine u vedrom hodu i brbljajući te su na kraju došli do Nine koja ih je čekala u hladu.

- Nije ti bilo dosadno samo sjediti? - pitao ju je Luka. - Luda si. Ja bih crk'o od dosade.

Nina je polako ustala i maknula zalijepljene vlati trave sa stražnjice. Htjela je otići doma, leći i spavati. Ništa drugo nije ju zanimalo, pa čak ni jelo na koje su svi nagrnuli nakon penjanja. Sjela je pored jednog žbuna i promatrala ih. Luka je izvadio kuhana jaja iz ruksaka i trpao ih u usta jedno za drugim dok mu se vrat izvijao. Teo je pio mlijeko iz tetrapaka. Tea je jela malo, gledala u planinu i šutjela. Nina se pitala treba li sada nešto reći, nešto pitati. Učinilo joj se to njezinom dužnošću jer jedina nije penjala smjerove s njima.

- Kako je bilo? - na kraju se odlučila za najjednostavniji upit.

Teo ju je pogledao kao da je prvi put vidi, Tea je kimnula glavom, a Luka je odgovorio jednostavno:

- Jebeno. Znala bi da probaš.

Opet on gnjavi, misli se Nina. Kao da je zaboravio da je probala ona jednom, nakon dugog Lukinog nagovaranja, ali je odmah i odustala jer nakon tog penjanja nije mogla hodati dva dana od bolova u dijelovima tijela za koje nije ni znala da postoje.

Nakon ručka, svi su sjeli u auto i krenuli. Bili su mokri od znoja i autom se širio neugodan miris.

Konačno, Teo prestane pričati o putovanjima, penjanjima i planovima i koncentrira se na vožnju. Nina se ponada trenutku tišine, ali Luka se nadoveže na njega kao da su se dogovorili da u autu ne smije biti nikakve pauze. Šutnja je bila rezervirana za penjanje, pomisli Nina. Auto je, sudeći po tome, mjesto razgovora. Još malo i zapamtit će pravila.

- Pa to ja stalno govorim! Treba se maknuti iz ove države! Tu se ne može postići ništa, baš ništa! - usklikne Luka, gestikulirajući svojim velikim rukama. - Jeste vidjeli jučer na vijestima... - u žaru govora, prima Ninu za ruku. Ona oprezno izvlači svoju ruku iz njegove, no čini se da Luka to i ne primjećuje. Ruga se nastupu predsjednika. Oponaša njegov govor i Teo se nasmije. Nina vidi njegove savršene, bijele zube u retrovizoru. Teo skida svoje skupe crne naočale i spušta ih u pretinac. U kojem svemiru bi ona mogla razgovarati o nečem važnom s nekim kao što je Teo? Teo, s nulericom. Sa spretnošću kakva se rijetko sreće, čak i kod vrhunskih penjača.

Tea se stidljivo nasmije. Ninu zbuni njezin glas. Nije sudjelovala u razgovoru i dosad se činilo kao da spava.

- U autu ful smrdi od našeg znoja! - uzvikuje Teo i stišće ruke uz tijelo. Luka širi ruke, skuplja ih i to ponovi nekoliko puta, pa se njih dvojica opet nasmiju. Tea prstima začepi nos i okrene se prema prozoru. Nina promatra njezin profil i pokušava dokučiti Teine misli. Penje bolje od njih dvojice zajedno. Ima bolji posao nego što će njih dvojica ikada imati. Što jedna Tea radi u ovom autu? Što radi na ovom izletu? Da je manje šutljiva, možda bi onda u njezinim riječima pronašla nešto za što bi se mogla uhvatiti. Tea ostaje zagonetka veća od samog penjanja. Njezin profil je najpravičniji od svih koje je ikad vidjela. Kosa je odrezana pravilno i pažljivo kao engleski travnjak. Da ima olovku i papir, pokušala bi je nacrtati. Njezinu bi kosu blago isjenčala.

Luka nastavlja svoj uzbuđeni govor o problemima u zemlji. Govori sve glasnije i zatim gotovo više dok se okreće prema Nini.

- Naći posao je praktički nemoguće! Ne znam kada sam posljednji put nešto pametno i normalno radio!

- A da si bio plaćen! - nadovezuje se Teo još glasnije s prednjeg sjedala.

Nina duboko uzdahne.

- Ovako moja baka uzdiše! Kao da cijeli svijet propada! - vikne Luka. Teo se nasmije.

Nina se ponovno sjeti pitomih kućica koje je čitav dan gledala s brda, žbuna kraj kojeg je sjedila dok su ručali, a Teo i Luka halapljivo gurali jaja u sebe. Luka se osvrtao po brdu kao da mu nije dosta, kao da traži još kakvu hranu za proždiranje. Da je pored njih prošla srna, skočio bi na nju, nije sumnjala. Zario bi joj zube u vrat. Nina je gledala u žbun. Što žbun hoće? Važno mu je jedino postojati. Biti ljekovit. Po čitave dane. Što želi trava? Mirovati i rasti. Kišu i sunce. Ništa drugo.

A što što to zapravo želi Luka? Kad god bi ga to upitala, nakon ručka ili usred jutarnje kave, odgovarao joj je da o tome još razmišlja i da ga ne smije požurivati. Želi penjati, u to je siguran. To čini stvari čišćima. *Dokad misliš razmišljati?* – željela mu je uzvratiti, ali bi se uvijek na vrijeme suzdržala i pogledala na drugu stranu.

– Ti ne razumiješ – nastavljao bi on. – Nemam dovoljno koncentracije za druge stvari. Misliš da ne bih bio sretan da mogu, kao ti, satima slikati jednu sliku? Bio bih presretan! – zatim bi, nadureno, nastavljao jesti.

Ninu počne obuzimati dobro poznat osjećaj. Često bi ga doživljavala kao lagano kipljenje iznutra koje počinje negdje u području želuca, a zatim se penje kroz grudi i vrat prema glavi, gdje se pojačava i pretvara u velike mjehure. Ponekad bi se toliko uskovitlao da ga Nina više ne bi mogla kontrolirati. Bio je specifičan po tome što se javljao jedino pored Luke. Jednom je kovitlac nervoze postao toliko snažan da je uzela šalicu iz koje je pila kavu i razbila je o radijator. Komadi šalice su se razletjeli po zraku, a Luka ih je zaprepašteno istog trenutka počeo sakupljati i iznositi iz sobe, kao da je htio da se taj nemili incident poništi i prije nego što se dogodio.

– Moraš manje raditi – rekao joj je poslije. – Čula si za *burn out* sindrom? Jebote, mislio sam da sam ja živčjenjak u ovoj vezi. – Nasmiješio se i poljubio je u glavu.

Kućice, zavičaj, žbun, pokušava se smiriti fokusirajući se na ugodne prizore. Sjeti se Tee kako penje, njezinih pomno oblikovanih pokreta i snažnih leđnih mišića dok se hvata za stijene i ne misli ni o čemu drugom osim o tome gdje i kako će položiti stopalo.

Osjeća Lukin pogled na sebi kao da joj pali gornji sloj kože s lica i ostavlja opekotine po obrazima. Zna da čeka da ona progovori. Čitavo vrijeme nije ništa rekla, a Luki to nije zabavno. Bez borbe nema adrenalina.

– Mnogi su postigli nešto ovdje. Pogledajte Teu. Kao što neki ne uspiju ama baš nigdje – konačno tiho kaže i ponovno se čelom nasloni na prozorsko staklo.

Teo i Tea ne progovaraju s prednjih sjedala. Teov osmijeh je zaleđen, usne su mu čudno iskrivljene u cereku. Teino lice je ozbiljno i odsutno. Nina ne zna slaže li se ona s njima ili s njom, ili je pak sve to toliko daleko ispod nje da na njihovu raspravu i ne obraća pažnju. Ostali u njihovom penjačkom klubu se svi sa svima bespogovorno slažu, kao da ih je zajednički hobi učinio istomišljenicima nekakve sekte.

Smrad u autu postaje sve jači, pa Nina sasvim malo otvara prozor. Pored njih prolaze kuće i šume kao na velikoj, odmotavajućoj traci. Upravo prolaze pored niza lijepo uređenih vila. Svaka od njih ima maleni vrt, podrezano cvijeće i svježe obojenu ogradu. Koliko vremena ljudi troše na uređivanje ovih kućica, pita se Nina. To je sigurno svakodnevan rad. Sati i sati. Baš kao i treninzi za penjanje.

Tea tiho prekida nastalu tišinu i upitno se okreće prema Teu.

- Možda ne moraš ići u Argentinu. Možda bismo mogli živjeti tu negdje, u jednoj ovakvoj kući?

Oho, pomisli Nina. I Tea o nečemu razmišlja. I to o Teovim hvalisanjima i putovanjima. Mislila je da se Teine misli bave uzvišenijim temama: geopolitičkom situacijom. Kvantnom fizikom. Ali životom u kući s travnjakom? To je pravo iznenađenje!

Teov pogled usmjeren je ravno na cestu. Ne odgovara. Rukama snažnije stisne volan, Nina primijeti zatezanje mišića na njegovim rukama.

- Luka ima pravo -Teo konačno odgovara Tei - ovdje je očajno. Zato idem, kužiš. Sve sam isplanirao.

I dalje gleda ravno ispred sebe. Nina odmiče glavu od prozora i pogleda prema Luki koji se smiješi.

- Hoćemo pustiti neku glazbu? - kaže, ne gledajući ni u koga određeno. - Možda ima nešto na radiju...

Hvata je umor od ljutnje i želi ga zatvoriti u bocu. Ugušiti u glazbi. Dovedi se u stanje lelujanja, kao na brdu. Promatrati promjene svjetla uslijed sumraka.

Tea je i dalje okrenuta prema Teu. Nina primjećuje da je njezin profil jednako pravilan i s

druge strane. Kako se osjeća netko s toliko pravilnim profilom, pita se Nina. Je li i sve ostalo u njezinom životu tako ispravno? Čarape uredno poslagane u ladicama, suđe savršeno posloženo u ormarićima iznad sudopera? Grudnjaci, za svaku priliku, na finim crnim vješalicama.

Jedno vrijeme, koje se Nini čini beskrajno dugim, vlada tišina. Konačno tišina u autu koju je tako dugo čekala. Samo, ova tišina je napeta, lažna kao i penjanje. *Tišina je šifra za...?* – postavi novu pitalicu bez odgovora.

Tea gleda u Tea još gotovo minutu, a zatim mirno progovara. Njezin glas je ugodan i čist, pomisli Nina, kao voditeljice radioprograma:

- A što će biti s nama? Jesi li i to isplanirao?

Nina zadrži dah dok osjeća kako joj se čelo počinje žariti. Val srama i nelagode popne se duž njezinog trupa prema vratu. Luka se trgne i živne, kao da ga je netko ubo iglom u stražnjicu. Pljesne rukama i lagano počne poskakivati po sjedalu.

- Da, Teo – govori namještenim glasom koji bi trebao imitirati Tein – ne smiješ nigdje bez svoje drage cure. To su plodovi veze, jednako kao kad mene ova moja vrijeđa da nigdje i nikad neću uspjeti.

Lice mu se pretvara u nasmiješenu masku koju je toliko puta vidjela. Masku koju nije moguće otrgnuti, zapaliti ili uništiti. Počinje fajt i Luka je spreman. Luka je rođen spreman.

Nina duboko udahne i zadrži dah, kao da se sprema zaroniti. Nitko ne progovara. Mrak polako pada na polja. Ljetni sumrak i sparina ulaze u auto.

- Kužiš, to ti je prava podrška – nastavlja Luka objesno – kad ti žena kaže: nikad ništa od tebe!

Rukama se čvrsto drži za sjedalo, kao da bi uskoro mogao zajedno s njim biti ispaljen kroz krov automobila. Tea i Teo šute. Tea spusti glavu prema krilu. Rukom prođe kroz crnu kosu i posegne za ruksakom. Ruke joj nestaju u njegovoj unutrašnjosti. Luka također rukom posegne prema džepu. Što će izvaditi iz njega, pita se Nina. Ručnu bombu?

Luka vadi praznu ruku iz džepa i okreće se prema Nini kao da sluti njezine unutrašnje monologe:

- Hajde! Reci više nešto! Pun mi je kurac tvoje pasivne agresije i uzdisanja!

Ona hvata zrak i počinje, polako i oprezno, kao da gazi po jajima. Vlastite riječi učine joj se kao parole ispisane na velikom platnu.

- Mislim da nije problem u državi. Preciznije; jest, problem je i u njoj, ali čini mi se da mnogima to služi kao izgovor. Treba poduzeti nešto. Barem se potruditi – kaže.

- Za dom spremni! – vikne Teo i njih dvojica se opet počnu smijati.

Nini zazvuče kao dvije hijene.

- Trud je precijenjen, znaš – kaže Teo.

- A šta ti misliš, da je moguće mijenjati ovo društvo? – Luka joj se unosi u lice.

Ona lagano odmahne glavom. Sunce na zalasku uđe joj u oči i žmirne. *Ogniuno sta solo sul cuore della terra...*[1] sjeti se početka citata koji je obožavala u srednjoj školi. To je bio citat koji ju je najviše smirivao od svih koje je ikada čula. Padao je na nju poput svilenog plašta i štitio je onako kako Luka na kraju ipak nije mogao.

- Ja znam da bih u drugoj zemlji bio sretan. Ovdje mi svi samo seru. Idi Teo što dalje, boli te racku za sve! Nema ovdje ništa za nas. Nije da ćemo dobiti ikakvu potporu od njih dvije – kaže Luka konačno, odmićući pogled s nje.

Nina spušta glavu. Grad se približava. Obiteljskih kuća više nema i sve je više zgrada. Sumrak je miroljubiv, prijelaz u mrak gotovo nježan. Nema ni hladnoće. Blagost ljetnih mirisa skuplja se oko njih u zraku. Vani je potpuna tišina. Ostalo je desetak minuta vožnje i duboko udiše, kao da želi u sebe sakupiti sve ono iz atmosfere što je ljetno poslijepodne izbacilo i sada ostavlja noći, na korištenje po volji. Pogleda u Luku. On napeto gleda pred sebe kao da će skočiti na sljedeću riječ koju netko izgovori i izudarati je. U autu je već gotovo mračno. Nina zatvara oči i dodiruje se po čelu i kosi. Pokuša se sjetiti kada je zadnji put osjetila nešto poput olakšanja.

...trafitto da un raggio di sole...[2], nastavlja citat u sebi, kao mantru. Pokuša se sjetiti kako ide dalje i čiji je, ali ne može. Zatim se okreće prema Luki i šapne:

- Molim te. Ne provociraj – i potapša ga po nozi.

On je pogleda ljutito, gotovo bijesno, ali ne kaže više ništa.

- Imaš pravo Luka. Jebe mi se - kaže Teo tvrdo s prednjeg sjedala. - Idem i ne vraćam se.

Tea je utihnula i utočila u sjedište. Nina više ne vidi njezinu kosu ni ruke.

Stižu do odredišta, zgrade u kojoj žive Nina i Luka. Teo zaustavlja auto, ali nitko ne prekida tišinu. Nina kupi stvari pored sebe sa sjedala i stavlja ih u ruksak. Boca vode, pulover.

Promrši pozdrav i izlazi iz auta. Gleda u nebo iznad zgrada. Nema vjetra. Uskoro će se posve smračiti. Luka uzima svoje stvari, potapša Tea po ramenu, uzvikne: - Pozdrav, ljudovi! - i izađe. Pocupkuje pored Nine kao da se sprema početi trčati.

- Teo je zapravo pravi idiot - kaže Luka gotovo veselo i unese se Nini u lice - ali vidiš, i on je završio sa super curom, kao i ja! - zagrli je desnom rukom, a lijevom primi naramenicu ruksaka. - Ne znam šta je to s vama ženama da odaberete ovakve debi...

Udarac mu zanese glavu tako da se u jednom trenutku učini da će se okrenuti oko svoje osi, ali to se ne dogodi i glava mu se nakon početnog trzaja vrati u prvotno stanje.

Od siline udarca Nina i sama zatetura. Primi se za ruku, skvrči i okrene na mjestu. Čini joj se kao da su njih dvoje zajedno izveli pokret iz vlastite, privatne koreografije. On je glavom okrenuo prema lijevo, prema naprijed i zatim prema dolje, a ona zamahnula lijevom rukom, skvrčila se i čučnula. Čuje udaranje automobilskim vratima, dva puta i pretpostavi da su Teo i Tea izašli.

Shvati da su joj oči čvrsto zatvorene, kao zalijepljene. Polako pokušava otvoriti jedan kapak pa drugi, dok joj bol u šaci i dalje pulsira. Kada otvori oči shvati da je u tih par minuta pao mrak.

... ed e subito sera [3], prisjeti se konačno kraja citata koji ju je ispunjavao smirenošću sumraka na moru i u koji je uvijek duboko uranjala svakim dijelom kože na povratku s plaže. Samo, ovaj put je ostavi ravnodušnom. Kovitlac u njoj se pojača.

Luka se savio u čučnju i drži se rukama za bolno mjesto. Okrenut joj je leđima. Teo i Tea stoje iznad njega poput zbunjene publike koja nije sigurna u protokol u ovakvim situacijama. Konačno mu Teo prilazi i saginje se do njega. Luka se ne želi pomaknuti iako mu Teo stavlja ruku na glavu i nešto govori. Nina ne čuje što. Lukine velike šake prekrivaju mu čitavo lice, pa nitko ne može procijeniti nastalu štetu.

To nije pošteno, pomisli Nina. *Trebaju vidjeti što je napravila. I ona, pogotovo ona treba vidjeti.* Dolazi do Luke koji još uvijek čuči i naglim naletom ga rukama gurne na pod. Teo i

Tea se spremno odmaknu od njih pola metra, kao da čekaju nastavak zanimljive interaktivne predstave. Luka se zbuni i pomakne ruke s lica kako bi se njima, u naglom gubitku ravnoteže, dočeka na zemlji.

Nina se zagleda u njegovo lice. Iz nosa mu curi krv i jednim okom ubrzano trepće, kao da ne vidi dobro. Gleda je uplašeno i čini joj se da će podignuti ruke da se obrani ili da prekrije glavu. *Gdje ti je fajterski gard sada?* – poželi ga pitati. Želi pljunuti na njega. Trebalo bi nastaviti, pomisli divlje. Pozabaviti se njegovim *pasta-za-zube* osmijehom. Šutati ga dok se ne onesvijesti. Bi li itko reagirao?

Svi ni za koga, nitko za sve, mogao bi biti novi penjački slogan – pomisli. *Udarci su šifra za...?*

Približi mu se i nadvije nad njega. Osjeća da se krajevi njezine jakne šire i da bi ga ovakvog, skvrčenog i uplašenog na podu mogla čitavoga obuhvatiti i ugurati u sebe. Digne jednu nogu s poda i približi je njegovoj glavi, nekoliko centimetara iznad, kao da će stati na nju. Luka se i dalje ne pomiče. Čuje samo njegovo ubrzano disanje.

Tea dolazi do njih i u jednom, kratkom trenutku, Nina pomisli da će je obuhvatiti, primiti oko struka, šapnuti joj nešto ili je jednostavno odvući i tako zaustaviti, no ona stane na drugu stranu i nadvije se nad Luku polako i oprezno, kao u usporenom filmu. Njezin savršen profil promatra ga bez emocija, znalački.

Nekoliko trenutaka nitko se ne pomiče, čak ni Teo koji promatra Teu ništa ne shvaćajući dok rukama prolazi preko glave. Nina skreće pogled s kvrge na Lukinom licu i sada gleda samo u Teu koja stoji s druge strane, bezvučno i nepokretno, kao njezin odraz u ogledalu. Hoće li se pomaknuti? Hoće li ga ona dokrajčiti?

Mrak ih pokriva polako kao da se razvlači debeli poplun. Obris zgrada pred Ninom lelujaju u uličnoj rasvjeti. Vjetrić je ponovo počeo, osjeća ga na licu prekrivenom kapljicama znoja. Podigne pogled i na crnim listovima obližnjeg drveta vidi tek blago titranje lišća. *I odmah je večer*, pomisli na svoj omiljeni citat. Mišići joj se počnu opuštati.

Osjeti da je hvata mučnina.

Pomakne nogu od Lukinog lica i okrene se od njih. Protrese ruku i nesigurnim, klimavim nogama zaputi se prema zgradi.

BILJEŠKE

[1] Prijevod s talijanskog: Svatko stoji sam na srcu zemlje...

[2] Prijevod s talijanskog: ... proboden sunčevom zrakom...

[3] Prijevod s talijanskog: ... i već je večer.

ČIŠĆENJE

Probudio se ranije nego inače.

Goga je za danas najavila čišćenje, a to je značilo da se svatko od njih mora pozabaviti svojim dijelom posla, imali za to volje ili ne. Njegov dio bilo je pranje prozora i podova, s tim da nije smio zaboraviti na terasu, najvažniji dio stana. Terasa se, upozorila je Goga naglašavajući zadnju riječ, prlja *najviše*.

Dok je ustajao, obuzeo ga je poznati osjećaj izmještenosti. Nije znao bolje nazvati taj osjećaj koji ga je već mjesecima proganjao pri buđenju. Bilo mu ga je teško i opisati.

- Znaš, to je... kao da ne bih trebao biti tu gdje sam. Kao da pripadam negdje drugdje - trudio se objasniti najboljem prijatelju na kavi pored supermarketa u kojem su zajedno kupovali svake nedjelje.

- Ma nemoj mi reći. Svi se tako osjećamo, stari - odgovorio mu je ovaj i osmjehnuo se. - Pun ti je kufer posla, svakodnevnih sranja, bračnih pizdarija...

- Da... - uzvratilo je on pažljivo. - Ali nije samo to, već... kao da sam upao u pogrešan scenarij. Moj život, ono što bih zapravo morao raditi... kao da je negdje drugdje.

Prijatelj ga je, pristojnosti radi, ipak pitao gdje to smatra da bi trebao sada biti, a nije. Na to pitanje nije imao odgovor, samo slike koje su se ravnomjerno redale u njegovoj glavi, blagih boja i linija, kao u dječjoj slikovnici: stol s mramornim kolačem, tanki ženski vrat, ljubičasta orhideja u tegli. Previše nejasne da bi ih pokušao istumačiti sebi ili prijatelju.

S Gogom nije razgovarao o tom osjećaju. Znao je kako bi ona - analitična kakva je već bila - reagirala na njega. Posjela bi ga na njihovu prostranu terasu kao malo dijete, skuhala mu čaj od mente i zatim krenula u ispitivanje: Koliko se dugo tako osjeća? Gdje smatra da uistinu pripada? Je li sretan s njom? Kako bi se stvari mogle poboljšati?

Goga, majstorica napretka i životne ravnoteže. Kad nije radila na preuređenju njihovog trosobnog stana, planirala je korake u svojoj sve dinamičnijoj karijeri ili pojašnjavala kako će im za nekoliko godina biti idealno vrijeme za bebu. On je samo kimao glavom, ne razmišljajući. Nije bilo potrebe. Goga će sve urediti, osmisliti onako kako je potrebno za njihovu zajedničku sreću i to sa svoja dva rokovnika: crnim - u koji je zapisivala svoje

zadatke i plavim – u koji je zapisivala sve što su trebali uraditi njih dvoje zajedno ili (češće) – on sam. Čekalo ga je tako mijenjanje žarulje u hodniku zgrade, popravak automobila, kupnja novih zavjesa u Ikei i raspitivanje oko novog mjesta za ljetovanje. Gogi je dosadilo ljetovati svake godine uvijek u istom primorskom gradiću gdje je on imao vikendicu. Gogi bi stvari općenito brzo dosadile. *Ajmo dalje!* – bila je njezina omiljena poštapalica. No trebalo je priznati: doista su išli „dalje“. U samo par godina veze i godinu dana braka pronašla mu je tri posla (jedan za drugim, tako da u karijeri nema, naglasila je, *praznog hoda*), zajednički stan, a činilo mu se da je rješavala i sve ostalo u njegovom životu. Na primjer, odjeću. Uvijek je bila oprana, ispegлана i posložena. Zatim, hranu. Uz sve ostale obaveze, uvijek je uspijevala skuhati nešto vrlo ukusno poput njegove omiljene mesne pite. Često je zamišljao kako je njihov zajednički život zapravo hotel u kojem on ima sve privilegije i poneke dužnosti oko kojih nikada nije zanovijetao. Nije bilo potrebe. Goga se brinula o svemu, najmanje što je mogao jest pomoći joj i ispuniti svoje obaveze iz plavog rokovnika.

Samo, ta izmještenost. Jutros se činila mnogo većom nego inače, čak i težom. Pritiskala mu je glavu i vrat na raznim mjestima tako da mu se činilo da ga sa svih strana stežu velika kliješta. Poželio je nekoga nazvati prije čišćenja ili barem sam, na terasi, popiti kavu. Odlučio se za kavu. Nije mogao podnijeti razgovor koji bi uslijedio nakon poziva nekom prijatelju. Prazne floskule, nedostatak pravih pitanja. Pitao se što uopće može i dobiti iz tih razgovora. Jedina osoba koju je stvarno želio čuti bila je Lara. Iako, pomišljao je dok je palio cigaretu na terasi i brzo uvlačio dimove u strahu da bi se Goga mogla vratiti i zateći ga kako puši (u plavom rokovniku je još davno bilo precrtano: PRESTATI PUŠITI!, pa Goga nije znala za njegove povremene izlete u dimnu zavjesu), nije znao ni što bi njoj točno rekao da je nazove.

– Heej, što ima? – zamišljao je da joj govori u slušalicu. – Znam da se nismo već dugo čuli... Kako si? Nećeš vjerovati, oženio sam se. Ima već godina dana... Zapravo, ne znam zašto ne bi vjerovala (na tom mjestu bi se nasmijao da joj pokaže kako nije izgubio svoju šaljivost koju je voljela). Kako posao? Larine skulpture?

Lara je imala podrum u kojem je slikala i radila oblike od gline koje je on nazivao „Larinim skulpturama“. Ona se na to smijala i tvrdila da je riječ o ljudskim oblicima i da pogleda bolje, ali on ih nije prepoznavao. Iskrivio bi glavu pokušavajući detektirati ruku ili trup, a zatim bi se, nakon neuspjeha u kojem bi rezignirano vrtio glavom, oboje smijali.

Od svih žena koje je ikada upoznao, Lara je bila jedina koja se znala smijati na vlastiti račun. Oko svog rada, svojih napornih roditelja, prijateljica koje su je često zamarale svojim

problemima. Smijala se iskreno i dobroćudno, pa se osjećao korisnim dok je smišljao smiješne nadimke za njih, a Larinoj majci na telefon govorio da ih je upravo prekinula u transcendentalnoj meditaciji. Lara je bila jedina žena koja je ne samo razumjela već i poticala njegov humor. I jedina koja za njega nije imala plan. Činilo se kao da joj je bilo dovoljno biti u njegovom društvu i često je samo sjedila kraj njega mrseći mu kosu. Voljela je predvečerja na moru. Uvijek u istom mjestu, u njegovoj vikendici. Nikada nije rekla: *Ajmo dalje*. Upravo suprotno – činilo mu se da je toliko vezana uz svaki trenutak da se i ne želi pomaknuti dalje, nikada. Ponekad ju je promatrao, mirnu i zagledanu u jednu točku i činilo mu se kao da je pored njega uronila u neki paralelni svemir u kojem oblici i boje nisu slični ovome, pa poput pravog ronioca razmiče morsko kamenje i travu, istražujući ih polako i oprezno, koliko joj to gusta voda dozvoljava. Nije ga puštala u taj svijet, ali činilo se da joj nije smetalo da sjedi pored nje dok je ona u njemu. Ne može se sjetiti koliko je sve to trajalo, koliko je trajao uz Laru. Sjeća se samo slika: valjanja po prvom snijegu. Njezine kose rasute na jastuku pored njega. Njezinog uvijek brzopletog pakiranja.

Njezinih očiju boje mahovine dok ga je gledala kako odlazi.

– Shvatio sam zašto sam otišao od tebe. Dugo mi je trebalo, ha? – zamišljao je da joj govori još uvijek mirno sjedeći na terasi s kavom odloženom na stolić pored sebe. – Nisam znao što dalje. Nismo imali jasan plan. Jasan smjer daljnjeg djelovanja. Zar ne?

Što bi ona na to odgovorila? Pogledao je kavu na stoliću. Gogina omiljena crna šalica sa zelenim kričavim natpisom: *ONE LIFE. LIVE IT*. Krpe za podove u kutu terase dozivale su ga da krene s čišćenjem.

Ipak, morao je nastaviti. Morao je dovršiti svoj zamišljeni razgovor s Larom.

– Htio sam ti zapravo reći... sad mi se čini da oni trenuci kada si gledala u prazno nakon rada sa skulpturama, a ja sam samo sjedio pored tebe... da su to jedini trenuci kada sam „pripadao“. Bio sam točno tamo gdje sam trebao biti. Poslije... nisam više to osjetio.

Pitao se postoji li još nešto što bi rekao Lari. Uzeo je gutljaj kave iz Gogine šalice. Da, postojalo je još nešto. Gledao je u kuhinjske prozore na kojima je vidio čestice prašine. Gogina šalica sjajila se na jutarnjem suncu. Sve Gogino se sjalo, sve je bilo čisto i bistro. Želio se uhvatiti za tu misao, prebaciti misli iz kolosijeka u kojem su bile na Gogu, na njezinu bistru čistoću. Neupitan sjaj organizacije i planova. Ali misli su se vraćale na razgovor s Larom. Progovorio je meko i lako, kao da ona sjedi preko puta njega na terasi i smiješi se

gledajući u prazno.

- Htio bih da znaš... možda nismo ni trebali imati dobar plan. Možda bi se on nametnuo sam od sebe, da smo ostali zajedno. Nedostaje mi... tvoje lice. Buljenje u prazno. Mislio sam da... znaš, da ćemo se pogubiti ako ostanemo zajedno. A sada... sve imam uređeno u milimetar. Moja žena ima dva rokovnika. Jedan je samo za mene, zamisli. Znam što ću raditi dvije godine unaprijed. A nikad nisam bio izgubljeniji.

Osjeti kako mu se napetost u vratu i na čelu pojačava. Klješta su bila sve jača, sve neumoljivija. Uđe u kuhinju i potraži Aspirin u jednoj od ladica. Goga ne bi dopustila da ikada ostanu bez Aspirina ili bilo kojeg drugog lijeka koji je smatrala nužnim. Gdje bi on bio bez Goge, znao mu je reći najbolji prijatelj.

Zaista, gdje bi bio bez nje?

Prestane tražiti lijek i pogleda kroz vrata terase. Vani blistaju grane drveća na suncu, ali te grane i to sunce nisu oni ispod kojih on treba biti. Niti je ova kuhinja s crno-bijelim elementima, koja ga je gotovo vrijeđala svojom hladnom elegancijom, ona u kojoj on treba živjeti, a pogotovo, i to mu se činilo zbilja hitnim – ne bi trebao piti iz njezine šalice. Te misli mu se u glavu poslože meko, kao dijelovi *puzzlea* od spužve. U njima osjeti i nešto neopozivo, kao da je dobio rješenje zagonetke koju je godinama pokušavao dokučiti: neočekivano i u pogrešno vrijeme, ali jednoznačno i jednostavno. Sada ga promatra kako stoji ispred njega i ne može ga zanemariti.

Goginu šalicu ostavi na stolu na terasi i brzim koracima se uputi iz kuhinje u hodnik, a zatim u spavaću sobu. Lara ga je, kao i svako jutro, prije izlaska podsjetila da spremi krevet. Ne. Goga ga je podsjetila. Lare već dugo nema kraj njega, iako je – shvati naglo – ipak ima.

Zašto je to tek sada shvatio? Stalno je oko njega. Osjeća njezinu prisutnost u svemu što radi. U zdravim pahuljicama koje jede za doručak jer je Goga rekla da mu smanjuju mogućnost srčanog udara. U redu u banci ili na pošti dok želi okretati očima zbog svega što ljudi pitaju, a što nema veze s poštanskim ili bankarskim poslovima. U vožnji kroz grad kada želi nekome objasniti da bi bilo bolje da su kupili drugi auto. A pogotovo u onim trenucima, svim onim kratkim, isprekidanim ronjenjima na dah između pranja posuđa i odlaska na spavanje, gašenja televizije i tuširanja, oblačenja čarapa i spremanja veša, u trenucima koje krade, koje usvaja i čuva, koji nisu dio onog „stvarnog“ života u kojem živi. U kojem se osjeća izmještenim.

Postoji, dakle, postaje mu sve jasnije dok iz ormara s pernatom lakoćom izvlači svoj crni, sjajni kofer koji mu je Goga kupila za rođendan, to nešto njegovo, nešto drugo. Ono „negdje drugdje“ o kojem stalno razmišlja. Paralelni svemir uz onaj u kojem je sada. Zna da postoji, sada je siguran jer ga naslućuje stalno, svaki dan, dok pije kavu na terasi ili vadi Aspirin iz ladice. Taj svijet je, razmišlja dok stavlja robu iz ormara u kofer, onaj svijet u kojem bi trebao biti. Ne treba se pitati postoji li uopće i ne treba ga se bojati. On je i u njemu i oko njega. On je u svakom zamišljenom razgovoru s Larom. To je svijet koji je Lara gledala dok su sjedili u tišini jedno pored drugoga. Stvaran je i opipljiv.

Odlazi u kupaonicu i uzima brijaći pribor, češalj i Niveu. Kupaonica ga gleda hladnim sivim pločicama.

– Zdravo, kupaonice kojoj ne pripadam – kaže u prazno. – Tebi neću nedostajati.

Kofer je pun. Osjeti neobično bubnjanje u prsima. Prožme ga toplina u kojoj osjeti da mu se srce širi po cijelim plućima i obuhvaća sve veći dio njegovog trupa sve dok mu se ne učini da je izašlo iz njega i dalje, postepeno, puni prostor.

Bila bi stvarno šteta da sada doživim srčani udar, pomisli i nasmije se. Zatim se nasmije glasnije. Njegov smijeh prolomi se praznom sobom i zaustavi se na nečistim prozorima.

Uzme kofer u ruku i ponovo se vrati u hodnik. Na stoliću, pored telefona, rokavnici. Crni i plavi. Otvori plavi. Ispisano je mnogo toga, nešto većim, a nešto manjim slovima. Njihova budućnost. Točnije, njegova budućnost. Razgovori za posao. Termini za teretanu. Sjeti se Goge i njene kratke crne kose dok bi zapisivala natuknice i smještala događaje u određene datume. Kućice koje će odrediti sve. Osjeti divljenje prema njoj. Od onoga što je ovlaš zapisivala uskoro će nastati događaji koji će odrediti daljnje događaje. Sve to bit će povezano kao karike u lancu i tvorit će život. Gogin život, njegov život. Nije li upravo to ono što je tražio u jutrima s Larom, jutrima nepovezanim s večerima, večerima nepovezanim s tjednima?

Začuje zvuk portafona i shvati da se Goga vraća, a da on nije oprao prozore ni podove, nije čak ni bacio cigaretu iz pepeljare na terasi. Njegovo „negdje drugdje“ se zaljulja kao luster usred propuha. Oštre konture Goginog lica i prijateljev podsmijeh postanu snažan krupni plan.

U grudima osjeti stiskanje slično prethodnom, samo mu se ovaj put učini da se srce ponaša suprotno: iz proširenja sada se smanjuje sve više. Prvo ulazi iz prostora oko njega natrag u

njegovo tijelo, a zatim postaje sve manje u njegovim grudima sve dok ne dosegne veličinu čvorića koji se umiri negdje između njegovih pluća i želuca.

Začuje zvuk lifta. Pored sebe ugleda svoj kofer i hitro ga odnose u sobu te ugura u ormar. Gogine potpetice oštro udaraju po hodniku. U glavi ponovno osjeti kuckanje i sjeti se kako nije pronašao Aspirin. Otrči do kuhinje i zatim na terasu, baca cigaretu preko ograde i u ruke prima dvije neoprane krpe za čišćenje.

Goga otvori vrata i uđe u hodnik.

On pogleda prema stolu.

ONE LIFE. LIVE IT.

OTAC

Moj suprug je umro nedavno, nema ni tri mjeseca. Bolest ga je mljela i mrcvarila, jela mu ono malo mesa što je imao, halapljivo i naglo, kao izglednjela. Mogla je naći nekog jačeg i otpornijeg, nekoga tko bi joj se suprotstavio i upokorio je, mislila sam gledajući dvije duboke crne brazde ispod njegovih očiju, tu razrovanu zemlju. Njegove tanke ruke uskoro su mi djelovale poput dječjih. Nestajao je polako, a pred kraj je toliko utonuo u posteljinu da se gotovo stopio se s njezinom bjelinom.

Ne mogu pisati o našem zajedničkom životu. Ne zato što to ne bih voljela. Svi oni rituali koje smo stvorili: Njegov hod. Raskriljene ruke uvijek kada me je dočekivao, kao da se nismo vidjeli jako dugo. Način na koji je jeo jagode, polako, kao da ga njihov okus podsjeća na nešto važno što je zaboravio, a čega se silno želi prisjetiti. Njegovo rezanje kruha, oprezno, kao dijete koje se boji da bi se moglo porezati. Da, o tome bi trebalo pričati. Samo, sve mi se to sada čini prekriveno gustim slojem prašine. Želim se sjetiti svega: prizvati naše zajedničko objedovanje, izlete automobilom u šumu pored grada, ali između mene i tih sjećanja, mene i njegovih tamnih bistrih očiju, sada je tvrdo staklo. Voljela bih ga polomiti, uzeti veliku bilježnicu i zapisati detalje.

Kad malo bolje razmislim, pisati o njemu, o svom pokojnom suprugu, to je sve što mi je preostalo. Ne zato što je on bio toliko poseban ili važan čovjek za svoju zajednicu (svaka žena misli da njezin muž to jest), već zato što je to jedino što zapravo znam. Nisam mnogo doživjela, nisam putovala po stranim zemljama, nisam upoznala puno ljudi i nisam se često micala iz svog vrta. Znam ponešto o bilju, ponešto o kuhanju i sve što se može znati o svom pokojnom suprugu. Umjela sam prepoznavati njegova raspoloženja i ponašati se točno onako kako se od mene zahtijevalo. Znala sam kolika mu količina napora izaziva znojenje i u kojoj mjeri. Naučila sam biti tiha kada je drijemao u popodnevnim satima, smijati se kada bi mislio da je rekao nešto smiješno, hodati s njim po visokoj travi, igrati šah. Ne željeti djecu. Naviknuti se na šumu. Zaobilaziti more.

Vode se bojao, a pogotovo mora. Govorio je da je to zato što ne vidi što je na dnu. Nitko to ne vidi, ohrabrivala sam ga. Samo smo jedanput bili na moru svih ovih godina, što mi je odgovaralo, jer sam i sama prema moru osjećala duboku nelagodu. Nikad mu to nisam rekla, kao, uostalom, ni mnoge druge stvari o sebi. Nije bilo prilike, čini se. Nije bilo vremena. Uglavnom, tada je ušao u plićak i dugo gledao u svoje noge, kao da će time izoštriti vid,

primijetiti detalje koje ne može golim okom. To sjećanje o njemu želim zapisati: o susretu mog muža s dubokom vodom. Nikada mu se nisam osjećala bliže nego tada, kada je nepovjerljivim pogledom promatrao vodu, kao da u njoj vidi nešto zlo, skriveni trag koji drugi ne mogu vidjeti. Nikada kao tada nisam bila tako blizu da mu ispričam ono bitno. Ipak, ne mogu opisati taj trenutak jer postaje sve mutniji i na kraju se potpuno razlijeva makar mu se pokušavam približiti oprezno, šuljam se prema njemu ne bih li ga obuhvatila.

Tako je sa svim mojim sjećanjima: razlijevaju se. Govorila sam o prašini ili magli između mene i njih jer su mi te usporedbe prve pale na pamet, ali zapravo se radi o vodi. Svako moje sjećanje kao da se razlijeva u dubokoj vodi. I ja sama nestajem u njoj. Ne sjećam se što sam radila dok je moj muž gledao u morski plićak, rezao kruh ili jeo jagode. Je li moguće da sam samo stajala kraj njega i promatrala ga, upijala njegovu kožu, miris, pojavu? Nikada nisam naučila voziti. Zato sam u detalje proučavala njega dok je vozio. Njegov profil mogla sam nacrtati u tisuću varijanti. Ali ne više, ne otkad traje ovo razlijevanje.

Osim... postoji to jedno sjećanje, o kojem želim pisati. Ne mogu ga izbaciti iz glave u zadnje vrijeme. Čvrsto je poput stupova koji drže velike mostove, dok se sjećanja o mojem suprugu i ostatku mog života razlijevaju uokolo kao vruća juha. To je sjećanje povezano s mojim ocem – starim, lažljivim ocem, mrtvim već više od četrdeset godina. Sve do prije tri mjeseca mislila sam da sam ga se riješila zauvijek. Nisam o njemu mislila godinama, čak sam u jednom razdoblju života zamišljala da ga nikada nije ni bilo. Rano sam se odvojila i od njega i od majke. Biti sam, bez sestara i braće, rođaka i rodbine, to znači, oduvijek sam se nadala, biti sasvim slobodan. Moj suprug znao je malo o mojoj obitelji, doista malo. Otac je umirao dok smo se upoznawali, majka je umrla mnogo ranije. O ocu sam brinula do kraja, odbrojavajući sate i dane, proklete minute koje još moram potrošiti na njega. Svaka minuta provedena uz njega bila je otkidanje kože s mojih kostiju.

Bio je, kako sam već napomenula, lažov. I varalica. Varao je majku sa susjedom koja je živjela u obližnjoj ulici. S nepunih osam godina, koliko sam tada imala, nisam bila sigurna što je točno „varanje“, riječ koja se uvijala oko mene kao ljigava zmija. Povezala sam fraze i situacije koje sam dotad vidjela na filmovima ili čula u školi od djece s tim što su moj otac i susjeda radili. Tada nisam imala mnogo prijatelja. Zapravo se ne sjećam da sam ikada imala prijatelje, ako se pod njima podrazumijevaju ljudi kojima se povjeravaju intimne misli. Tiho, u uho, za vrijeme nastave, a zatim na zidicima ispred škole s prekriženim nogama. Ili poslije u životu, u kafićima, s prerano ostarjelim prijateljicama, a zatim u krugu obitelji pred presoljenim tanjurima tjestenine.

Mariju, djevojčicu iz klupe, na kraju sam pitala za konačnu provjeru značenja riječi koja me tjerala na grickanje noktiju do krvi. Njoj sam vjerovala. Potvrdila je moje sumnje. Moj otac, *tata*, bio je jedan od *prevaranata*. Jedan od onih koji su, uz svoju, imali još jednu ženu. Kada bi majka otišla na svoj prvi posao, a ako bi mi škola bila popodne, vodio me k njoj. Ako bi pak nastava bila ujutro, dočekivao me ispred škole i također vodio k njoj. On nije radio, a sve je ukazivalo na to da nije niti ona.

Sjećanje mi oko većine stvari, kao što sam napomenula, nema jasnih obrisa, ali ponekad me iznenadi. Zalutala riječ, nečija glava ili okus nikad dovršenog pića vrte se tolikom brzinom da se pitam sjećam li se ja njih ili su se oni, kao lešinari, odlučili u tom trenutku, iz nekih svojih razloga, okomiti na mene.

Pamtim tako tri crna mačića koja su se uvijek penjala po prozorima stana očeve druge žene. Njihove zelene oči koje su neprestano zurile u mene. Zamišljala sam da je ona vještica koju čuvaju tri crne mačke tako da joj nitko ne može nauditi. Provodila sam vrijeme ulazeći i izlazeći iz prostorija u njezinom stanu. Tihih prostorija s debelim zavjesama i paučinom. Nisam nikada poželjela saznati više o njoj tako da nisam otvarala ladice i ormare, tražila slike ili brojeve telefona ljudi s kojima je bliska. Nadala sam se da je, što manje znam o njoj, manja i vjerojatnost da ćemo otac i ja kod nje otići sljedeći dan, a zatim opet sljedeći. No prolazili su dani i godišnja doba, a otac me i dalje uredno vodio tamo, majka je radila, a ja sam se prešetavala iz sobe u sobu. Stala bih kraj jedne od prašnjavih zavjesa i promatrala našu zgradu preko puta, stan na petom katu. Otac je ostavljao upaljeno svjetlo u našoj kuhinji: žutu lampu. Ona je bila moj svjetionik. *Brzo ćemo se vratiti*, govorila sam glasno, kao da želim utješiti prazninu našeg stana. *Ovo je samo privremeno, lampo*. Mislila sam i na ostale stvari u stanu: televiziju, svoje lutke. Nisam bila sigurna osjećaju li da ih otac i ja napuštamo, svaki dan, satima, zbog vještice, i hoće li mi se zato u nekom trenutku osvetiti.

Otac i gospođa vještica nekada bi bili u jednoj od soba, nekada bi odlazili izvan kvarta automobilom. Ja sam za to vrijeme jela, sjedila, gledala drveće kako se ljulja kroz prozor. Čekala da završe s tim što su radili. Nadala sam se da će otac jednom doći, primaknuti mi se, nasmiješiti se svojim punim usnama i reći: *S tim je gotovo*, a zatim se nasmijati dubokim, grlenim smijehom. No to se nikako nije događalo. Umjesto toga bi kasno navečer, kada je majka već spavala dubokim snom, dolazio do moje sobe, tiho me pogladio po glavi i šapnuo:

- Ti si jedna dobra i poslušna curica. Najposlušnija na svijetu. Mi imamo svoju tajnu i to je lijepo, jelda?

Kimnula bih u mraku i odgovorila mu:

- Da.

Srce bi mi počelo ubrzano udarati. Nešto me plašilo u njegovim riječima i tamnim i pronicljivim očima koje su mrak oko nas oživljavale kao vatra.

Nakon nekog vremena sve troje šetali smo se našim kvartom. Uvijek kratko. Crne mačke u međuvremenu su porasle, tako da su me zbilja plašile. Njihove nepomične zelene oči sada su buljile u mene s mržnjom, kao da vide uljeza kojega se što prije treba riješiti. Jednog dana, dok otac i vještica budu u kupovini ili u parku, pojest će me, bojala sam se. Vještica će ih nagovoriti na to. Neminovno je, mislila sam, jer ja sam jedini svjedok njihove afere. Zatim sam počela računati: imat ću devet godina, i to uskoro. Zatim deset. Bit ću veća i samostalna. Neću više morati dolaziti ovamo, moći ću biti sama doma i čekati da se mama vrati sa svojih poslova. Radila je u dva dućana u suprotnim smjenama. Ako odgulim još par godina, a pritom izbjegnem da me se mačke dočepaju, spašena sam. Ionako nisam mislila nikome ništa reći o tati i vještici. Nisam bila luda.

Mačke su kružile oko mene u velikim krugovima kada bismo ostale same u stanu. Mirisale su na mokraću i sol. Čitav vještičin stan mirisao je na izmet. Dugo sam prala ruke u njezinoj kupaonici i pokušavala što manje dirati stvari oko sebe. Nije mi bilo jasno zašto nikada ne provjetrava. Vjerovala sam da je to zbog mačaka, zato da ne pobjegnu. A zatim, tu je bilo i bilje. Svuda po stanu. Vještica je uzgajala sve, od paprati do rajčica. Ne znam kako joj je to uspijevalo. Promatrala sam bilje i već sam tada znala kako koje raste, u kojim uvjetima uspijeva, koliko ga i kada treba zalijevati. Dodirivala sam ga. Mislim da mu je to godilo. Činilo mi se da bilje nije zlobno kao mačke. Ono je živjelo svojim životom, ne obazirući se na ljude oko sebe. Zatim, vještica je kuhala. Satima je kuhala u velikim crvenim loncima s crnim poklopcima. Gledala sam je. Promatrala sam njezine pokrete u tišini jer sa mnom nikada nije razgovarala, kao ni majka kada se umorna, crvenih očiju vraćala navečer s drugog posla. Radila je puno za tatu i mene dok smo mi bili kod vještice, gledali je kako kuha, a zatim jeli. Sjećam se okusa jela koja je vještica kuhala: teških i slanih. Potvrđivala su mi da je ona zbilja vještica i da je s tim jelima vjerojatno iščarobirala dvije stvari: očevu ljubav i moju šutnju. Nije bilo drugog razloga ni za jedno od to dvoje. Vještica nije bila privlačna i nije bilo razloga da otac ostane s njom, a još manje za to da je voli. A ja – ja sam bila vrlo privržena majci, iako s njom nisam provodila onoliko vremena koliko sam željela. Ne bih šutjela oko tako važne stvari, ne bih štitila oca. Sigurno. Stvar je bila u tim juhama. Nikada, bez obzira na to koliko sam se blizu primaknula vještici i njezinim loncima, nisam vidjela od čega su. Znala

sam samo da su imale okus soli. Morske soli.

Ovo što sam napisala možda je mutno i nedosljedno. Takvo je i meni, i to zato što se radi samo o uvodu u ono glavno sjećanje kojega se ne mogu osloboditi, koje se obrušava na mene kada god stigne poput rakete. Ili me čeka u praznim ulicama. Gurka u leđa prije spavanja. Tada pokušavam zamisliti da je moj suprug pored mene, da me gleda svojim ostrim, pametnim očima i govori mi da zaspim i da je sve u redu, ali ne mogu. Praznina pored mene je bijela i čini mi se kao da njega tamo nikada nije ni bilo, kao da ga nije bilo ni prije nego što smo se sreli. Tada panično palim svjetlo i tražim naše albume, promatram slike na kojima se smijemo ili buljim bez treptanja u slike našeg vjenčanja koje me nijemo umiruju sa zidova. To su stare crno-bijele fotografije: ja u bijeloj vjenčanici i kompliciranoj frizuri s puno kopči sjedim na staroj stolici svečano kao princeza, dok on uspravno stoji iznad mene u crno-bijelom odijelu s leptir-mašnom i gleda u daljinu. Naučila sam što znači njegov odsutni pogled u daljinu, tišina u koju bi utonuo pored mene i koju nikada nije razbijao govorom, ali na dan našeg vjenčanja to još nisam znala. Slike me promatraju, ja promatram njih, a zatim opet gasim svjetlo i pokušavam iskristalizirati sjećanje na svog supruga. Njegove ruke. Naše značajne ili beznačajne svađe. Ništa. Sjećanja se razlijevaju u tišinu i mrak, a ja tonem u to, jedno jedino sjećanje, iz kojeg više ne vidim izlaza.

Radi se o ljetovanju na koje smo otac, majka i ja otišli nakon otprilike godinu dana očeve i vještichine afere iza majčinih leđa, uz moje svakodnevno sudjelovanje u tom zločinu. Sjećanje na taj odmor također je pomalo nejasno. Ne sjećam se u kojem smo mjestu bili, samo plavog hotela nedaleko od šljunčane plaže prepune djece i šarenih suncobrana na kojoj smo se svaki dan kupali. Sobica u kojoj su majka i otac spavali bila je tijesna i zagušljiva. Moja je imala minijaturni bijeli balkon na koji bih istrčala svako jutro gledati more. Činilo mi se sjajnim to što svako jutro mogu promatrati kakve je boje, ima li vjetra koji je značio puno pjene na valovima ili onog mira koji sam mnogo više voljela: bonace. Tada bih plivala i najdalje dok su me roditelji promatrali s plaže.

Jednog takvog dana, „bonacičnog“, kako sam ih zvala, spustili smo se do naše plaže. Sjećam se da sam promatrala oca dok se svlačio. Imao je crvene kupaće gaćice i vrlo preplanulu put. Bio je vrlo mršav. Pitala sam se zašto nije malo snažniji. Da je jači i veći, vještichine juhe sigurno ne bi djelovale na njega, kao ni na mene i morala bi pronaći nove žrtve. Zato sam ga cijelo to ljeto tjerala da jede – sladolede, kolače, meso. Otac je jeo smijući se i ne shvaćajući što želim od njega.

- Lutko, takve sam građe. Nećeš udebljati tatu – rekao bi uz svoj grleni smijeh.

Noću nije dolazio do moje sobe u apartmanu u kojem smo boravili spominjući našu tajnu. Danju sa mnom nije mnogo razgovarao, samo bi mi katkad uputio saučesnički pogled koji majka nije primjećivala. Željela sam da se otac i ja udebljamo, ojačamo i da se majka i otac ponovo zaljube. Da te dvije stvari pobijede vješticu kada se vratimo u grad.

Otac je legao na žuti ručnik u svojim gaćicama, a majka se smjestila na plavi ručnik pored njega u svojoj crnoj ljetnoj haljini na kojoj bi joj uvijek izbijao znoj. Nisam shvaćala zašto mora svaki dan nositi baš tu haljinu i zašto se ne želi svući u kupaći kostim. Da je kojim slučajem ovdje, vještica bi se sigurno svukla. Njezino tijelo bilo je mršavo, čak mršavije od očevog, a oči plave kao obojene morem. Otac i vještica bili su skladniji par od oca i majke, to sam shvaćala. Ali majka je bila bolja, toliko bolja, i nije mi bilo jasno kako otac to nije uviđao. Majka i otac na ručnicima, jedno pored drugoga, djelovali su kao da su tamo bačeni pukom slučajnošću. Nisam čak ni osjećala nelagodu između njih. Nije bilo ničega.

- Mama, daj mi novce da tati kupim sladoled - rekla sam.

Od tog trenutka nadalje, moje je sjećanje vrlo jasno i konačno stižemo do bitnog dijela. Ono bitno je trenutak. Oko njega je omot od starih zavjesa, crno-bijelih fotografija i žutih lampi koje razbijaju mrak.

Majka je poslušno posegnula za svojom crnom torbicom. Plava rijetka kosa slijepila joj se za čelo. Izvadila je smeđi novčanik koji se raspadao od starosti i izvukla novčanicu.

U meni se odjednom počelo nešto komešati, prvo sam osjetila to kao lepet krila, a zatim poput jačeg, prodornijeg kretanja u području između mojih pluća i želuca. Bijes. Cijelim tijelom počeo mi je sukljati nepatvoreni bijes i mržnja prema majci. Izvadila je novčanik za oca, radila je za njega, činila je sve što je mogla za nas dvoje, a mi smo to vraćali provođenjem vremena kod vještice. Jedenjem njezinih juha. Šetnjama s njom po livadama u kvartu. Majka je još uvijek držala novčanicu ispred mene kad sam je istrgnula iz njezine ruke, bacila na pod i viknula:

- Neću! - i otrčala u more.

Plivala sam kratkim i brzim zamasima pljuskujući oko sebe i sve što sam željela bilo je otplivati što dalje, na otvoreno more. Negdje odakle se obala više ne vidi. Negdje gdje bih se mogla okrenuti na leđa, promatrati oblake i razmisliti što dalje. Ivica i Marica vješticu su bacili u kamin, ali tatina vještica nije imala kamin, a i bila sam prestara za bajke. Morao je postojati neki način, mislila sam, dok sam se sve više udaljavala od obale. Ljudi nestaju svaki

dan. Nisam točno znala kako, niti sam previše o tome razmišljala, ali nejasno sam, koliko to dijete već može, naslućivala da mojoj situaciji nekako mora doći kraj. Kako sam mogla znati da majka taj kraj neće doživjeti, a da ću ja još dugi niz godina, češće i rjeđe, odlaziti vještici?

Sjećam se svakog detalja tog svojeg posljednjeg plivanja: prohladne vode, morske trave koja je prijeteći lelujala ispod mene, raspuklih stijena koje sam vidjela nedaleko ispred sebe i sve manje plaže koju sam svakim zamahom ostavljala, a gdje su me čekali roditelji, vjerojatno gledajući u mom smjeru. Prošlo je dosta vremena, osjećala sam to po umoru u rukama i ramenima i vjerojatno su već bili zabrinuti, ali nije me bilo briga. Uskoro je bijela plaža s njima postala vrlo udaljena. Iako sam plivala vrlo brzo, znala sam da nisam mogla otplivati tako daleko bez pomoći morske struje i da je pravo pitanje kako ću se vratiti natrag. Pogledala sam oko sebe. Nije bilo nikoga, čak ni čamaca i brodova koji su inače u toj uvali jurcali mnogo brže nego što je bilo dozvoljeno. Bijele su se stijene također udaljile. Bila sam sama, plivajući prema otvorenom moru. Nisam osjećala strah, čak ni nelagodu. Spremala sam se smjestiti na leđa, plutati i pustiti da me more nosi. Razmisliti o svemu. Ocu, majci, vještici. Trebalo mi je malo mira. Trebalo mi je da se komešanje koje se počelo događati unutar mene zaustavi. Bijes, koji dotad nisam nikada osjetila, morao je značiti nešto, nisam znala što, ali znala sam da ne bi bilo dobro da se ponovi. Mogao bi izazvati mačke.

Namjestila sam se na leđa i duboko udahnula. Bilo mi je najvažnije da budem opuštena, da mi se tijelo vrati u normalne tokove. Uskoro sam osjetila pljuskanje mora i pomislila da se možda stvaraju valovi od vjetra. Ponovno sam udahnula, a zatim izdahnula. Pljuskanje se pojačalo, pa sam se okrenula. Ugledala sam oca kako tankim rukama grabi valove i približava mi se.

- Lutko! - viknuo je - kamo si nam to pobjegla? Mislili smo da si se utopila. Hajde, vraćamo se natrag.

U mojoj glavi počeli su se redati kratki spojevi. Sjećam se toga i čini mi se da taj osjećaj u svakom trenutku mogu ponovno proživjeti, iako ga više nikada nisam doživjela. Kao da se ništa u mojem mozgu više ni s čim nije moglo povezati i funkcionirati jedno s drugim. Blokada, a zatim crnilo. Crno kao morska trava, kao vještičine mačke.

- Neću - bilo je jedino što sam uspjela promrsiti. - Pusti me na miru.

U svom stanju, pomislila sam da na to imam potpuno pravo. Biti na miru, u miru. Sama. Da me više ništa i nitko ne smije dotaknuti i negdje odvesti: ovdje, na otvorenom moru, s nebom

iznad i morskom travom ispod.

- Hajde, lutko - rekao je otac ozbiljnije.

Nisam se pomaknula. Približio se plivajući i primio me za bolna ramena.

- Idemo.

Osjećala sam da mi se glava pretvara u užarenu kuglu i da više ne kontroliram svoje ponašanje kad sam uzviknula:

- Gubi se od mene! Ako me ne pustiš, sve ću reći mami! O vještici i tebi i svem...

Osjetila sam kako se njegove ruke premještaju s mojih ramena na glavu i kako me gura pod slanu vodu. U jednom trenutku pomislila sam da samo želi da prestanem vikati, da se igra sa mnom, ali uskoro sam ostala bez zraka, a njegova je ruka, sada jedna, kao željezna rukavica, i dalje mirovala na mojoj glavi, spuštajući me sve niže. Sjećam se svog čuđenja tome da je jedna ruka dovoljna za utopiti nekoga. Počela sam se batrgati izvlačeći iz sebe svu snagu koju sam još imala. Sjećam se da sam nogama pokušavala dohvatiti nešto u što bih se mogla uprijeti, da sam rukama pokušala pomaknuti njegovu šaku sa svoje glave, ali ležala je na njoj tako čvrsto kao da se s njom sljubila, kao da je neki njezin neobičan produžetak. Rastvorila sam usne i u usta mi je nagrnula slana voda, kao slap koji se strmoglavljuje iz riječnog planinskog korita i koji se želi stušiti i završiti u mojem želucu, isprati me, a zatim nestati negdje još dublje u meni.

Nakon tog trenutka, moje sjećanje se opet polako razlijeva. Sjećam se da me otac dugo držao iznad vode dok sam se tresla, kašljala i pokušavala udahnuti do kraja. Sjećam se da je ponavljao kako mu je drago što sam poslušna curica i da je lijepo što i dalje imamo svoju tajnu.

- Tajne su važne - rekao je. - Čuvaju glavu.

Na to se nasmijao svojim dubokim, grlenim smijehom. Ne sjećam se kako smo doplivali do obale ni je li se majka previše zabrinula za mene. Ne sjećam se ni ostatka ljeta. Ostala sjećanja stalno mi izmiču i, nakon tog dana, slažu se jedno na drugo nejasno, kao krugovi na vodi.

OPREZNOST

Dobro, kuhinja je konačno prazna. Možda su nakratko izašli? Mora biti tih, jer svjetlo je još upaljeno. Ta bijedna narančasta lampa, jedva se drži na špagi. Trebao bi je odmah otrgnuti, zavitlati i baciti kroz prozor. A tek cvjetići na tapetama. Kao da se netko ispovraćao po zidovima. Zeleno, narančasto, crveno – jeziva kombinacija. A trebala bi valjda pružiti dojam topline, obiteljske idile. Zajedno sa smeđim stolom. Hrast, nego što. Ogroman je. Prevelik za tu malu kuhinju. Zapravo mu je uvijek izgledao kao lijes. Ma kako uopće mogu sjediti ovdje satima? Sve je tako... bljutavo. Štednjak je prljav, police rasklimane... kao kulise sa scene nekog naglog propadanja. Trulež. Zar ne prelazi taj raspad na njih? Mora, sigurno, kao dio nekakve jebene zaraze. Možda im treba baš trulo, raspadajuće, da se oviju njime. Tapetama, zidovima, narančastim svjetlom... Ali najgori je miris. Ustajalost. Čudno kako se nikako ne može naviknuti na njega, a tu je već tjedan dana. Nikada nije mogao podnijeti taj miris, ni onda kad je majka bila živa. Možda zato što je nekako čudno slatkast... kao krv.

Krv... trulež... ali zašto... o čemu sada to razmišlja? Došao je tu, na neplaćeni odmor u svoju vikendicu na jezeru, koju otac i brat već tjednima brižno uređuju, pomoći: urediti što se može, ako se može, ali kako da to napravi kada mu sve ovdje djeluje kao set nekog jeftinog horora? Kud se moraju gnjaviti baš s ovom kućom? Zašto su otac i majka bili odlučili ovdje živjeti zadnjih pet godina? Jebeni *Amityville*, a zapravo samo obična stara vikendica. *Smirise*, *Josipe*, govori samome sebi.

Brat i otac, dakle. To je ono što je ostalo od njegove obitelji. Brata nije vidio deset godina. Deset. Ta riječ čudno zvuči dok je izgovara u praznoj kuhinji. Brat, s kojim se igrao čitavog djetinjstva na mostu pored kuće. Hvatali su ribe rukama. Brat ga je jednom cijeli dan uvjeravao da je ribu držao u ruci; uhvatio ju je, ali mu je iskliznula. Josip nikada nije bio ni blizu toga da ribu drži u ruci, ni na sekundu. Brat je uvijek bio brži i nekako pronicljiviji. Prokužio bi stvari samo jednim pogledom svojih prodornih očiju. Kao i onda, te njegove oči i sada stalno prodiru u Josipa, skeniraju mu svaki djelić tijela; jetru, pluća, srce. I, što je još gore – ne prestaje ga gledati. Kao da je Josip kriv za sve što se dogodilo među njima. I, što se uopće dogodilo? Ni sam to ne zna. Pa nije bio u zemlji kad je majka poginula, vratio se tek nešto kasnije. Što je trebao, preletjeti ocean istog trena da dođe istraživati ovu kuću i njihove jebene obiteljske odnose? Došao je čim je mogao.

Možda je brat od ove žabokrečine poludio. Možda su obojica oduvijek bili ludi. Kvragu i

obitelj i tko ju je izmislio. Još će na kraju i fizički nasrnuti na njega, kakve je sreće. Raskomadat će ga i ostaviti negdje duboko u šumi, pa ga nitko nikada neće ni naći. Reći će da je otišao u lov i izgubio se. Da je ionako bio „labilan“.

Za svaki slučaj, ali samo za *svaki* slučaj, treba uzeti nešto za samoobranu. Tek toliko. Vražji su i otac i taj *macho* brat. Nikad se s njima ne zna. Oni su labilni, u tome je problem. Isto kao i njegov šef. *Odi, Josipe, negdje u prirodu na mjesec dana, probaj se riješiti stresa...* rekao mu je. Riješiti stresa? Ovdje? S ovom dvojicom? I zašto toliko brzo nakon što se vratio iz Amerike? Kuhao je kavu tom šupljoglavcu svaki dan, sa četiri vrećice smeđeg šećera, baš onako kako tikvan voli. Trebao je svaki dan i pljunuti u nju, kad bolje razmisli. Nezahvalnik.

Koji nož da uzme? Ovaj ne... ni ovaj... e, ovaj je dobar. Oštar, a uzak. Odlično. Tek toliko, za slučaj da njegovi dečki nešto pokušaju. Otac neće, taj ne zna ni paučinu skinuti, ali dragi brat bi mogao. Kako samo stalno bulji u njega, a misli da ovaj to ne primjećuje. Nije mu ni neugodno tako buljiti. Prokletstvo, njegov vlastiti brat. Da je barem i on otišao nekamo vani raditi kao Josip, to bi ga naučilo i životu i uljuđenom ponašanju. Što oni, jadnici, ovdje znaju o bontonu, ili o bilo čemu.

I povrh svega, Josip je načuo da mu se brat bavio raznoraznim sumnjivim poslovima dok je on rintao preko bare. Fino, stvarno fino. Što bi majka rekla o tome da je još živa, to je isto pitanje. Brat je oduvijek bio njezin ljubimac. A što je i ona znala? Sigurno nije znala da je stalno potkradaju. Nije bilo dokaza za to, ali Josip je znao da se otac i brat ne bave ničim legalnim. Je li brat barem nešto zaradio kroz te silne poslove? Nije tako djelovalo. Vjerojatno su dugovanja u tim krugovima bila veća od zarade.

Dobro, uzeo je što je trebalo, a sada će se vratiti u sobu. Sav se oznojio od živciranja. Krasan odmor.

- Kuda s tim, majstore?

Sranje, on o vuku, a brat na vrata. Nevjerojatno. Kao da mu je usađen neki čip u mozgu i sada ga prati posvuda. Neka. Samo treba djelovati smireno, bezbrižno. Uzeo je nož, pa što sad? Krenuo je narezati... luk, eto. A gledaj tog milog brata. Sav u crnom. Ide mu uz kosu. I oči. Kao da se spremio za vlastiti sprovod. Grozno, kako mu je takva misao uopće mogla pasti na pamet? Stvarno postaje morbidan. To je od njih, ne daju mu nimalo mira. Kako će se vratiti šefu? Bit će još uznemireniji. Jadan. Na njegov duševni mir nitko ne misli. Na ugovor koji ima u svojoj firmi. Na RAD, kojim privređuje kruh. Ne, ovim seljačinama je samo do

pecanja, lake zarade i uređivanja te uklete kuće. Ali treba nešto reći, treba ga odvratiti...

- Pa nigdje... tu. Mislim, idem narezati kruh...

Vraga, brat mu ne vjeruje. Gleda ga kao da zna. Prokletnik.

- A gdje je taj kruh? U sobi? Kod susjeda? Kuda si krenuo?

Kako mu je samo stao na put i misli ga spriječiti. Udariti? Ili možda prebaciti preko stola u dva pokreta, a onda zgnječiti tijelom. Vidio je to na televiziji.

- Josipe...

Približava mu se. Ne smije ispustiti nož. To je njegova igra, hoće da mu nož ispadne i da mu se Josip preda. Zna svoju moć. Ne smije ispustiti nož, ne smije... ali njegova ruka, vruća je, a tako gruba... ne može se oduprijeti... Znao je da su brat i otac zli, ali kada je o tome (uvijenije i indirektno, naravno, nije on zadnji glupan) pokušao pričati kolegama, nitko mu nije vjerovao.

- Ajde, polako. Smiri se, što ti je? Samo te zajebavam. - Brat se odmiče od njega. - Tata te zove da središ prozore...

Kvrugu, uspio ga je uplašiti. Ne smije ništa pokazati... ali i ne može. Ne može se pomaknuti.

*

Budi se teško, kao da izranja iz guste crne vode. Ne sjeća se što je točno sanjao, no to mu se često događa u zadnje vrijeme. Zna samo da su ti snovi toliko živi da se mora dugo probijati do onoga što se događalo prošle večeri, a još više do događaja iz prošlog dana. Najbolje je da pokuša sve polako i kronološki obuhvatiti. Dakle: otac, brat, stara lampa, večera, nož, opet brat... otac. Otac...

Što je bilo s ocem? Ništa. Osim što se ženi. Nije bolestan, ne umire, kao što to pristojno čine ljudi njegovih godina. Ne, on se *ženi*. Izgovori riječ na glas, a ona čudno zazvuči u njegovim ustima, ostavljajući iza sebe gorkasti okus. Buduću gospođu ne poznaje, zna samo njezino ime. Anastazija. Kakvo je to ime i tko joj ga je nadjenao? Zvuči kao da dotična radi u kupleraju. Zašto se ne može zvati nekako običnije: Ana? Branka? Kako će sada to djelovati? Ivo i Anastazija. Njezino ime će progutati ime njegova oca. Sigurno ga je progutala ionako. A

nasljedstvo? Hoće li sada sve ovo: kuća na jezeru, stan u gradu, ostala skupocjena imovina njegove majke, pripasti *Anastaziji*? Čemu to vjenčanje? Zar se ne bi mogli samo šetati i držati za ruke kao običan stari par... a onda, tu je i još nešto. Ima li *Anastazija* djece? Hoće li se morati upoznavati i s njima? Hoće li oni naslijediti Josipov dio, dio koji mu po svim zakonima, od majke pripada?

Osjeća bubnjanje duboko u desnom uhu, što mu se događa većinu jutara; kao da neka nestrpljiva, gusta tekućina želi probiti snažnu unutarnju branu, i prosukljati kroz njegovo uho.

Koliko bi moglo biti sati? Glava ga užasno boli. Je li možda pio sinoć? Ne, naravno da nije, toga bi se sjećao. I što bi točno pio? Ta dva vražja izaslanika, njegov otac i brat, ne piju alkohol, pa ga i ne kupuju. Na njega nitko nije mislio, na to da bi on možda volio popiti koju čašicu ljute, kada već sav iscrpljen dolazi na odmor u njihovu vikendicu. Kada je išao spavati? Ne sjeća se da se spremao za krevet. Da ga nisu donijeli ovdje? Obučen je u svoju prugastu pidžamu. Što se, dovraga, dogodilo?

Gleda uokolo. Velikog zelenog sata nema na zidu. Sjeti se i zašto: svaku noć spremi taj zidni sat u ladicu jer više ne može zaspiti ni uz najmanji zvuk. Ni uz zvuk ni uz svjetlo. Kako su stvari krenule, uskoro neće moći zaspiti uopće. Vrag odnio... no dobro. Ne treba početi jutro s tolikom nervozom. Da vidimo: gdje ga je spremio? Diže se, traži po ladicama, ispod kreveta, ispod fotelje. Nigdje ga nema. Obuzima ga ljutnja što je opet u toj dječjoj sobi i što je sve na svom mjestu, kao da se nikad nije iz nje ni maknuo: igračke, enciklopedije, nekakve glupe razderane dječje makete. Treba izaći odavde. I treba se vratiti u grad. Uostalom. Što on zapravo ovdje može? Previše je nervozan da bi pomagao oko kuće i sve mu se čini podmuklim. Misli su mu preskliske. Nema s kim razgovarati o onome što ga muči. Mora se samo praviti da je sve u najboljem redu i onda će i biti. On neće dirati njih pa neće ni oni njega. Barem se nada.

Duboko udahne. Samo polako. Već će smisliti što i kako dalje, ali tek nakon kave.

Oblači se oprezno, kao da ne želi napraviti neku kardinalnu pogrešku – zaboraviti hlače ili kravatu zavezati za nogu. Nasmije se ideji da takav izađe pred oca. Što li će taj bijednik uopće misliti o njemu? Što li već misli o njemu? Samo polako, ne treba se oko toga toliko uzrujavati. Oni misle to što misle i planiraju to što planiraju bez obzira na njega. Već osjeća da mu ruke lagano drhte. Ustrana kuća i jezero i brat. Neće više s tim bratom ovako labavo. Zapravo, razbit će mu facu onu podsmješljivu, ako ga samo još jednom onako skenerski

pogleda.

Ne može pričvrstiti remen od sata zbog drhtanja. Prokleti sat. Sat... pa da, ima ručni sat: koliko je sati? Pažljivo pogleda kazaljke. Dva sata poslijepodne. Je li to moguće? Kada je išao spavati sinoć? Odmah nakon onoga u kuhinji, koliko se sjeća. Nije valjda spavao šesnaest sati u komadu? Možda bi mogao pitati oca ili barem pokušati procijeniti prema njegovoj reakciji je li spavao predugo. Sve mu je to od stresa i putovanja. Možda je zbilja umislio sve to oko brata i oca. Ipak ih nije dugo vidio, a onda i sve te novosti oko ženidbe.

Izlazi iz sobe i oprezno se šulja po hodniku. Trebao bi otići na zahod. Ali gdje je kupaonica, kvragu? Nikako se ne može sjetiti. Kuću su dijelom renovirali, još mu je jučer otac govorio kako su radnici uredili kat i kupaonicu, ali koja su to bila vrata? Trebao je pažljivije slušati. Najbolje da se vrati u sobu i da još par trenutaka pokuša doći k sebi. Jučer se sigurno još nešto dogodilo, ali on sada jednostavno ne zna što je to moglo biti. Da ga nisu drogirali? Sigurno ga je brat drogirao. Ali zašto? Možda je rješenje jednostavno, primjerice, žele prodati njegove organe. Nasmiješi se: *Otac pozvao sina u pomoć pri uređenju vikendice na jezeru kako bi mu uz pomoć drugoga sina izvadio bubreg*. To zbilja zvuči kao nešto što bi se njemu moglo dogoditi. Odjednom postane svjestan glasova. Očevog, bratovog i ženskog. Zar je otac pozvao nekoga na ručak? Polako se približava izvoru glasova.

- Josipe? Jesi li se naspavao? Uđi, zašto stojiš tamo?

Jebiga, otac ga je ugledao. Pomakne se još malo izvan dosega njegovog pogleda. Začuje korake. Dolazi po njega.

- Kako si, sine?

Otac je blag prema njemu sve ovo vrijeme. Praktički se rastapa. Sigurno se osjeća krivim zbog Anastazije. Ili zato što nikada nije sudjelovao u njegovom odgoju i životu. Pa neka se osjeća loše, i treba. Najlakše je tako, nikad ga nije bilo i evo ga sad: spremio sam ručak, jedi, odmori se...

- Bos si, nije tako toplo. Obuj se. Čekamo te za stolom.

Stavlja mu pažljivo ruku na rame kao da se boji da bi ga time mogao uznemiriti. I zašto ga sad tako zabrinuto gleda? Patronizirajuće, kao kakvog luđaka. Kao da nije imao čitav život za to, nego ga je sad našao savjetovati kako da se obuče i govoriti mu da dođe za stol. Sad bi on njemu: *Josipe sine ovo, Josipe sine ono*. I što još? Da mu se pridružuje za obiteljskim

ručkovima, da mu pomaže izgraditi vikendicu, da spava u svojoj dječjoj sobi, da bude njegov sin, njegovo dijete? Da se smješka, da ga oslovljava s „oče“ i ispituje o zdravlju, i kog još vruga? Da bude sladak pred njegovim ljubavnicama... sad bi on sve to. A onda bi ga se riješio, baš kao što se riješio i majke. Osjeća kako mu bijes kipi prema površini. *Upravo suprotno, oče. Dobit ćeš upravo jebeno suprotno.*

No treba biti oprezan. Ne treba mu pokazati da je sve shvatio. Treba čekati pravi trenutak, a onda ga pokositi. Za sada, nema materijala. Ali ako još malo ostane ovdje s njima, svakako će se nešto naći. Otac ga očito želi ugurati u svoj život. Nema problema. Josip će to spremno dočekati. I više nego spremno. A onda...

- Evo, dolazim za minutu! Oprosti što sam tako dugo spavao, valjda me iscrpio put...

Najprijaznije što može. Mora ostati ovdje još dovoljno dugo da nađe nekakve dokaze, a onda sve preda policiji. Na očevu licu očita olakšanje. Naravno. Važno je samo da ne talasa. Da bude pravi uzorni sinčić. Obuva cipele i vraća se u kuhinju mnogo sigurnijim korakom. Odjednom se osjeća posve budnim.

Za stolom sjede otac, brat i neka starija žena. To je valjda ta Anastazija iz kupleraja koju otac namjerava oženiti. Svi su ušutjeli kad je ušao. I bolje im je da šute. Sad će on pokazati tom svom prekrasnom bratu koji je zalizao kosu kao neki mafijaš i ovoj ženi. Ili ne, još ne. Još nije vrijeme. Treba biti drag.

- Dobro jutro. Je li možda netko ulazio u moju sobu jučer ili jutros? Ne sjećam se baš najbolje kako sam i kada išao spavati...?

Otac i brat gledaju ga zbunjeno. Brat odmahne glavom, a otac mu vedro odgovori:

- Ma tko bi i zbog čega ulazio k tebi, sine? Išao si spavati odmah nakon večere. Nego, Josipe, ovo je Anastazija. Sjećaš se, jučer sam ti pričao o njoj.

O da, kako se ne bi sjećao. Kuja koja će dobiti nasljedstvo. I taj brat kojemu je to sasvim u redu. Brat nema problem s očevom ženidbom, ma kakvi. To je njegov milje, kurve i krađe. Ima problem samo s Josipom. Opet gleda u njega. Kad mu razmrska to bahato lice kojim opet gleda i skenira, molit će ga da prestane.

No, treba biti strpljiv.

- Drago mi je da smo se upoznali, otac je mnogo pričao o vama.

Fino, i još smiješak. I ona njemu pruža ruku i smješka se, samo, gleda ga istim podrugljivim očima kao brat.

Ruka joj nije nakićena. Imao je dojam da će biti puna prstenja s predugačkim crvenim noktima, kao kod prave kurve. Ali ne. Možda je namjerno skinula nakit za pristojan ručak s ocem i njegovom obitelji. Otac je njezina najbolja, fina klijentela. Brat se ustao i sada stoji kraj štednjaka i miješa nešto u loncu. Pa, lijepo. Uselila se, znači. Sada svi oni zajedno kuhaju, rade, šetaju, spavaju. Tupi otac, mafijaški brat i ova kurva. Nije moglo bolje. Možda joj je njegov brat bio svodnik. Sve je moguće. Možda je ovo nekakav poslovni aranžman koji nema veze s ičijom naklonošću prema ikome. Krasna trojka. Samo, sada više nisu sami. Sad je došao Josip, a njemu se ne mogu tek tako podsmijevati. Možda jednom, ali nikad više. Nanjušili su njegov strah i nelagodu, pa su mislili da mogu. Brat je mislio da može onako s njim, a i ova kurva misli da ga može ovako gledati. Ali nisu nanjušili ono drugo što postoji u njemu. I ne trebaju. To će doživjeti.

- Prestani! Josipe, prestani!

Što je sada? Otac viče. Trči do njega i prima ga za ruku iz koje silom vadi Anastazijinu. Pa zašto dramtizira, bio bi je i sam pustio. Anastazijino lice pokazuje bol, prima se za ruku, sjeda u stolicu. Zar ju je tako jako stisnuo? Valjda je, kad su se toliko uskomešali. Ali nije ju držao ni par sekundi... i sigurno nije bio tako grub. Što je njima? Otac skače do Anastazije, govori joj nešto, donosi led. Brat nije shvatio što se točno dogodilo ali gleda ga pogledom punim gađenja pomiješanog s čuđenjem. Samo neka gleda. Neka uživa, neće još dugo.

Ali nastalo je sranje, treba priznati. A takva sranja su zamorna i prije svega opasna. Stvara se oprez, isto tako je i u toj firmi u koju su ga premjestili nakon inozemstva. Pazili su na svaki njegov korak prije nego što su ga poslali na neplaćeni odmor. Došaptavali su se o njemu kada bi ga vidjeli na hodniku. Onaj jebeni šef - osjećao se kao zečić u laboratoriju s njim. Znojio se kao lud svaki put kad bi ulazio među te ljude. Umjesto da su pokazali malo suosjećanja, malo topline, samo su ga sumnjičili.

Ovako nešto se ne smije ponoviti. Mora pod hitno povratiti njihovo povjerenje. Samo, kako? Grozničavo razmišlja. Sad ili nikad. Jednom slomljeno ne može se ponovo sastaviti, majka mu je to stalno ponavljala.

Prima se za glavu i baca se na stolicu koju namjerno promaši. Pod je hladan, osjeti dijelom obraza koji je namjestio na pločicu. Razmišlja o tome da sa sobom povuče i stolnjak, ali

predomisli se, samo udari u ormarić, snažno tako da se drvena vrata uz škripanje otvore.

Očev i bratov fokus s Anastazije se, kao po komandi, prebacuju na njega. Pritrčavaju mu i zabrinuto se nagnu nad njegovo lice. Čak se i Anastazija malko podigla i gleda ga. Izgleda da joj ruka nije jako ozlijeđena, koliko može vidjeti iz daljine. Baš su kreteni, pa samo ju je malo jače stisnuo. Mogla je ne napraviti toliku paniku. Sada mora izvoditi čitavu ovu predstavu zbog nje. Zatvara oči.

- Josipe? Josipe, jesi li dobro?

Jadan otac, sav je u panici. Ovo sigurno nije očekivao. Gotovo da mu ga je žao. Živi svojim mirnim životom, uređuje vikendicu i peca na jezeru, a onda ovo. Ali Josip nije kriv. Otac je njega zvao. A onda ga je zajebavao i jučer i danas, kao i brat, tako da je jedva spavao, silno se uzrujao, drhtao je, u uhu mu je šumjelo.

Samo, sada je drugačije: neće više biti žrtva. Sada može pokazati snagu ratnika.

Polako se pridiže. Još se drži za glavu. Oko njega su svi i dalje zabrinuti i to je dobro. Treba još malo odugovlačiti, sasvim skrenuti pozornost s Anastazijine ruke. Zaboraviti na to.

- Oprostite - mrmlja pokajnički - to je samo napad, migrena... nekad od nagle boli ne mogu kontrolirati pokret... Anastazija, tako mi je žao...

Njezino se lice otvara prema njemu u nekoj vrsti majčinske zabrinutosti. Možda je stvarno pretjerao. Otac i brat su daveži, ali zašto je mislio da mu žele zlo? A ova Anastazija, ona je pak vjerojatno potpuno izvan čitave te drame. Možda stvarno voli oca i želi se udati za njega.

Stvarno, treba ponovo sve preispitati. Osjeti trenutak potpune trezvenosti i koncentracije. Učini mu se da sve stvari vidi jasnije i bistrije nego prije. Oca, brata, Anastaziju. Možda su doktori bili u pravu, možda je doista bio prezabrinut, paranoičan. Nije mu se tako činilo i svi su dokazi bili na njegovoj strani, ali doktor mu je rekao da se svima koji pokazuju simptome paranoje tako čini i da postavljaju pogrešne premise, primjerice, da su članovi njihove obitelji ubojice i tome slično. Vjerovao je tom doktoru, čak i kad mu je predložio da je bolje da ode raditi u inozemstvo na neko vrijeme, da se makne malo od svoje obitelji. Pokušao mu je objasniti da se brine za majku, kako mu se čini da bi joj otac i brat mogli učiniti nešto nažao zbog imovine, ali doktor ga je samo potapšao i rekao mu da su njegovi otac i brat dobri i radišni ljudi. Majka je, doduše, ipak poginula nakon što je on otišao, i to u prometnoj

nesreći. Nesretan slučaj, svi su tvrdili, a Josip nije imao dokaza za bilo što drugo. Možda je njegova paranoja bila jednostavno predskazanje majčine tragične smrti. Doktor ga je ponovno tješio, rekao je da je okrivljavanje nekoga normalan dio procesa tugovanja, a u ovom slučaju, on je mogao okriviti samo oca i brata. Bespomoćnost nas često tjera da tražimo demone tamo gdje ih nema, upozorio ga je. Nije sve jedna velika teorija zavjere.

Možda je doktor bio u pravu. Treba dati šansu i ocu i bratu i Anasta...

Tok misli prekine mu dobro poznato kuckanje kazaljki koje začuje pored glave. Pomakne glavu prema njemu i u maloprije otvorenom ormariću ugleda svoj zeleni zidni sat.

Proguta slinu i okrene se prema ocu i bratu.

MAMA

Rekao sam:

- Mama, znaš li što se dogodilo?

Rekla je:

- Ne znam. Pusti me na miru.

Tiho sam izašao iz sobe u kojoj je ona ostala čitati novine. Na prstima sam još uvijek osjećao ljepilo od današnjeg zadatka na likovnom. Lijepili smo učenike od kolaž papira po zidu hodnika. Nataša je rekla da najviše ličim učeniku s naočalama jer izgleda kao štreber. Nisam ništa rekao, samo sam se okrenuo na drugu stranu i nastavio lijepiti crni papir. Zapravo, dugačku crnu kosu jedne učenice koja je tako lijepo ispala da su rekli da je to Suzana, iako zapravo ne izgleda kao Suzana jer ona nije toliko lijepa, ne kao Iva, ali zato je popularna.

Starija je od mene dvije godine i oko nje se uvijek svi guraju. Kad ulazi u školu, čini se kao da će je hrpa nas srušiti. Sa svima razgovara i uvijek je ljubazna. I prema meni je ljubazna. Jedanput mi je dozvolila da je pratim u dućan. Išla je kupiti teku iz matematike i to prije sata. Baš je kul što je to išla napraviti tek prije sata. Ja sam s mamom morao ići mjesec dana ranije kupiti sve stvari za školu i još ih je ona sve izabrala za mene. Na putu do dućana, Suzana je čitavo vrijeme pričala sa mnom kao s dobrim prijateljem. Trudio sam se smijati i biti zabavan jer znam da je to najvažnije. Tom i Kres su nas vidjeli i znam da im je bilo čudno što je sa mnom, ali ona je rekla samo:

- Bok dečki, vidimo se poslije škole! - i nastavila razgovor.

Ako joj poklonim postere iz svojih časopisa, možda će me opet negdje zvati. Imam postere *Nirvane* i *Metallice*, a Suzana ih sluša. Ja ih ionako ne smijem lijepiti po sobi, mama bi me ubila.

Nisam otišao oprati ruke u WC da ne smetam mami s puštanjem vode. Sjeo sam na krevet i torbu stavio pored sebe. Skinuo sam naočale i očistio jedno staklo krpicom koju mi je mama dala. Rekla je da ni s čim drugim ne smijem čistiti stakla jer će se uništiti. Ne vidim razliku između te krpice i ostalih.

Razmišljao sam koliko bi vremena trebalo proći prije nego što opet uđem u njezinu sobu i gledao u veliki crni sat preko puta, na zidu. Pričekat ću jedan sat, odlučio sam. Od 14:15 do 15:15. Gledao sam kako se veća kazaljka polako pomiče prema dolje.

E, da. Suzana. Nju svi vole jer sa svakim popriča o nečemu, a usput se smije i djeluje kao da se sjajno zabavlja. Svi je uvijek pitaju što misli i o svemu u školi ona odlučuje. Ako Suzana negdje ne ide, nitko ne ide. To je tako dobro, ona je zapravo kao kum u filmu *Kum* koji sam s mamom gledao prošle subote. Super mi je u filmu to što se svi drže zajedno, uvijek se jedni drugima obraćaju i rade velike zabave. Suzana stalno planira tulum kod sebe. Dolazi uvijek pola škole, a čak nije ni umišljena zbog toga.

Moja mama ne poziva nikoga otkad je tata otišao. Čak ni susjedu Darku na kavu. Prije ju je uvijek zvala i radila kavu sa šlagom. Kava je odvratna, ali šlag ima sjajan okus. Mogu ga pojesti na tone. To je šlag iz vrećice koji se pomiješa s mlijekom i zamuti miješalicom. Čak ga i ja znam raditi, iako inače sve radi mama i ne da mi da išta diram po kuhinji. Brine me što mama više ni s kim baš ne razgovara jer tako neće imati društvo.

Mislio sam zapisati kakva mora biti najpopularnija cura u školi. Znam to po Ivi, Suzani i ostalima. Mogao bih sada dok čekam. Mogao bih onda i mami to pokazati da vidi neke stvari. Dobro, znam da nije isto, ona je odrasla, a cure iz škole nisu. Ipak ću napisati.

NAJPOPULARNIJA CURA U ŠKOLI MORA:

1. *biti bar malo zgodna i imati lijepo tijelo.*
2. *družiti se s puno dečki i biti vesela u njihovom (i svačijem) društvu.*
3. *prolaziti s 4 ili 5.*
4. *dobro se oblačiti i poznavati modu.*
5. *družiti se s jednom curom stalno ili više nego s drugima i ta druga cura isto mora biti super.*
6. *rijetko govoriti o svojim vrlinama i manama, već samo o onome što joj se događa.*
7. *biti otkačena, mrziti profače i školu.*
8. *puno izlaziti i uvijek biti kul kad izlazi.*
9. *imati bar jednu temu o kojoj stalno može pričati, a da ta tema ne bude nikome dosadna.*
10. *ne smije biti gadljiva.*
11. *ne smije se uzrujavati oko ocjena.*
12. *ne smije biti zaljubljena ili, još bolje, mora stalno mijenjati simpatije i*

dečke, a sa svakim ostati u dobrim odnosima.

13. ne smije biti nametljiva i ne smije se držati po strani.

14. ne smije puno pitati.

15 ne smije postati razredni klaun i nitko ju ne smije vrijeđati.

Ima još toga, ali i ovo će biti dovoljno. Možda ipak pokažem mami. Možda joj bude drago i konačno skuži kako se treba ponašati. Samo, mogla bi se naljutiti. Stalno mi govori da moram biti zreliji i da nisam više mala beba. Pa i nisam beba, ali nisam ni važan u društvu. Za dečke je lako biti važan, oni moraju samo biti zabavni da bi bili popularni. Tom i Kres, recimo. Oni su nasilni i opasni, ali zabavljaju i profesorice i druge učenike, pa su i popularni. Moram samo naučiti biti zabavan. Mislim da znam što će mi u tome pomoći.

Prije spavanja maštam da se Suzana i ja ljubimo. Približim mali jastuk blizu lica i zamišljam da je to Suzana. Ali njoj se sviđa Grga jer je on najpopularniji dečko u školi. Jednom je bio tulum kod Suzane i Grga je jedini ostao počistiti nakon tulumu. Ja, naravno, nisam smio ići, ali čuo sam kako Suzana priča o tome. Moram nagovoriti mamu da me pusti na novi tulum kod Suzane. Ako me ne pusti, gotovo je. Nikada neću biti dio društva. Ionako ne smijem nigdje s njima.

Jedino sam prije tri tjedna, nakon što je tata opet došao doma kasnije nego što je trebao, izletio van da ne moram slušati onu njihovu tišinu pred svađu. Kada čujem tu tišinu, osjećam da sam potpuno sam na svijetu. Društvo je bilo u parku i pušilo. Suzana je vidjela da sam loše i pitala me samo:

- Starci?

Kimnuo sam glavom. Nije više ništa pitala, samo mi je dodala smotuljak nečega od čega je rekla da ću se osjećati bolje. Izgledalo je kao cigareta, ali znam da nije bila. Uvukao sam dva dima, ali nisam se osjećao bolje. Ni mirnije. Nakon što sam sve popušio, pravio sam se da sam postao zabavan. Provaljivao sam super fore. Pomoglo je to što sam stvarno bio sretan što su se starci posvađali i što sam zato mogao izaći van. Svi su mi se smijali i pokazivali na mene, ali na dobar način. Tom, Kres i Suzana pogotovo. Kad sam odlazio, poljubila me u obraz. Bio sam u sedmom nebu. Kad sam se vratio doma, mama je već spavala, a tata je rekao da moramo razgovarati i da se uskoro možda jedno vrijeme nećemo moći vidati jer on mora otići. Bio sam veoma tužan, ali nisam plakao ni ništa jer sam još bio pod dojmom izlaska. Mislim da je tata bio ponosan na mene i da mu je bilo drago što sam tako zrelo reagirao.

Zamoliti ću Suzanu da mi da još toga što smo pušili. Društvo svaki dan ionako puši u parku iza škole navečer i bilo im je superdrago što sam im se pridružio. Čudili su se jer su mislili da sam štreber, ali ovo je dobra prilika da im dokažem da nisam.

Nakon likovnog, Nataša me pitala jesam li se naljutio. Rekla je da se nemam razloga ljutiti na nju jer i svi ostali misle da sam štreber. Rekao sam:

- Nisam uopće ljut.

I nisam bio. Uskoro nitko neće misliti da sam štreber. Nataša me još neko vrijeme gledala kao što me mama nekad gleda, kao da mi ne vjeruje ili kao da sam nešto opet zaribao. Nije ona ništa shvatila. Nema pojma da sam pušio s društvom iza škole, ili možda ima, pa sam joj sumnjiv. Mislim da je glupa. I debela je, ali je ipak popularna. To je zato što se druži s Ivom, a Iva je mršava, zgodna i stalno se došaptava sa svima. Iva isto ima mnogo tajni i superpopularna je, ali ne kao Suzana. Nitko nije kao Suzana. Znam da ću sada biti bolji i sa Suzanom i s Ivom, samo moram nastaviti dolaziti iza škole u park.

Suzana isto ima sve petice, baš kao i ja. Rekla je da je u ovom polugodištu imala samo jednu četvorku. Tom i Kres su dobri prema njoj iako su inače odvratni prema svima. Jednom je Kres bacio stolicu s drugog kata na cestu i gotovo je pala na neku ženu. Svi su ga se bojali, bio je užasno ljut i nitko mu nije htio prići. Jedino mu je Suzana prišla i viknula:

- Budalo, mogao si pogoditi nekoga!

A zatim je nastavila, nešto tiše:

- Šta ti je, jesi dobro?

Mislim da je to bila najkul stvar koju sam vidio. Gaz i ja smo mislili da će je udariti ili nešto, ali počeo je pričati s njom. Poslije sam ih vidio vani, Suzana se smijala, pušila cigaretu i zabacivala kosu. Ima najdulju i najdeblju kosu koju sam ikada vidio i kaže da je nikada ne suši fenom. Mene mama još uvijek suši fenom iako se uvijek pokušavam istrgnuti. I nikada nisam čuo da je viknula na tatu. Nije ga ni pitala je li dobro. Kada se svađaju, uvijek šapću. Sikću kao dvije zmijske. Obično se sakrijem iza kuhinjskih vrata i pokušavam shvatiti o čemu se radi jer me, prije nego što se počnu svađati, pošalju u sobu. Ne smijem izaći dok ne završe. Srce mi tada jako lupa i osjećam se najsamije. Mama je nakon zadnje svađe prije tri tjedna sjela na stolicu i dugo se nije pomaknula. Izgledala je kao zaleđena sfiga. Tata je tiho spakirao par stvari u svoju crvenu putnu torbu i izašao. Oprezno je zatvorio vrata, kao

da ne želi da čujemo da je otišao. Zadržao sam dah toliko dugo da mi se počelo vrtjeti u glavi.

Poslije me mama gledala kao da sam sve ja kriv. Bojao sam se pitati gdje je tata otišao. Jučer je zvala jedna njegova kolegica i tražila ga. Rekao sam da ga nema. Rekla je da mu kažem da je sutrašnji sastanak otkazan. Rekao sam da ga možda neću vidjeti, pa se nasmijala.

- Valjda će doći prespavati doma, zlato - rekla je uvjereno. - Tada mu, molim te, reci.

Počeo sam drhtati, pa sam brzo spustio slušalicu. Često osjećam nemir i paniku, a onda se ne mogu koncentrirati, ne mogu pratiti nastavu ni zapisivati. U tom trenu u sobu je ulazila mama, pa sam se brzo smirio i slagao da me zvao Gaz. Nisam je htio razljutiti. Uostalom, moram biti zreo. Čim netko spomene tatu, ona zašuti. Nekada šuti po cijeli dan.

Sat pokazuje 14:45. Odlučujem se samo prišuljati vratima da vidim što mama radi. Lagano, da me ne čuje. I dalje čita novine na kauču. Iz kuhinje se širi miris ručka. Meso, sigurno. Povrće? Mrzim tikvice. Samo da nisu tikvice, da je špinat. Mama češće kuha tikvice jer kažu da su najzdravije. Ne vidim razliku između njih i ostalog povrća.

Nakon lijepljenja učenika od kolaža imali smo zemljopis i krenuo sam prema razredu. Kres me dočekao u hodniku i gurnuo na vjetrovnik od čistačice. Pao sam i sve se razlilo. Bio sam sav mokr. Čistačica se isto okliznula i pala. Profesorica iz zemljopisa je točno tada stizala i, kad je vidjela što se događa, naljutila se i poslala me ravnatelju. Kres i njegovi frendovi su urlali od smijeha. Zadnje što sam vidio jest da je Tom potapšao Kresa. Mrze me. Ispale su mi naočale i jedno staklo je napuklo. Mama će me ubiti zbog toga. Ravnatelju sam objasnio što se dogodilo. Gledao me kao da mu je zbog nečega jako žao. Potapšao me po glavi na izlasku, ali vidio sam da je mislio na nešto drugo. Ravnatelj je miran i ima tople oči. Mislim da sve razumije. Zatim me blago upitao želim li razgovarati s psihologicom, ali nisam htio. Da dečki u mom razredu saznaju da sam išao, rugali bi mi se zauvijek. A mama? Izbacila bi me iz kuće. Moram sam naučiti rješavati stvari. Par puta me i upozorila da nikome ne smijem pričati o onome što se događa doma.

Kao da ja kužim što se događa.

Otkako je tata otišao, svaku noć sanjam i svaki san je kao neki film. Gaz mi je rekao da trebam pisati o njima. On piše o svemu živom, to je zato što hoće postati pisac. Rekao je da postoje neki ljudi koji proučavaju snove i otkriju iz njih ne znam što. Pa eto, mogu zapisati jedan san, dok čekam.

SAN OD PROŠLE NOĆI:

Živim s mamom i tatom u nepoznatom gradiću pored mora. Sretni smo. Ljude uglavnom poznajemo i svi smo si dobri, kao neko veliko društvo. Ima jedna banka i puno parkova.

Jednog dana otkrijem da imam neobičnu moć. Ako zamislim da nečega nema ili da je nestalo, to se stvarno i dogodi. Započne u onoj banci, gdje zamislim da jedne žene nema u redu i ona stvarno nestane. Poslije je, naravno, vratim.

Isprva mi je super moja nova moć. Nestaju stvari i osobe koje ne želim, a zatim ih vraćam. Uporno želim dokazati svima da to ja radim, da imam tu moć.

Napravim da jedan moj prijatelj hoda pred policajcem na način da mu se odjeća vidi, a on ne. Drugi put sredim da nestane kofer od nekog gospodina s važnom prtljagom, ali brzo ga vratim.

Za to vrijeme moj tata postaje lopov ili uglavnom sitni prevarant i stalno je u sukobu s policijom. Često bježi iz banke, a krivotvorio je i razne potvrde.

Uskoro stvari počinju izmicati mojoj kontroli jer ako samo malo pomislim da nečega u tom trenutku nema, to odmah nestane trajno. Ne mogu vratiti stvari natrag. Dolazi do velike pomutnje kada pomislim: „Kako bi bilo zgodno da...“, a onda nestane nešto vrlo bitno. Svi ljudi to traže, po školi i posvuda i pitaju se gdje je moglo nestati. Ja se trudim da to (ne sjećam se što) vratim natrag, ali ne mogu. Žao mi je što sam to napravio i sve sam nesretniji sa svojim moćima, dok grad postaje sve turobniji i sve sivlji.

Tata nakon toga bježi iz banke sa šarenim dokumentom u ruci i ja i mama bježimo s njim. Pored tate u tom trenutku prođe neki njegov protivnik i pokuša mu uzeti dokument, ali ne uspijeva. Ja pomislim da ga je stvarno uzeo i dokument stvarno nestane. Užasno se bojim i brzo ga mislim pokušavam vratiti, ali ne mogu. Bojim se da će tata zbog toga završiti u zatvoru ili nešto još gore.

Nakon tog događaja izgleda da me iz nekog razloga veći dio vremena nitko ne vidi. Kao da sam učinio da ja sam nestanem, ali ne mogu se vratiti. Ili je to možda učinila moja moć nad kojom ja više nemam kontrole? Hodam gol po našem gradiću, no ljudi ne obraćaju pažnju. Pokušavam pričati s mamom o tome. Pitam ju gdje je tata, je li završio u zatvoru zbog mene, ali ona mi ne želi ništa reći. Ne želi mi pomoći otkad imam svoju moć, kao da se ljuti na mene ili me više uopće ne voli.

Ubrzo shvatim da zapravo nikada nisam ni imao moć. Ona je imala mene.

Pojavljujem se, nestajem i tako stalno. Ne znam o čemu to ovisi. Jednom iskoristim to što sam nevidljiv i popišam se nasred ulice. Ljudi vide mokraću, ali ne i mene i to ih sve uplaši. Poslije toga svi shvate da sam ja taj koji nestaje i pojavljuje se i više nikome nisam zanimljiv.
Ostao sam sam.

Budim se.

Uglavnom sanjam mamu, tatu nešto rjeđe u ovih par mjeseci otkako je otišao. Fali mi, ali mama mi fali još više, iako je tu. Moram biti ozbiljniji i više kao pravi muškarac i onda će me više voljeti. Upravo osjećam njezin miris u sobi i jako je želim zagrliti. Miriše na jednu posebnu kremu za ruke i svaki put kad mi primi lice rukama, osjetim tu kremu. To je najljepši miris koji sam ikada osjetio. Već dugo me ne želi tako primiti za lice ili zagrliti.

Konačno je 15:15. Uzbuđen sam. Sada ću joj sve reći. Možda joj pokažem i što sam napisao o najpopularnijoj curi i snu. Možda ona zna što taj san znači, kao oni ljudi koji proučavaju snove. Zagrlit ću je i onda ćemo pričati, zagrljeni, na kauču. Prilazim sobi. Još uvijek leži i čita novine.

- Mama?

Prošla je rukom kroz kosu i okrenula stranicu.

Čekao sam.

Nije spustila novine.

TICALA

Nešto nije kako treba u ovoj šumi, pomišlja. Kaplje s drveća, gusto kao smola.

U njegovom dodiru je, naprotiv, sve u redu. Barem se tako čini. Klupa na kojoj leži s glavom u njegovu krilu vlažna je i trula, uokvirena tamnim lišćem. Čini joj se kao da su duboko u šumi, iako zna da su vrata parka vrlo blizu, da bi ih možda mogla i vidjeti kad bi se pridigla i laktovima uprla o njegova tanka koljena. Iza njih vidjela bi i cestu, automobile.

No, ovo uranjanje u tišinu sada je važnije. Nužno. Podiže pa pušta glavu natrag u njegovo krilo.

- Još te boli? - pita je.

Želi kimnuti, ali čini se kao da joj glava propada kroz njegovo krilo u dubok bunar.

Tišina u lišću isprekidana je cvrkutom. Cvrkut nikada ne prestaje, ne završava, samo tu i tamo zastaje, kao da ptice, same, na granama, rade male pauze. Na granama ima još nečega, samo ne može shvatiti čega. Možda je zbilja smola. Možda bi mogla fotografirati granje, vidjeti o čemu se radi, ali ne može se pomaknuti s klupe na koju su se smjestili, njezina glava u njegovu krilu, njegov pogled uprt o deblo preko puta, a zatim se okreće prema njoj.

Osjeća njegov pogled na sebi i još dublje. Mnogo dublje od granice tijela, od granice mesa. Osjeća kako su u nju utisnuta njegova ticala, kao da netko, nježno i bolno istovremeno, prekopava njezinu nutrinu. Skalpelom lagano reže njezinu utrobu i zatim razmješta organe, preslaguje ih onako kako misli da bi trebalo. Ako se nešto odvije ili otpadne, tankim koncem prišiva taj dio na mjesto. Snažnim ljepilom lijepi otpadnuto. Učvršćuje čitavu instalaciju blagim dodirima.

- Jesi umorna?

Kimne glavom. Kapci je također počinju boljeti, kao nakon dugog plača. Nije bolje ni kada ih zatvori, kao da su posoljeni i ostavljeni na suncu.

Ne razumije tijelo. Njegove zakonitosti joj izmiču. Ponekad boli do iznemoglosti, a ponekad je odmorno iako bi trebalo biti umorno. Stari, iz dana u dan, ubrzano. Osjeća kako se

ponekad približava vrhuncu, kao da će se raspući od radosti, a ponekad posustaje. U zadnje vrijeme posustaje sve češće. Iznenadi je bol, na različitim mjestima, u različita vremena. Nekada se s njom budi, nekada ode spavati. Pažljivo opipava dijelove tijela u potrazi za znacima opasnosti. Ne pronalazi ih. Ipak, zna da tijelo ima svoju računicu, svoj ritam, svoju strogoću. Zna da to nema veze s njom, s njezinim načinima, ritmovima, pokretima. Ma koliko svi govorili drugačije.

Područje oko srca u zadnje vrijeme je posebno osjetljivo. Kao da se na mjestu srca javila bolna gruda. Nije nikome rekla, nije otišla kod doktora. Učestali pregledi i pretrage su je jako iscrpili. Ne zna može li ih nastaviti. Kako bi to, uostalom zvučalo? *Oprostite, srce me užasno boli, pomozite?* Sve češće ne može udahnuti, a lijekovi ne pomažu. Pluća joj se iz dana u dan sužavaju, i sada joj se čini kao da nikada i nisu bila tamo. Dotiče ih, ali ništa joj ne poručuju.

- Lakše dišeš? - pita on opet.

Njegov zabrinut pogled koji tako dobro poznaje, s kojim je oduvijek čvrsto vezana nevidljivim nitima; kroz djetinjstvo, odrastanje, sada. Glava joj dublje propada u njegovo krilo i počinje boljeti. Bol se slijeva kao u slapovima iz stražnjeg dijela u oči. Maleni potoci koji ulaze u očne duplje i tamo se odmaraju.

Dodir joj odjednom postaje nužan. Dotiče ga po kosi, to je jedina sigurnost trenutno dostupna. Kosa postoji, njezina opipljivost i paučinstvo su nepobitne i neumoljive. Gleda u njegove kovrče kao u pojas za spašavanje.

Iznad i uokolo njih, lišće postaje sve tamnije.

Okreće glavu prema njegovom trbuhu i upija njegov miris. Možda se ništa i ne može mjeriti ni na koji drugi način osim tijelom. Riječi su štuke, tijelo je govor, rekao je netko. Hoće li se ovog trenutka sjećati za mjesec dana? Može li se išta doživjeti u trenutku u kojem se događa ili tek naknadno, u sjećanju na nečiji miris i okus? Onda kada se, u gluho doba noći, u nekom zalogaju, davni osjećaj prema tom trenutku, osobi i udisaju ponovo jave? Sjećanje na to koliko tijelo pored nekoga boli, a koliko iscjeljuje.

Gleda njegovo tijelo, mršavo i bijelo. Voljela bi znati kako je ispod njegove kože, boli li manje, iako je od iste krvi, od istog mesa stvoreno kao i ona. Konačno, ako nam je netko drag, trebali bismo voljeti i njegovo tijelo, osjećati sve one unutarnje procese, pomake, rad crijeva, rad mozga. Makar bili pogrešni.

Vidi njegovo lice. Oči su joj izvan pogleda, ali ne i sitne bore oko usana. Osjeća li ih i on? Njegova ticala su i dalje duboko u njoj, mijenjaju njezin raspored, premještaju bol, pomiču granice osjeta. Neke dijelove tijela koje dosad nije osjećala, osjeća jače. Neki dijelovi su teži, kao da ih mora nositi sa sobom uokolo. Neki su novi. A neki, neki više ne postoje. Pokušava se sjetiti kako je sve to izgledalo prije, ali čini se da ni glava, gdje je pohranjeno sjećanje, više ne postoji.

Duboko je u vodi, u bunaru.

Lišće je još tamnije, iako je dan. Još uvijek ne može vidjeti što je na njemu. Osjeća samo toplinu od njegove ruke koja se sada oprezno kreće po njezinoj kosi. Željela bi da ruku snažno utisne u njezino čelo i time bol iz glave prenese drugdje, jednostavno izbaci na travu.

- Stisni! - vikne odjednom.

Ako on shvati što treba napraviti, ako joj stisne glavu do puknuća, a onda popusti stisak, sigurna je da će odnijeti bol. To će značiti da je razumije, da su zaista potekli od istog izvora, da postoji istinska povezanost među njima. Ali on to ne učini. Zbunjeno je pogleda, a njegova ticala također zastanu. Ne zna što treba učiniti. On ipak nema prolaza u njezino tijelo, ne razumije njegove procese.

Ticala se polako povlače iz nje, jedno po jedno. Učinio je što je mogao ovaj put. Sada se koža vraća na svoje mjesto, prevlači preko nje kao kabanica. Posjeta je završena. Koliko puta se to već dogodilo, u noćima sa i bez mirisa, u danima, zimi, ljeti? Netko je bio u njoj u jednom trenutku, a zatim je otišao, daleko, potpuno izvan dohvata.

Koliko su je razna ticala uspjela zaliječiti? Dodiri, po tijelu, po kosi, koliko su joj produžili trajanje?

Rastanci uvijek bole. Pita se koliko će boljeti ovaj. Zamišlja kako se rastaju zauvijek na jednoj ovakvoj klupi. On stavlja ruke oko svoje glave kao malo dijete, i sklupča se, u boli, u šutnji. Zamišlja kako se ovija oko njega i govori mu da se nikada ne želi rastati od njega. Od ikoga. Da je sve to previše bolno, ali da nije njezina volja i želja, tako je odlučilo tijelo. No njemu to ništa ne bi značilo. On bi je svejedno izgubio.

Jednu stvar ipak shvaća. Kada nečija ticala izlaze, nešto u njezinom tijelu ipak ostaje, nešto što se nikada ne uspije do kraja iz njega počistiti, pospremiti, vratiti na mjesto. To nešto je sada s njima na klupi; leži i sluša cvrkut, obilazi njezino tijelo kao što mala željeznica,

njezina najdraža igračka iz djetinjstva, obilazi tračnice. Tu i tamo zatrubi, i tada joj taj dio tijela radosno zatreperi.

Dok s lišća i debala, pored i na klupu, oko i na njih, kaplje gusta, ljepljiva smola.

GRADILIŠTE

Navršio sam tridesetu, ali nisam uspio ništa. Baš ništa.

Obrazovanje mi je neslavno propalo zbog manjka para, jer ti jebeni faksovi su skupi, pogotovo veleučilišta, a propali su mi i honorarni poslovi, poslovi preko veze, poslovi preko sreće. Par mjeseci bio je maksimum, nikako nisam uspio sastaviti pola godine stalnog rada. Nije da nisam želio. Nakon svega, ona me ostavila i uopće je ne krivim zbog toga. To što je ne mogu prestati sanjati, moj je problem. I što sam se, uz sve ostalo, uspio navući na travu. Na jebenu *travu*, od svega na što se čovjek može navući. Da je barem nešto moćnije, opasnije, poput heroína. Alkohola. Ali ne. *Joint* za *jointom* i nisam više mogao zamisliti dan bez nekoliko smotuljaka.

Zato sam, čim sam ga pronašao, čvrsto zgrabio ovo radno mjesto iz snova. Čuvanje gradilišta noću. Prekrasno. Upravo to mi je bilo potrebno. Noćna bdjenja u tišini, prostor u kojem mogu sakupiti misli na miru. Spavat ću danju, računao sam (ionako ti dani više za mene ne nose ništa posebno zanimljivo), a raditi noću. Neću imati kompjutor, glupi *Facebook*, Internet. Sjedit ću u maloj prostoriji koja mi je namijenjena, s dva stola, stolicom i televizorom, kupit ću si dva sendviča i cigarete da ubijem glad, a kavu ću uzimati u obližnjem kafiću do kojeg nema ni desetak minuta hoda. Zatvara se u jedanaest sati, taman kad mi počinje smjena. Puno kofeina, sendviči sa šunkom, TV i što mi više treba?

Do jutra (sedam ujutro, kada mi smjena završava), u glavi će mi biti malo bistrije. I tako svaki dan. Uz svitanje, i u meni će se javljati sve jača vidljivost, kao kad se magla razilazi na cestama. Nakon mjesec dana (koliko posao traje) imat ću svježije koncepte o svom životu koje ću uredno početi ostvarivati. Činilo mi se da je ovaj plan ostvariv.

No prije toga, morat ću preživjeti noći. Trideset noći, konkretno. Bit ćemo sami: mrak, gradilište i ja. Ponijet ću sa sobom bilježnicu u koju ću zapisivati ideje i misli. Sve što mi padne na pamet. Tako ću si krčiti put. Krčenje prašume do ovo malo zdrave pameti što mi je ostalo.

Nikada nisam bio zadovoljniji isplaniranim.

Gradilište nije bilo jako udaljeno od centra grada. Tramvajem sam za nekih pola sata mogao biti na glavnom trgu. U njegovoj blizini bio je taj kafić i stambene zgrade, a preko puta

šuma.

E sad. Ta šuma. Ona me malo mučila. U vezi šume i mene postojalo je nešto opasno. To je zato što sam jednom, kao klinac od šest ili sedam godina, zaglavio u šumi po mraku. Samo, ne onom običnom mraku. Sad ću objasniti. Bio je to, zapravo, samo vrlo veliki park, ali udaljio sam se od roditelja koji su se, po običaju, nakon pola sata šutnje i tjeskobnog hodanja jedno pored drugoga počeli svađati. Ja sam neko vrijeme hodao pored njih, no kad je mama, kao i uvijek, viknula tati: *Onda odseli!*, nisam želio dalje slušati i otrčao sam u dubinu. Mrak je padao neobično brzo, ili sam se to samo ja, trčeći, izgubio u nekom dijelu u kojem je kroz granje prolazilo vrlo malo svjetla. U jednom trenutku postao je sasvim gust: ljubičast, a zatim crn.

Stao sam, naslonio se na jedno od drveća i zatvorio oči od straha. Nije mi bilo jasno što se događa. Osjećao sam kao da propadam u gusto jezero od katrana, lišća i dlake. Kora drveta pod mojom rukom više nije djelovala kao kora. Nešto je u njoj pulsiralo, toplo i živo. Gdje sam to završio? Zašto sam se uopće udaljio od roditelja? Jesam li zaspao? Jesam li udario glavom i sada haluciniram? Pojela me neka velika životinja? Ili možda unutar parka postoji paralelni park, paralelni svemir u kojem se drveće pretvara u pulsirajuće meso. Hoće li me to meso progutati? Ta i još mnoga pitanja vrzmala su mi se nasumično po glavi.

Ne znam koliko je vremena prošlo, ni kada sam otvorio oči, ali čim sam to učinio, šuma je opet bila okupana svjetlom, a vjetrovi su prolazili kroz svjetlosmeđe granje. Znao sam da je opasnost minula. Mama me ubrzo pronašla. Tate nije bilo s njom. Pokušao sam mami objasniti da sam se našao u nekakvoj crnoj utrobi i da mi nije jasno što se dogodilo. Ljutito me držala za ruku i odvlačila od mjesta gdje se moje drvo pretvorilo u čudovište. Vikao sam pokazujući joj drvo, bjesomučno dozivao tatu, ali mama se tada okrenula i udarila me po licu. Rekla je da tata nikada nije ni bio s nama u šumi. Ušutio sam istog trenutka, začuđen. Kako to misli, nije bio u šumi? Ogledao sam se oko sebe kao da sam doista preskočio u neku drugu dimenziju, u šumu gdje mog oca više nema. Nikada nisam vidio majku tako bijesnu. Sjećajući mi je rekla da je moj tata otišao. Davno otišao. Ali kako? Kamo je otišao? Istina je, zadnje riječi koje je mama izgovorila bile su *onda odseli*, ali to je bilo prije nekoliko sati, a ne davno. Ipak, koliko sam mogao razabrati, ovo nisu bila pitanja za mamu. Odgovore sam morao otkriti sam.

Vratio sam se kući s glavoboljom ogromnom kao crni svemir koji me to poslijepodne pokušao apsorbirati u šumi. Sljedećih dana krenuo sam u zbunjujuće istraživanje o nestanku svoga oca. Koliko sam uspio shvatiti od okoline, bake, djede i stričeva koje sam imao od rodbine,

otac nas je zbilja napustio dosta ranije, toliko ranije da se ja toga nisam trebao ni sjećati. Radilo se o nesretnom slučaju, možda kakvoj elementarnoj nepogodi, toliko sam shvatio, a nisu mi htjeli ili znali objasniti detalje. Sve to, međutim, nije objašnjavalo moje čvrsto sjećanje na njega i mamu u šumi, kao ni moje nestajanje u mračnom, paralelnom svemiru.

Poslije sam sebe uvjerio da je moja pustolovina u šumi bila lažno sjećanje koje je pretvorilo tamu i izgubljenost koju sam osjećao nakon oćevog odlaska u sjećanje na konkretno gubljenje u šumi. Povezao sam valjda strah i samoću njegovog napušćanja mame i mene s tim danom u šumi na neki način. Mozak igra ćudne igre s nama, govorio sam si nakon nekoliko razgovora s psihoterapeutom. Iako se više nikada nije dogodilo ništa slično, šume sam izbjegavao. Ćak i parkove. Kad god bih prolazio pored njih, pomislio sam kako bi mi se ponovno mogli zamrsiti putevi, kako bih mogao nestati, kao što sam umalo i nestao, kao što je i moj otac nestao, a nitko to ne bi primijetio.

Izuzmemo li šumu, gradilište nije djelovalo zastrašujuće: masa betona, začeci dijelova zgrade koji su izgledali kao korijenje, ali ne ono od drveća. Nema mjesta za paniku, govorio sam si, osim ako drveće preko puta, ono iz šume, ne počne hodati i ne dođe po mene. Uostalom, tješio sam se, radilo se samo o jebenoj šumi i dječjem, izvrnutom sjećanju. Nisam imao ništa za pušiti osim cigareta, nisam imao alkohola, nisam još od onda imao halucinacije. Nisam bio lud. Morao sam moći ovo odraditi. Morao sam, zbog sebe. Zašto nisam mogao zadržati nijedan posao, zašto bi mi uvijek nešto toliko zasmetalo da sam morao otići? pitala me i ona, prije nego što je sama otišla.

Nešto je naslutila, valjda klackalicu duboko u meni koja se nikada ne smiruje, iako na njoj nema nikoga.

*

I sada sam, eto, tu. Već gotovo četiri tjedna. Sjedim i zapisujem svoje misli, strahove i planove za poslije. Još moram izdržati malo, samo malo.

Što sam zaključio?

Prvo, da je ovo zbilja najjednostavniji posao na svijetu, barem što se mojih obaveza tiće. Sjedim, pišem, jedem, pijem kavu i smišljam što dalje. Pao mi je na pamet novi fakultet. Arhitektura. Donio sam i jednu knjigu o arhitekturi, *Osnove arhitecture*, razmišljajući da

možda u ovom vremenu mogu naučiti dovoljno za prijemni ispit. A možda sam je donio zato da gradilištu pokažem da nisam bilo tko, da se i ja razumijem u stvaranje prostora. Barem – da mogu naučiti.

Drugo. Ne pušim cigarete. Bojim se da bih odmah poželio i *joint*, a to mi na ovom mjestu ne bi bila pametna ideja, ma koliko mi se u gustim noćnim trenucima, gotovo ljepljivim od mraka koji se zavlaci u svaki kutak, moglo činiti da bi koji dim mogao pomoći.

Treće. Počeo sam gradilište promatrati kao živo biće, organizam koji ispušta i proizvodi različite zvukove i to, koliko sam uspio shvatiti, u približno slična vremena. U ponoć se uredno čuje štekot. Oko jedan sat, glasno lupanje koje zvuči kao zatvaranje vrata ili prozora. U dva sata čuje se reski metalni zvuk, kao da metalne ili željezne ploče taru jedna o drugu. Zatim se oko tri sve stiša.

Tri je gluho doba noći kad valjda sam vrag izlazi u tminu. Vrag i... psi.

Izgleda da se okolo šeta čopor divljih pasa koji oko tri ujutro, potpuno izgladnjeli, dolaze na moje gradilište. Ne znam zašto dolaze baš ovdje. Gledao sam malo po gradilištu u zoru i nisam vidio hranu. Nisam vidio ni tragove tih pasa, da budem iskren. Ni dlaku, ni zemlju, ni lišće iz šume. Nije isključeno da radnici ostave hranu na nekim mjestima, a da zatim psi dolaze po nju, ali valjda bi nakon nekoliko večeri i oni to primijetili i prestajali je ostavljati. Ili čekaju mene da im to kažem. To što izlaze iz šume me najviše plaši jer možda se ne radi o psima, već o vukovima. Kada prilaze mojoj kabini, vidim njihove siluete kroz prozor, pa brzo gasim svjetlo. Bojim se da bi ih moglo privući. Hodaju vrlo polako i pažljivo, kao da provjeravaju svaki djelić gradilišta u potrazi za nečim. Ne mogu izbrojati koliko ih točno ima. Svakako desetak. Vrlo su mršavi. Nakon što pronjuškaju po onim dijelovima gradilišta koja su do tada proizvodila zvukove, stanu na sredinu i čekaju. Pojma nemam kog bi to vraga psi ili vukovi mogli čekati u tri ujutro na napuštenom gradilištu, ali čitava stvar izgleda prilično jezivo.

Pričao sam o tome s frendovima i, naravno, nisu bili previše impresionirani. *Čopor pasa, pa šta*, rekao je jedan od njih, *dobro je da ti ne dolaze zombiji. Zatvoriš se i siguran si*, rekao je drugi. Ipak, nisam to tek tako želio pustiti. Pričao sam im i o svojem sjećanju iz šume (površno, izostavio sam dio s ocem), ali samo su se smijali. *Progutaš ga je Ted*, jedan je rekao. Dugi je rekao da se vjerojatno pokušavam izvući i s ovog posla, da je čuvanje gradilišta noću prekomplikirano za mene. Jadnik. Čak su me pitali da li se opet napušavam i jesam li pod travom zabrijao da sam Crvenkapica koju ganja vuk i slična sranja. Nisam im

ništa odgovorio.

Pokušavam naći nešto pozitivno u čitavoj situaciji. Ti vukovi-psi me barem drže budnim. Sada, upravo dok ovo pišem, skoro je tri sata i znam da će se pojaviti. Mrak je toliko gust da ne vidim ništa pred sobom. Gradilište kao da je postalo mokra utroba u koju sam utonuo u djetinjstvu. Ne plaše me toliko vukovi, koliko odsutnost svjetla. Danju, šuma djeluje pitomo. Gradilište također. Oko sedam ujutro, kada odlazim s posla, ptice pjevaju, a svjetlost je tako nježna da sam se danas ujutro poželio prošetati po šumi, iako to nikada prije nisam činio. Krenuo sam prema njoj želeći da me grane obgrle i sunce okupa. Ušao sam kroz maleni put pun svjetla između živice koja je rasla s obje strane. Nisam se ni okrenuo, a već sam stajao na lijepom proplanku. Trava se ljuljala od vjetra. Pomislio sam da sam u dječjoj slikovnici. Legao sam na travu kao na leteći tepih. Ostao sam u šumi čitav dan, prelazio potoke i doline i navečer došao raditi. Naravno da se nisam izgubio. Bio sam ljut na sebe što sam tako dugo izbjegavao prekrasnu prirodu.

Nevjerojatno je kako igra svjetla i sjene noću učini moj mirni pejzaž zastrašujućim. Sjene se lome na strašne načine, kao da namjerno žele ocrtati čudovišta. Ako se iz svega ovoga izvučem živ, možda ću opet s nekim popričati o tome. Stručnim, jasno. Želim čist uvid u stvari. Promijeniti svoj život. Biti zdrav. Raditi. Reći joj da je volim i objasniti joj kako trebamo biti skupa.

Ali sada ne znam koliko će sve to biti moguće.

Naime, upravo je počela jaka oluja. Isprva sam mislio da je samo prolazna kiša, bilo ih je već nekoliko otkako sam došao ovdje, ali bljeskovi munja su toliko jaki da gradilište izgleda kao da je obasjano sunčevom svjetlošću. Gromovi su glasni, toliko glasni da mi se čini da će mi preparati bubnjiće. U glavi mi tutnji nesnosna glavobolja. Ugasio sam svjetlo. Ionako bih ga ugasio jer svakog trenutka trebaju doći vukovi. Moraju. Uvijek dolaze.

Zapalio sam cigaretu, prvu u gotovo mjesec dana, dok sjedim na stolici i čekam. Gledam munje kako se približavaju mojoj kabini, praćene zaglušujućim gromovima. Sve su bliže. U njima nema ničeg prirodnog. Kao što mrak u šumi onogavnog dječjeg dana nije bilo prirodno spuštanje tame, tako ni ovi gromovi nisu posljedica olujnog nevremena. Vjerujem da bih trebao osjećati strah, ali neobično sam miran. Osjećam se kao jedini čovjek na zemlji. Vjerojatno to i jesam. Vrađa šuma me danas vjerojatno ponovno progutala i izbacila tko zna kamo. U dimenziju novog gradilišta, potpuno živog, ratobornog. Jedno je barem sigurno: ovo će me gradilište ili izgraditi, pa ću izaći ću iz ovog olujnog mraka nov, ili će me konačno

uvući u sebe, u jednu od svojih vučjih utroba. Nešto od toga.

Van ne izlazim, ma koliko se munje trudile istjerati me. Vani me oni čekaju.

Munja je zabljescnula iznad mogega lica. Ne znam kako je to uopće moguće. Osjećam neobičan spokoj. Ne moram ništa, samo pričekati. Sve je već odlučeno, sve će se samo odviti.

Ta spoznaja ispuni me neočekivanim olakšanjem.

Sve moje zapisivanje i mozganje, traženje bistrine i pravog puta, bilo je nepotrebno.

Bit će što biti mora.

Vidjet ćemo.

Sljedeći bi me grom trebao pogoditi.

VATROMET

- Manipuliraš sa mnom! Što zapravo hoćeš?!

On nastavlja i tako to traje.

A ja se trudim.

Koprena umora je već dugo na mom licu i niže, oko mojih dojki, u kojima već danima osjećam neobično stezanje kao da su stiješnjene limenim oklopom. Opipavam ih onako kako je prikazano na Internetu i u brošurama i tražim nešto, kvržicu ili sličnu abnormalnost, ali ne pronalazim ništa. Ponekad, dok kružim dlanom preko njih, učini mi se da je koža na jednom mjestu, sasvim lijevo na lijevoj dojci, zategnutija i deblja nego na ostalima, ali to je možda samo dojam. Dojke su oble, male i pravilne. Njihova površina je blijeda i glatka. Što je ispod površine, ne znam.

Nakon susreta s njim, osjećam prenapregnutost u mišićima, kao nakon dizanja tereta. Moj je mozak, kad se rastanemo, orašasta površina zagrijana do usijanja.

- Kad smo zadnji put bili sretni zajedno? Veza bi trebala biti zabavna! Dvoje ljudi bi trebali uživati u svemu!

Slažem se i pitam se zašto se moje tijelo ne slaže, zašto se toliko napinje u njegovoj blizini. Sjednemo li negdje pojesti sendvič, gledam kroz zamagljeno staklo kao utopljenik i uvijek, baš uvijek zamišljam da sam tamo nekim drugim poslom. Na neobaveznom sastanku s kolegama. S prijateljicom, nakon duge šetnje pored rijeke. S mamom, na brzom ručku, usred kupovine.

To se mijenja jedino kad mi se približi i blago me poljubi ili primi za lice. Napeta žica u meni tad se opušta. Svaki djelić kože poleti u susret jagodicama njegovih prstiju. Teret mi spada s ramena, diže se s vrha moje glave. Ne znam što mi poručuje tijelo ni napetošću ni opuštanjem. Kada bi barem moglo govoriti.

Poslije, pred spavanje, dok s glavom na jastuku promatram smog u noći, buka tijela se smanjuje. Organi se opuštaju, a misli svode na blage obrise: Tmina. Zvijezde. Tišina.

Umor je ipak najgori. On dolazi uredno, nakon napinjanja. Prišulja mi se bez pravila i najava.

Zatekne me u miješanju variva. Jutarnjoj vožnji do posla. Pri tuširanju. Zgromi me naglo i silovito. Prišapne jedno kratko: *besmisleno je*, nakon kojega mi udovi otežaju, a u glavi se najavi šum koji blokira sve daljnje planove o pokretima. Promašenost koja me prelama mučna je i otporna kao smrtna bolest.

Svejedno se trudim. Želim napraviti od nas dvoje nešto poput vitraja s crkvenim motivima svete mise: ruke sklopljene u molitvi, šarenilo halja raznih svetaca. U pozadini Bach. Miris tamjana. Boja smeđeg drveta. Mir koji obavija sve nas koji prisustvujemo, koji smo u tom trenutku bezrezervno vezani u molitvi. Nema natrag, nema naprijed. Tamo smo, klečimo, pjevamo. Zajedno, što god nas snašlo. A snalazi nas.

- Sputavaš me! Zašto me stalno kontroliraš?

Želim reći da ne mogu kontrolirati ni svoje disanje, a kamoli njega. Udisaji me zbunjuju: slabi su i osjećam da ne ulaze dovoljno duboko u mene. Znam da su prije bili jasniji i da sam se budila odmorna. Pri buđenju, osjetila bih da mogu jako udahnuti i započeti dan s mnogo zraka u plućima - oko mene su se otvarala različita vrata s dugačkim hodnicima. Vidjela bih cestu s automobilima kilometrima u daljinu. Velike prazne dvorane. Sve je bilo prostor u kojem sam mogla zamahivati.

Sada nema zamaha, ali zato ima vitraja. Radim ga zato da bi ga on mogao razbiti. Naglo, šakom. Dok sagnuta pokušavam sakupiti šarene komadiće po podu, kreće sva sila njegovih niskih udaraca zaodjenutih u riječi. Mora se osigurati da neću ustati. Bori se prljavo, drugačije ne zna. Udaraka kako zna i umije, naslijepo, samo da me izbací iz ravnoteže. To je sigurno neka borilačka vještina, pomišljam. Ali ne znam koja. I ne znam pravila. Možda je jedino pravilo da pravila nema, a cilj je jedan: nokautirati protivnika. U tom slučaju, bolje je da legnem i pravim se mrtva.

Kada se umori od udaraca, pokušam ja. Ne udarati riječima, samo ih izreći. Ali ne ide mi. Sjedim, a u glavi mi se magli. Dišem teško, a grudi me žuljaju i peku ispod majice kao da ih netko po bradavicama dotiče kipućom žeravicom.

Kroz gustu maglu, čujem njegov glas:

- Zar ne smijem uzeti pauzu? Zar se ne smijem ne javljati? Što je ovo, samica za dvoje?

To se, dakle, trebam zapitati: moram li ga kontrolirati? Kad već ne mogu sebe? Moram li ga kontrolirati jer ništa u djetinjstvu nisam mogla? Moram li ga kontrolirati jer sam žena? Žena

koja teritorij obilježava kontrolom? Privlačenjem pažnje i zahtjevima? U meni nema plodnog tla za ta pitanja. Ona ostaju visjeti između neba i zemlje, na tankim konopcima. Neće se pomaknuti tjednima, sudarajući se u ljuljanju s jedne na drugu stranu, stvarajući u mom mozgu čudan, mukli zvuk.

Magla oko nas sve je gušća, a predmeti sve manje vidljivi i nejasniji, kao da se naglo smanjuju. Moj vidokrug suzio se u rupicu svjetla iz koje čujem samo jedan zvuk – njegov glas. Nejasan, preglasan. Njegove riječi su i dalje šamari kroz mutno.

You have a right to remain silent, but I wouldn't recommend it, sjetim se citata s nekog feminističkog sajta.

I šutim.

Što bi rekle one koje su taj sajt radile? One sigurno u grudima ne osjećaju ovo čudno kuckanje, ali možda zato ne znaju da treba pregrmjeti neke stvari. Treba preživjeti oluju, nakon nje stiže sunce. Vitraj ne može nastati u jednom danu, ni u njih šesto. Treba mnogo više vremena. On će se lomiti, on se lomi svakodnevno. Sva stakalca treba pokupiti s poda i namjestiti onako kako su bila. I tako svaki put.

- Idem, ujutro imam nešto – kaže on i uzima svoje stvari.

Želim se pomiriti, barem djelovati pomirujuće. Važno je da ne ode ljutit, tada stvari pucaju brže, rasparaju se po sredini kao pretanka tkanina. Tražim po pamćenju, prebirem, udicom pokušavam izvući nešto što bi mu bilo zanimljivo.

- Želiš li vidjeti moje slike s otoka? – pitam brzo. – Na fotiću su mi.

Nečka se. Gleda tvrdo ispred sebe, a ja iskorištavam trenutak, uzimam fotografski aparat i brzo tražim. Pokazujem mu fotografiju s trajekta.

- Gle, trajekt. Uvijek se osjećam slobodno na njemu. Nekako... slano i vječno.

Pogleda me s čuđenjem.

- Mislim, more je... taj zvuk valova. Postoji oduvijek i postojat će zauvijek, zar ne?

Ušutim.

Nije dobro. Gleda me kao da pričam sasvim nepoznatim jezikom.

Kao što me gledao i posljednji put kada je odlazio, a kada sam mu pokušala objasniti.

- Premaglovita si - rekao je na kraju. - Ja stvari više volim bačene kao komad krvavog mesa pred sebe.

Gledala sam ga zadivljeno, pitajući se hoću li ikada biti takva. I, ako postanem, ako stvari doista postanu takve, ako se počnemo gađati komadima riječi i znakova, hoću li mu onda ikada uspjeti pokazati što zapravo želim?

- Ti si kamilica - rekao je tada, kada je zadnji put odlazio.

Zatim je ustao i uputio se prema vratima. Sjećam se njegovih leđa dok je obuvao tenisice. Polučučnja, nogu savijenih u koljenima. Htjela sam nešto reći, možda ga čak i zagrliti i nasloniti se na njega, ali samo sam tiho spuznula s kreveta na bijeli čupavi tepih i nastavila tamo sjediti nakon što su se vrata zatvorila.

Nije se vratio toliko dugo da sam pomislila da se neće vratiti nikada. Nakon što je jedan dan ipak nazvao, odlučila sam da ću ovaj put uspjeti - da ću naći nešto što će ojačati sve ove godine provedene zajedno. Bit će to rečenica. Putovanje. Ljetovanje. Nešto što će ga priljubiti uz mene. Zašiti uz moju kožu.

No, nisam uspjela. Činilo se da se opet udaljava.

Zato ovaj put ne smijem pogriješiti jer sada također ustaje i odlazi prema vratima. Moja uloga nije bila dobro odigrana. *Moglo je to i bolje, kolegice, sljedeći put se malo više potrudite*, čujem glas duboko u sebi. Idem za njim. Ne smijem ostati u sobi. Na vratima kratko zastane i kaže:

- Fotografije su bile fora. Ostalo... - i glavom polako okreće lijevo-desno.

To je siguran pad, pomislim. Drhtim i pitam se što će sada biti.

Izlazi. Gledam u prazno stubište. Susjedi su za ogradu zavezali bicikle. Mračno je. On silazi stepenicama u par skokova i zatim ga više ne vidim. Trebam li trčati za njim kroz tamu?

Okrećem se natrag, prema hodniku i neodređeno krenem prema kuhinji. Prilazim zdjeli s voćem, ali nemam snage podignuti ruke, rezati kore. Čini mi se da bi se zbog naglih pokreta ruku nešto u mojim dojkama rasprsnulo. Možda bi se razlile po kuhinji. Moram smanjiti titranje u njima. Moram čuvati snagu za vitraj. Ruke su nakon skupljanja i slaganja stakalaca

drhtave i udaraju po prostoru nekoordinirano, ali su i zadovoljne. Jedino tada znaju da su učinile nešto korisno.

Ogledam se po stanu i ulazim u kupaonicu. Uzimam ogledalo. Oči su mi nadsvođene gustim crnim obrvama. Lice je nametljivo, kao da traži nešto od ogledala, odgovore ili možda tek savjet. *Trebaš se još više potruditi*, savjetuje me ogledalo nijemo. *Vitraj nije nastao za jedan dan*. Prinosim ogledalo bolnim grudima, ali prene me zvuk izvana. Ostavim ga na perilici rublja, izađem iz kupaonice i pogledam kroz vrata balkona.

Vatromet.

Već dugo nisam vidjela vatromet. Jedini put što ga se potpuno jasno sjećam bio je kad sam se prvi put napila. Pokušala sam hodati po ravnoj bijeloj crti koju je netko kredom na podu nacrtao za mene. Vatromet je u pozadini divljao, tako mi se činilo. Svi su mi se smijali i dobacivali. Bila sam uvjerena da ih zabavljam i da ćemo postati bliski: mladost, zabava, boje na nebu, pijanstvo koje se lomi u smijehu prijatelja. Ispala sam smiješna.

Gledam kroz mutno staklo. Crnilo noći prošara crveno i žuto. Točka sužavanja u mojoj glavi kroz koju se čuo samo zvuk njegova glasa, počinje se širiti. U pokrete mi uđe blaga lakoća, kao nakon visoke temperature. Oblijeva me tiho veselje. Boje iskaču, zatitraju i nestaju na noćnom nebu. Prozori balkona su prljavi, primjećujem, iako sam ih nedavno prala novim sredstvom za staklene površine. Ne znam kako stvoriti red, kako stvari održati potpuno čistima. Trebam se još malo više potruditi, ali sada to nije važno. O tome ću misliti poslije, kada šarenilo završi.

Mogu vidjeti i najsitnije detalje, gotovo sve nijanse palete. Zelenu, ljubičastu, plavu. I tanke, obojene linije koje ostaju nakon vatrometa. Poželim da potraju i već osjećam čudnu nostalgiju zbog toga što će proći. Svaki put kada krene, kada se novi cvijet počne razlijevati nebom, osjetim val nade, kao da će u tom trajanju nastati ona misao, onaj osjećaj, formula koja će promijeniti stvari.

- Ti si kao vatromet - govorio je nakon prvih zajedničkih noći. - Ne znam koju boju bih volio vidjeti prije. Sve u tebi, oko tebe, užasno je uzbudljivo.

Tada bi me počeo ljubiti, a nešto u meni bi se počelo razlijevati. Njegove ruke počele bi kružiti mojim tijelom brzinom i spretnošću od kojih bi se sama sebi počela činiti sasvim sitnom. Patuljkom, kojega treba svući i zatim s njim činiti što ga je volja. Tijelo bi se uredno gnijezdilo uz njega, čineći sve što je od njega zahtijevao.

Zvuk vatrometa ispunjava mi pluća novim zrakom. Vatromet je ljepši od vitraja. U njemu ima više života. To su isto stakalca, ali ona koja probijaju mrak. Koja mrak čine manje mračnim.

Sjedam na krevet. Gledam kroz vrata balkona i slušam fijuk kroz noć. Uхватim se kako pozorno gledam u svoje noge. Pored kreveta su čizme koje sam izula kada smo ušli. Čizme su visoke, do iznad koljena, tamnozelene boje. Oblačim jednu i polako je prstima odmotavam prema bedru. Ruka mi klizi s unutrašnje strane bedra po crnim najlonkama. Desno od sebe i dalje čujem vatromet, ali ne želim se sasvim okrenuti prema njemu. Obavija me čudna budnost.

Oblučim i drugu čizmu, dižem se i skidam majicu preko osjetljivih grudi.

Stojim nasred sobe u crnim najlonkama i čizmama, gola od struka na više. Na grudima osjetim lagan lahor vjetra i napravim jedan korak, zatim drugi i treći. Osjećam uzbuđenje dok koračam kroz sobu. Grudi mi blago poskakuju svakim korakom ili su to tek trzaji, ali bol u njima se smanjuje. Vatromet vidim ispred sebe kada koračam prema balkonu i čujem iza sebe kada koračam prema kuhinji. Gore pa dolje, kao na modnoj pisti. Čizme imaju visoku, debelu, gumenu petu i u njima se osjećam stabilno. Sigurno.

Čizme, najlonke, golotinja. Sve brže prolazim kroz sobu. Osjećam da moram proći određeni broj puta kroz nju prije nego što vatromet stane. Zatvaram oči i čujem samo zvuk. Koraci su mi žustri i osjećam kako mi ispod pazuha počinje probijati znoj.

Uskoro klizim s jedne strane prostorije u drugu, bez ikakvog napora. Čini mi se da sam prešla iz jedne dimenzije u drugu, iz jednog stanja u drugo. U ovom stanju, misliti na vitraj čini se gubljenjem vremena. Čemu vitraj, kad treba proći toliki broj koraka brzinom od koje mi se čini da ću početi hodati visoko iznad tla?

Pomislim na njega. Postoji li u njemu uopće nešto za mene, u tom gustom i, sigurna sam, neukusnom njemu? Zamislim da ga moram svesti na zalogaj, na okruglicu. Kušala bih ga i ispljunula prije vremena. Gorku, pokvarenu masu.

A postoji li u meni, ovoj mačkastoj, goloj, lebdećoj meni, nešto za njega?

Zvuk polako postaje tiši i nepravilniji. Nagonski otvaram oči. Shvatim da sam okrenuta prema balkonu i da boje zamiru. Hodam puno sporije, ali i dalje se krećem naprijed-natrag po sobi. Konačno stanem i gledam kroz staklo. Više ne vidim nijanse, pa otvorim vrata balkona i izađem u ljetnu noć. Svjež zrak oblije mi tijelo dok promatram iscrtano nebo.

Vatromet skončava. U nekim se trenucima kroz mrak pojavljuju još samo male, blijede i kratke točkice, a zatim i one nestaju. Svjetlo točkica osvjetljava moje gole grudi bijelim, sve slabijim svjetlom. Zvuk se više gotovo i ne čuje.

Sjetim se trenutka kada sam shvatila da ću odrasti. Nakon *Petra Pana*. On se vraća Wendy nakon mnogo godina, a ona ga iz mraka moli da je povede natrag u Nedođiju. Tada ona ipak izađe na svjetlost, blijedu, mjesečevu svjetlost, blisku ovoj na kojoj stojim, i on shvati da je odrasla. Uplaši se njezine starosti. Ne želi nikamo s njom.

Čekam dok se i posljednja točka ne izgubi u tmini pa se vratim unutra.

Začujem zvono portafona i shvatim da se on odlučio vratiti.

Sjednem na krevet i dotaknem mekani materijal čizama.

On ponovno pozvoni. Dulje, i, čini mi se, nervoznije.

U dojkama osjetim poznato stezanje.

Ne pomičem se.

UZIMANJE

Ti silaziš niz puteljak kao filmska zvijezda sa skupim sunčanim naočalama na licu, ne gledajući okolo, ali svjestan svakog pogleda. Svaki tvoj korak je odmjeren, usmjeren i važan, on govori o tebi, on govori za tebe kao tvoj glasnogovornik. Kosa ti je nehajno razbarušena: bolje je tako. Trud se ne smije primijetiti. Hlače su malo ofucane. To je važno. Nije ti stalo do izgleda: ono bitno i vrijedno, duboko je zakopano negdje u tebi. Samo, gdje? Ponekad malo proviri i zasjaji, ali treba kopati. Treba se potruditi. Mnogo je i onog drugog: obješenjačkog, buntovnog, bonvivanskog. Potrudiš se i to pokazati, iako je najvažnije svima dati do znanja da je u dnu tebe najskupocjenije zlato. Jasno je da ga svi koje susretnes jedva čekaju iskopati. Gledaju te sa željom, divljenjem, uzbuđenjem. Čak i ako se njihovi pogledi ne skupljaju na tebi kao rojevi, zamišljat ćeš da su tu. Da bi upravo ti, svojim dubokim, značajnim očima, mogao srušiti u blagu izmaglicu svakoga tko bi ti se usudio dovoljno približiti.

Zanima te kako izgledaš, koliko ćeš postići i kada ćeš to postići. Zanima te što misle o tebi i koliko će te hvaliti. Zanima te pisati da bi mogao pisati o sebi, slikati da bi mogao slikati o sebi, glumiti da bi mogao glumiti sebe. Zanima te prenijeti svima na svijetu kakvu kavu voliš. Kakav seks preferiraš. S koliko si godina naučio voziti bicikl. Nitko i ništa te ne zanima ako nema što reći o tebi. Ruku na srce, to su bitne stvari. To si ipak ti. A ti, da hoćeš, mogao bi biti... ali nećeš. Skroman si. Za sada, dovoljno je ovo što jesi. Filmska zvijezda u nastajanju koja se spušta do kafića popiti kavu. Ovaj put s predanom publikom. Sa mnom.

Sjedaš i naručuješ. Razmišljaš jesi li privlačan konobarici, jesi li ispao dovoljno *cool*, dovoljno sposoban, dovoljno smiren. Je li „Kavu s mlijekom, molim vas“ zazvučalo dovoljno muževno, a opet toplo? Sa smeđim šećerom, naravno. Bijeli nije dobar za želudac. A važno je u kakvom je stanju želudac, da se ne bi prenapregao, ili, ne daj Bože, zabolio.

Naočale skidaš po uigranom ključu: zamah ruke, ni prevelik, ni premalen. I, već su tu te tvoje oči, sada ogoljene, koje skeniraju ljude. Tko je danas u ovom kafiću? Netko tko bi mogao biti od koristi? Kakve? Netko tko bi te mogao obožavati? Bolje im je. Jer ako nisu ovdje, čemu onda silaženje, čemu ova kava? Na taj način ne smiješ gubiti svoje vrijeme.

Zatim me primjećuješ: oho, i ja sam tu.

Dakle, da vidimo. Što ja znam i što ja mogu? Kojim svojim dijelom mogu trenutno najviše

poslužiti? Već si ponovo u sebi, prepipavaš svaki svoj dio, od glave do pete, pomno i pažljivo ih u mislima dotičeš i masiraš, razmičeš i razmišljaš što im je potrebno: koji dio moje pažnje, mojih misli ili mogeg strpljenja?

A ja ti u tome pomažem, stručno i pametno.

- Kako si? - pitam brižno.

Važno je pitati, približiti se tebi i u mislima te zibati u velikoj kolijevci mašući ti iznad glave perima i hraneći zrnima grožđa.

Tada možeš krenuti. Tvoja prekrasna usta mogu oblikovati riječi. Tvoji unutarnji dijelovi sretni su, prozvani. Možeš reći kakve si volje bio neposredno nakon buđenja ili kako te nekako neugodno pogledala prodavačica u dućanu kada si tražio još malo veći kruh. Kako ti taj-i-taj ipak nije želio učiniti petu uslugu po redu koju si tražio. Iako, to nisu usluge. Taj-i-taj bi trebao biti sretan što je uopće u kontaktu s nekim na tvojoj razini. No oprostiti ćeš. Što uopće možeš u ovom svijetu nego praštati, stalno, svima? Nećeš valjda mrziti. Netko kao ti prašta gotovo svakodnevno, jer ljudi jednostavno ne razumiju. Ni tebe ni tvoju umjetnost, a pogotovo tvoje riječi. Rekao bi da su grozni, ali čemu uopće trošiti riječi na njih?

Sunce se poigrava tvojim licem i počinje ti smetati. Naočale vraćaš natrag i zamoliš konobaricu još jednu čašu vode. Ako ne dođe, poludjet ćeš. Posluga je nemoguća. Ovaj kafić je toliko ispod onoga što zaslužuješ. Mislio si se žaliti, ali previše si fin, previše pristojan.

Prekrižiš zato nogu preko noge i zapališ cigaretu uz uzdah.

Ljudi jednostavno ne rade dovoljno i ne slušaju te, u tome je problem. A ne znaju stvari napraviti sami. Kada bi svi radili ono što trebaju, ono što ti misliš da trebaju, ti bi postigao toliko mnogo više. Ovako, kvragu. Ali ne, ne zamjeraš nikome. Pa ti si iznad zamjeranja. Dobročudan, i tako pun idealistične naivnosti prema svima.

Vrijeme prolazi u mojem suosjećajnom kimanju i komentarima koje ponekad dopustiš. Nakon što te pomalo umori pričanje o sebi, ušutiš. I očekuješ. Očekuješ od svijeta, od mene, od konobarice. Barem to da ti donesemo komad papira na koji bi mogao nastaviti zapisivati. Kako te izuzetno razočarala ta-i-ta. Nije shvatila da bi ti morao dobiti više od ostalih. Kako to ne shvaća? Kad je sve postalo toliko bez pravih kriterija da ne iskačeš iznad ostalih svaki put?

Ako već ne donosimo taj papir, zašto se ne raspitujemo o tome kako je tvoj zub? Još prije

nekoliko dana rekao si da te boli.

- A ja sam... - pokušam.

I *krrrrc!* Osjetim čudno pucanje. Stolica na kojoj sjedim se zaljulja od tvog pogleda i moram se primiti za stol da održim ravnotežu. Nešto nije u redu. Skrenula sam s tvoje struje svijesti. To nije opcija. Slušaš dok možeš povezati sa sobom. Slušaš dok možeš reći *ja* u idućoj rečenici. I uvijek uspijevaš.

- Mene to tvoje ne zanima - kažeš povrijeđeno i tvoje fino porculansko čelo se mršti u razočaranju.

Kako sam samo mogla biti tako neoprezna, tako potpuno bezosjećajna?

Ipak, danas imam cilj. Želim ti pričati o nečemu. O nečemu posebnom, drugačijem. Želim da se zajedno udubimo u to nešto što nema direktne veze ni sa mnom, ni s tobom, ni s nama. Želim ti reći da možda ima. Pričati o tome kako nešto funkcionira na drugom kraju svijeta, izvan našeg obzora i dosega, o nečemu što ne možemo povezati ni s čim što nam je poznato, ni s čim što smo ikada dodirnuli, okusili ili opipali. Kako bi to bilo, ha? Pričati o nečemu što toliko ne razumijemo, što djeluje toliko nestvarno, fantastično i čudno da nas plaši? O nečemu što najvjerojatnije nikada nećemo vidjeti. Želim da se nagnemo nad to kao nad nepoznatu životinju, da mu posvetimo sat, dva. Samo toliko. Je li previše, ako uzmemo u obzir sve ostalo vrijeme koje imamo na raspolaganju i koje ćemo najvjerojatnije posvetiti tebi?

Samo, ti ne pričekaj ni sekundu da razmisliš o nečemu ako to nisi ti, sam, u nekoj barem varijanti, u nekom iskrivljenom zrcalu. Tvoj svijet je samo onaj unutar tvojih zidova, unutar onoga što toliko voliš, što zoveš sobom; tvoj svijet je svaki tvoj titraj, orgazam, svaka tvoja riječ dok je sa zanosom izgovaraš. *Ljubav*, izgovaraš toliko dublje, toliko poetičnije od ostalih. *Ja*, najčudesnija riječ u ovom jeziku.

Oko tebe, učini mi se na ovom snažnom suncu, zatvara se velika prozirna kocka koja te istovremeno čuva i ograničava. Zatvoren si, zagrađen u njoj i iz nje gledaš i njušiš uokolo u potrazi za onim što na brzinu možeš uzeti, ukrasti izvana prije nego što se vratiš. Tvoj njuh je mnogo bolje razvijen od tvog vida. Namirišeš za sebe ono što možeš strpati u usta ili u džep. Plijen zatim u kocki pažljivo razmotaš, a zatim raskomadaš i uzmeš ono što ti treba. Ostatke bacaš u kanalizaciju. Hodaš uokolo s tim preciznim radarom, svojim njuhom, koji te uvijek upozori na ono što možeš ugrabiti. Ponekad, nakon što je raskomadaš, shvatiš da u

tvojoj lovini zapravo nema ničega za tebe. Bijes tada šikne iz tvojih očiju. Na taj način, koliko puta si već sam sebi to rekao, ne smiješ više gubiti vrijeme.

Uzimaš mnogo i stalno. Gledam te kako to uvijek činiš, kako uspijevaš, kako svijet postaje neiscrpno vrelo iz kojeg se poslužuješ. Divim se tome. Svjedočim tome kako brineš za sebe, kako na glavu stavljaš kapu od najfinije vune i u svakom razgovoru nježno potapšaš svaki dio svojih misli i osjećaja, a pogotovo svoje tijelo. Kako se ugodno griješ na tuđim vatrama i strastima. Kako u bilo čijem trudu pronađeš komade ukusne hrane za sebe. Kako slatko mljackaš dok konstatiraš da ipak nisi dobio ni približno dovoljno.

A onda se događa nešto čudno, nešto što me zbunjuje.

Što više uzimaš, to si prazniji. Umjesto da te sve što uzimaš ispuni, učini debelim, velikim, iskusnim i vine u plodnost u kojoj bi stvarao i davao, davao i stvarao, sve si tanji, manji, i pogled ti je sve razočaraniji. Na tvom su licu tuga i nemir koji se ne daju prikriti. Tvoja glad je sve veća. Kost i lica se čudno izobličuju u hijenski cerek.

Gdje onda sve što uzmeš odlazi? Što činiš s tim? Preobražava li se to u nešto novo i ako da, u što?

Jer, kada se preciznije zagledam, u svojoj kocki ostaješ samo ti, potpuno sam. I sve proždrljiviji. Slina ti curi iz usta kao bijesnom psu, a lovački pogled nazire se već izdaleka.

Sve to ti govorim i ti slušaš. Ipak se radi o tebi. Dok tumačim, osjećam se loše jer mislim da možda griješim. Da stvari vidim pogrešno, ružno. I ti se čudiš. Kažeš da to nisi primijetio. Ne razumiješ gdje se to vidi. *Vide li i drugi*, brineš se. Je li još netko to spomenuo? Čini ti se da ti je danas frizura dobra, bih li te mogla prije nego što nastavimo par puta fotografirati? Tek toliko, jer nemaš mnogo svojih fotografija. Ne voliš se pokazivati.

I zatim, ako sve i jest tako kako sam rekla, onda i ja sigurno imam nešto od toga, kažeš.

Razmišljam. Što imam od toga?

Oduvijek si bio takav. Nikada nisam imala ništa od toga, ali sam te predano obožavala.

A sada, iako te više ne obožavam, nije da te mrzim. Ne osjećam ništa više.

Iako to nije važno.

Neće te dokrajčiti ni moja mržnja, ni nečije obožavanje.

Neće te dokrajčiti ni sve ono što si uzeo, a ni oni koji su ti to dali, kada shvate što se dogodilo i počnu oduzimati ili se čak osvećivati.

Izgleda da te izigralo i izjelo, a uskoro će te dokrajčiti, nepovratno i bez mogućnosti pomilovanja, upravo ono što te tako brižno čitavo vrijeme čuvalo i hranilo.

LJETO ME JE VOLJELO

- Ljeto me je voljelo – kaže on polako.

Oko njegovog lica plešu sitni truni prašine. Bolnički jastuci puni su masnih mrlja koje u punom sjaju cvjetaju na suncu. Žmirka na krevetu svojim sitnim, vodenastim očima. Tanke bijele ruke je stavio ispod glave, a noge ispružio kao da će svakog trena početi raditi trbušnjake.

- Puna tri mjeseca? – pita ga ona, gledajući u dio koji je ostao od njegovog trbuha podno rebara nalik visokim izbrazdanim planinama; toliko visokima da bi se mogla popeti na njih. Razmišlja koliko je tanka granica između njegovog trbuha i leđa i bi li se slomio da se pokuša presavinuti u struku.

- Da – odgovara. – Posvuda sam vidio rascvjetale grane mogućnosti za bijeg.

Osmjehne se slabašno. Okrenuo se licem od sunca i širom otvorio oči koje joj sada izgledaju kao mutne lokve. Ne može odrediti gdje mu završava šarenica, a počinje zjenica, djeluje kao da ga netko iznutra puni vodom. Možda su njegovi organi postali kaša, pomisli. Bubrezi, srce, pluća, probili su svoje opne i sada se iznutra sudaraju, pretaču jedno u drugo i međusobno miješaju.

- Kakav bijeg? – gleda ga napeto i dodiruje svoj vrat.

On se pomakne i lagano se strese od hladnoće. Ma kakva kaša, u njemu više nema gotovo ničega, toliko joj je jasno. Tankoća koja ga je snašla, gotovo zaskočila u zadnja tri mjeseca koliko ga nije vidjela, znači da je sve iz njega nekamo izašlo. Njegovi unutarnji dijelovi su se pozdravili i napustili nastambu, *goodbye* i doviđenja. Ostala je samo koža, nekada čvrsta i tamna, a sada obješena svuda oko njega, bijela kao kreda, s plavim mjestima od uboda igala. Poželi uzeti škare sa susjednog stola i odrezati kožu koja visi, taj višak koji mu sigurno smeta, a i ružan je za gledanje. Čini se da ne bi kapnulo nimalo krvi na pod, u tom dijelu njegovog tijela kao da nema nikakvog protoka. Usta su mu suha i ispucala, a ostatak koji ga prekriva nalik krpama koje valja odstraniti. Jedino što se izdvaja je njegov glas: snažan i dubok. Glas koji iznutra drži na okupu ono što je ostalo. Glas koji još postoji, prkosi ostatku tijela i ne može ga se stišati.

- Zabavljao sam se dok sam im bježao. Dugo se već nisam zabavljao. – Riječ *zabavljao*

izgovara polako, kao da je strano tijelo koje krvari u njegovim ustima. – Ali sada su kosci već počeli ciljati.

Glavu ugura dublje u jastuk i učini joj se da će se s njim stopiti. Njegova mala, bijela glava izdubit će jastuk i, kada ga ponovno pogleda, tamo više neće biti ničega.

– Kosci? – pita ga ipak.

Ne zna što se događa u ovom novom njemu, ako je to uopće on; što je ugledao i u koje se doba vratio. Možda se sjetio nečega što je davno vidio. Ne vjeruje da je on ikada bio na polju, taj gradski dečko, kako se sam često nazivao; da je ikada uživo promatrao kosce, samo možda na Van Goghovim ili čijim li već slikama u koje je često buljio. Iako, znali su se jedva osam mjeseci. Nije mogla biti sigurna. Nikada je nije zanimala težina slika, pjesama, snova, a sada je oko njega ta težina posvuda: kosci, polje, bolest kojoj mora svjedočiti, barem nakratko, bol u koju mora gledati, ovako izbliza. On, koji je istovremeno utišan i pojačan na neobjašnjiv način. Sve je to pred njom i dotiče je svojim tankim i opasnim prstima, poziva na uživanje i suosjećanje, premda već kasni kod frizera.

– Kosci koji rade u polju – objašnjava joj polako, kao malom djetetu, smiješeći se. – Oni rade to što moraju. Ciljaju me. Razumiješ.

Slovo „š“ zašušti blago u njegovim ustima i pričini joj se da je to opet pravi on. Poželi ga dotaknuti po usnama kao toliko puta do tada. Sjeti se onog osjećaja koji ju je oplahivao kada ga je dodirivala. Nije ništa drugo gotovo ni činila s njim nego ga doticala: po kosi, koži, usnama i očima. Njegovo tijelo, snažno i tamno, bilo je magnet za njezine dodire, za njezino sljubljivanje uz njega: rukama, usnama, nogama. Njezina vlastita koža bez njegove činila joj se nedovoljnom, nedovršenom.

No, ovo što sada gleda na krevetu nema veze s onim što je dodirivala. Tko je ovaj on koji leži ispred nje? Možda je pravi on ispod, a ovo je samo maska u koju su ga obukli, kao na filmu. I tko zna bi li ovo naizgled opušteno tijelo, bijelo, slabo i s lokvama umjesto očiju, trebalo njezin dodir jednako snažno kao što ga je trebao on?

– Prije su samo prolazili kroz polje sa svojim lukovima i strijelama, ne gledajući me. Ja sam pokušavao doći do cilja na svakakve načine, isto ne gledajući ih. To mi se činilo najpametnijim. Cilj je bio... – zamisli se – ... jednostavno izaći iz polja. Pobjeći. Znao sam da sam spašen ako to učinim – pojasni.

Ona gleda kroz prozor u grane drveća što se svijaju na suncu. Čini joj se da bi bilo prekrasno kada bi kraj njegovog prozora rasla trešnja. Sada bi njezini blijedoružičasti cvjetovi ulazili u njegovu sobu kao rascvale grane mogućnosti koje je maloprije spomenuo. Kada bi barem ušle, presavinule se u plodnom padu i zasjenile ovog čudnog, izmijenjenog, uvredljivog njega.

- Činilo mi se kao da traže nekoga jer su gledali uokolo, ali mene nisu vidjeli - kaže umorno, a zatim promuklo nastavi. - Jurio sam kroz polja žita, sretan što me ne gledaju. Ponekad sam poskakivao od sreće. Imao sam tako mnogo snage. Nisam vidio što je iza žita koliko god sam se trudio, ali nešto je moralo biti, uvjeravao sam se. Izbjegavao sam ih vrlo spretno. Čim bih nekog ugledao, promijenio bih smjer i nastavio trčati prema kraju polja. Nisu se obazirali na mene. Znaš li koliko sam pretrčao? Kilometre i kilometre. Svakog od njih sam izbjegao, baš svakog. Mislio sam da pobjeđujem, da rasturam u toj igri.

Duboko uzdahne i ispusti zrak od čega mu usta proizvedu čudan ton, krkljanje koje dotad nije nikada čula. Lice mu oblije rumenilo, kao nakon velikog napora. Što će se još dogoditi, hoće li mu pjena početi izlaziti na usta, pita se ona gledajući svoj novi sat. Koža remena još uvijek miriše kao u dućanu i nada se da joj se miris bolnice neće previše uvući u njega i u odjeću.

- To me... zavaralo - kaže jedva i ušuti.

Nastavlja šutjeti i duboko disati. Ne zna što mu je i što da napravi, pa mu stavlja ruku na čelo. Odmah je pomiče. Nije očekivala da će mu čelo biti toliko vruće, kao da ponovno proživljava ta tri mjeseca trčanja bez odmora po neposijanom žitu. Zamišlja njegove kosce i žito, predano trčanje do cilja. U misli joj se uvuče slika maratonskih trkača kada dotrče do cilja i protrče preko trake s visoko podignutim rukama u znak pobjede. Mišićavi, jedri trkači koji nakon čaše vode mogu trčati još dugo. Njihova ponosna i nasmiješena lica.

- Što te zavaralo? - pita ga, osjećajući da joj se u glas uvlači nestrpljenje.

Iz čaše je izlila malo vode na tkaninu i prislonila mu je uz čelo. Čini joj se da mu temperatura raste iz trenutka u trenutak, ali ne želi zvati doktore, ne još. Želi da joj kaže sve, do kraja. Nejasno osjeća da sličan razgovor više neće voditi i da je pristojno saznati što se dogodilo. Nema potrebe vraćati se k njemu. Učinila je sve što je mogla, a možda i više od toga. Tko to uopće može procijeniti?

On ponovno progovara, čudnim glasom, kao iz dubokog bunara.

- To, kako sam trčao. Kako sam mogao, kako sam ih sve izbjegao. Nisam ni mislio - pokuša se uzdignuti u krevetu i sjesti, s ostacima kose slijepljenima uz čelo i zamućena pogleda - da ću moći toliko trčati. Da mi je toliko važno pobjeći iz polja.

Traži njezin pogled i hvata je za ruku koju mu je prislonila uz čelo.

- Razumiješ? - ponavlja glasnije - Čitavo ljeto... to je užasno dugo, shvaćaš li? Zbilja sam se trudio. Vjeruj mi.

Ona povlači ruku iz njegove i s njegovog čela i u torbi potraži mokru maramicu kojom bi se mogla obrisati. Ne pronalazi je. Sjeti se lonca punog čaja koji je ostavila u stanu i iz kojeg se pušilo. Čim se vrati, uzet će onu najlakšu bež porculansku šalicu koju je dobila za prošli Božić. Žličicu meda. Možda malo limuna. Kima glavom gledajući ga.

- Eto, to je bilo to - nastavlja on - ljeto. A sada, svaku noć, čim krenem u trčanje, već me ciljaju. Podignu lukove i strijele visoko iznad glave i ciljaju prema meni. Zatim, baš onda kada pomislim da sam gotov, spuste ih. Trčim i dalje, ali sada me vide. Svaki od njih, svaki kojemu sam prije vješto izbjegao, sada luk i strijelu drži uperene prema meni.

Ušuti i vrati glavu natrag na jastuk. Zatvori oči. Rukom si pokuša rasplesti slijepljene vlasi, a zatim diše, duboko i mirno, kao da spava, mršteći se. Ona odlazi do susjednog kreveta i iz paketa mokrih maramica na kredencu uzima jednu. Brižno briše ruku i uređene nokte, jedan po jedan. Zatim vrati pogled na njega. Svojim vodenastim očima, sada otvorenim, promatra je šutke i ona zna da mora nešto reći, pokazati da prati njegovu priču, njegovo spajanje sna i jave. Inače bi se iz njegovih očiju moglo nešto izliti, iz njega bi moglo izaći to što još uvijek uspijeva, kao poklopcem, zadržati u sebi.

- Imaju li lica? - pita ga.

Njegove oči okrenu se prema stropu i ponovno se pokušava pridignuti, ali ne uspijeva.

- Nemaju. Obučeni su u bijelo, s kapama i dugim bijelim plaštevima. Nešto kao Ku Klux Klan. Samo, ne znam zašto kao oni. Ne znam što sam njima skrivio. Premda, uvijek sam imao nešto tamniju kožu.

Glas mu postaje isprekidan od napora dok se pokušava nasmiješiti i gotovo se potpuno pretvara u zastrašujuće šištanje koje, čini joj se, izlazeći iz usta, istovremeno u njima i nestaje. Valjda u blizini ima doktora, ako se počne gušiti. U hodniku čitavo vrijeme vlada potpuna tišina.

- Prije sam mislio da ću dospjeti izvan žita, do druge točke, ali sada znam da neću. Dizanjem luka i strijele me upozoravaju da je sve to uzalud. Tretmani i terapije, pokušaji osnaženja organizma, sve je besmisleno. Sljedeći je stadij odapinjanje strijela u mene. Smrt.

Dugo gleda u jednu točku.

A što ako se to događa, ako on već nestaje, upravo sada, pred njom, pomišlja ona naglo. Neće moći ništa. Misli joj, uostalom, otkako se ovo počelo događati, nisu bistro kao prije. Oko njih je bodljikava žica. *Gledati smrti u oči*, sjeti se rečenice, možda izreke. Ne može ona to. Mora se zaštititi. Mora postaviti nešto konkretno između sebe i kosaca koji s lukom i strijelom šeću po polju. Ali kako? Treba misliti o drugim stvarima. A ako se to zbilja dogodi sada, ako ga pogode, pokrit će ga plahtom preko glave, prekrižit će se i pozvati doktora. I onda izaći iz bolnice. Vani može obaviti sve razgovore. Ne smije ostati u toj sobi ni sekunde dulje nego što je nužno. Toliko shvaća. Čita to iz njegovih očiju, iz turobnog muka bolničkog hodnika, iz sunca koje se polako povlači s prozora i ustupa mjesto sjenama.

- Ne brine me smrt. Nego to kako sam naivno mislio da ću stići do cilja unatoč njima. Da sam jači. Da ću pobjeći.

Počinje se tresti čitavim tijelom u naglim trzajima i ona oprezno prebaci deku preko njega. Pažljivo, tako da ga više ni slučajno ne dotakne nijednim dijelom svoje kože. Još samo malo, odlučuje. Ovo ne smije potrajati. Što ako se vrata počnu zatvarati pred njom? Ako ne uspije pronaći izlaz?

- Ljeto. Tada sam slobodno prolazio kroz žito. Znalo je proći mnogo sati, a njih ne bih uopće primjećivao. Trčao sam i zadihano se osvrtao oko sebe. Nije ih bilo. Mislio sam da imam šanse. Ali uskoro bi se uvijek pojavljivali na horizontu. Nadao sam se da nisu oni, da su bjeličasti oblaci. Nisam bio u pravu. Pojavljivali bi se, prvo jedan, pa onda još nekoliko. Možda sam ih trebao gađati nečim, izraditi oružje. Ali sve što sam imao bilo je žito i mogao sam se samo skrivati u njemu. Kilometri i kilometri zlatnog žita... nekada bi bilo valovito u daljini, poput morskih valova. Poželio sam zaplivati. Kao ljeti, u moru. Satima, kao kad smo bili samo more, ja i sunce, ravno u lice. Sjećaš se toga, našeg jednokratnog, prvog i zadnjeg zajedničkog plivanja? Pokreti su mi bili kao tada, lagani kao da letim kroz nešto gusto. Ljeto me oduvijek voljelo. Nagradilo me zadnji put.

Njoj zazvoni mobitel. Zakoluta očima suosjećajno i nasmiješi se, a zatim se javi, dok ubrzano izlazi kroz vrata bolničke sobe. Na vratima mu zrakom pošalje poljubac. Njezine potpetice

skladno i zvučno odjekuju hodnikom prvo u sporim razmacima, a zatim brže, kao ubrzani metronom, sve dok se konačno ne izgubi svaki zvuk.

ČETIRI GODIŠNJA DOBA

Zima

Početak je tih. Ne događa se probijanje opni ni rušenje zidova. Nema vrištanja ni cirkuske muzike. Početak je blag, kao padanje snijega. Ne čujem ništa. Slika se zaledila na tebi.

Tvoje lice ne otkriva mnogo. Smireno je, zamišljeno. Kada me ugleda, nasmiješeno.

Upoznavanje teče polagano. Otkrivam tvoje tijelo i kosu. Spore pokrete i precizne rečenice. Smiješan hod koji često imitiram pa se dobroćudno mrštiš. Nezgrapno ulazimo u *nas*. Ti nemaš skrivenih misli. Ulaziš kao dijete. Govoriš ono što misliš i napraviš ono što si obećao. Ako ti se čini da si nekoga povrijedio, tvoje smeđe oči se oblikuju u tugu. Daješ sve što imaš.

Nadam se da nikada nikoga nisam povrijedio, kažeš.

Ne vidim kako bi mogao, odgovaram i grlim tvoje već drago, poznato tijelo.

Uvodiš me u sve što poznaješ postupno i pažljivo. Pokazuješ mi sve što imaš. Sve što znaš. Sve koje voliš. Pratiš moje reakcije, ali ne očekuješ brda i doline. Uzimaš koliko mogu dati. Ne tjeraš me ni na što. Ne nagovaraš.

Skroman si. Iako mnogo toga znaš i možeš, s tim se ne hvališ. *Ovo je moja kuća, moj vrt, moj automobil*, kao da kažeš, bez posesivnosti ili taštine. Ponosan si samo onda kada učiniš neku dobru, ispravnu stvar. Sve što želiš jest raditi mnogo, davati mnogo, učiti mnogo.

Dano mi je nešto neobično, pomišljam prije spavanja. Netko tko vrijedi. Razmičem kosu s lica u ogledalu i promatram se s čuđenjem. Želim zahvaliti na tome, ali ne znam kome.

Tvoja poruka na mom mobitelu svijetli duboko u noći: *Samo sam ti htio napisati da mislim na tebe*. Daješ mi neobičnu, ozbiljnu snagu. Tlo se oko mene mijenja, pretvara u čvrstu podlogu. U oslonac kakav nisam osjetila nikada prije.

Razoružavaš me.

Proljeće

Gradimo, smireno i svakodnevno. Ti nikada ne ostavljaš na cjedilu, nikada ne lažeš, nikada se ne poigravaš. Kraj mene si noćima: dok plačem, vičem, smijem se, dok ne znam što bih sa sobom. Čvrsto si uz mene, beskrajno postojan. I onda kada nemaš što reći, pružaš ruku prema mjestu gdje opipavaš moje srce i dugo je tamo držiš. Želiš da znam da si tu.

Učim voljeti sitne stvari. Tvoje polupokrete: kada rukom kreneš prema džepu ili glavi, ali zatim se predomisliš i vratiš je. Tvoj prolazak rukom kroz kosu, nakon čega je ona uvijek malo raščupanija. Kimanje glavom uz šaljivu grimasu. Tvoje diranje po prsima i rastezanje nakon što si taj dan mnogo radio. Način na koji spavaš. Uvlačiš dim cigarete. Na koji me grliš. Na koji mi prilaziš, uvijek nasmiješeno i sporo, kao da imamo sve vrijeme ovoga svijeta. Počinjem se nadati da imamo.

Sve cvate. Zeleno, bujno. Gradiš oko nas čvrstu zlatnu ogradu koja nas štiti od svega. Tvoje lice postaje nešto poput mog kompasa, ono u što gledam, zamišljena, radosna ili nervozna, svaki dan, svaki put pred san. Uvijek je drugačije. Na njemu pronalazim jedva vidljive bore, a u tvojoj kosi prve sijede vlasi. Na tvom licu mogu zadržati pogled dulje nego na bilo čemu drugome. Kako je moguće da nečije lice krije toliko mnogo različitih izraza?

Odlazimo na izlete u planine. Zelenilo je u punom jeku. Ljubimo se i beremo cvijeće. Na vrhu, povjerim ti što želim i koliko mi mira i tišine za to treba. U tvom blagom, prisutnom pogledu pronalazim taj mir. Luku za sve moje brodove koji u tom trenutku neizvjesno talasaju na pučini.

Volim pričati s tobom o svemu jer tako mnogo promišljaš o stvarima, kažeš.

I ja s tobom jer osjećam da te poznajem bolje nego što sam ikoga ikada poznavala, odgovaram.

Zelenilo i toplina me obgrljuju. Čini mi se da nikada više neću osjetiti hladnoću.

Ti znaš biti sam sa sobom. Naslućujem to po načinu na koji jedeš ili se tuširaš. Pažljivo proučavaš svijet, kao da ga vidiš prvi put. Nikada nećeš postati ogorčen, pomišljam. Kada si sam, jednostavno si sam: nešto radiš, gledaš, čitaš. Nikada ne pričaš o drugima. Ne ljutiš se ni na koga, ne mrziš nikoga, ne zamjeraš nikome, ma što se dogodilo.

Koliko god ga tražila, ne mogu naći razlog da te odbacim.

Ljeto

Započinjemo zajednički, sve zajednički. Naš stan, naš suživot. Nekada smo umorni, nekada ljuti, nekada nikakvi, ali znam da ćemo svaku noć biti zajedno. Da ću zaspati duboko u tvojoj kosi.

Prolazi naše ljeto. Na trenutke presretno i uzbuđujuće, lebdeće i puno, a na trenutke nesretno i upitno, prazno i besciljno.

Provodimo ga na moru, u brodovima i dodirima. Prolazimo razne lokacije, bezbrižno, a opet brižno, sjedajući u trajekte ili na autobuse, jedva čekajući da se vidimo, udišemo i razgovaramo. Nekada je teže, a nekada lakše.

Mijenjam se. Ne cjepidlačim kao prije, ne tražim ljude kojih nema u ljudima kojih ima i počinjem prihvaćati stvari takve kakve jesu.

Sve može biti zabavno. Samo moraš pustiti smiješnim stvarima da se dogode, kažeš.

Puštam ih da se dogode tebi, odgovaram i oboje se smijemo.

Gubim svoju oštricu, obranu koja me obavijala pri svakom koraku, pred svima koje sam susretala. Počinjem pomno osluškivati svoje tijelo. Kada mi kaže da legnem, onda legnem. Ništa mu više ne uskraćujem. Fini baršun u kojem sam ušuškana čuva me od svega izvana, ali, na neki neobjašnjiv način, čuva me i od mene same.

Nadam se da će to blago iscjeljivanje potrajati. Zapisujem osjećaje. To kako mi se čini da je ovo rast. Tihi, raskošni rast. Da se pretvaram u stablo.

Toplina je stalna. Ne pomiče se, ne ustupa mjesto ničemu drugom. Čini mi se da ću na njoj s vremenom omekšati, opustiti se, otopiti.

Međutim, počinjem se meškoljiti. Nepostojanje oscilacija počinje mi smetati. Toplina je draga i ugodna, ali i ljepljiva. Zaglušujuća. Ne mogu se više pomaknuti od plutanja po utrobi sigurnosti koju osjećam. A moram. Želim. Ne smijem zauvijek ostati na mjestu. Koprcam se i unezvijereno osvrćem oko sebe u potrazi za novim, za različitim. Za oštricama kojih nema milijama oko mene. Želim ih samo još jednom dodirnuti.

Izlazim na prstima kroz vratašca naše zlatne ograde, iako se još uvijek jednom rukom za nju držim. Ne mogu u drugo, u novo, a ne mogu ni natrag u naše. Promatram horizont. Na

njemu nema ničega, dok je ono naše prepuno. Miriše na sve što smo okusili, što smo otvorili, što smo izgradili. Unutar ograde je sve što će mi ikada biti potrebno, shvaćam. To je nepromjenjivo. Stvorili smo nešto što će ostati, što nije ovisno o vremenu i prostoru.

Ipak se nečujno udaljavam. Iskradam se. Bježim.

Pračena sam tvojim razočaranim pogledom. Tvojom tugom koja me raspolavlja po sredini i ostavlja krvav trag. Daleko od naše ograde, osvrćem se. Svuda je mrak osim tamo. Ogledam se.

Da me barem nema. Da me barem nikada nije ni bilo.

Jesen

Zajedno s prvom jesenjom kišom, vraćam se u naš stan. Prazan je.

U svakom kutu iz njega me gledaju tvoje mirne oči. Promatraju me pozorno, upitno i bespomoćno. Kako sam to mogla napraviti, otići?

Gdje si? Budim se usred noći i tražim tvoju ruku. Nema je.

Pokušavam drugdje, s drugima. Ali nedostaje mi ono mekano, toplo.

Trudim se vratiti natrag. Kucam, prvo pristojno, a onda udaram na sve strane: po našoj ogradi; tvojim vratima i prozorima. Otvaraš, umoran i udaljen.

Stalno sam tužan, kažeš. Ali to više nije tvoja stvar.

Želim ti pomoći, odgovaram. Dopusti mi.

Moram nešto učiniti, ili ne, moram učiniti sve, ali što točno? Osjećam čudnu paralizu. Ispred mene si, ali ne znam prodrijeti kroz tvoju tugu. Gledam tvoj krevet i stare ručnike na vješalicama u kupaonici i čini mi se odjednom sjajnom idejom uzeti te ručnike i počistiti sve; od tvojeg hodnika do dnevne sobe, od kade do sudopera. To bi bilo nešto, sigurno, ali bi li ti išta značilo? Zaključam se u kupaonicu da razmislim. Ugledam tvoju staru žutu majicu ispod umivaonika, u kojoj si prije spavao, a sada je, izgleda, koristiš za pranje poda. Boje mi se počnu mutiti ispred očiju. Tvoja samoća razlijeva se po čitavom prostoru, od majice se širi preko animiranog filma kojeg gledaš, lomi se na hladnjaku koji si polakirao u crno i

zaustavlja na tvom stolu na koji si preselio kompjutor.

Sada znam što trebam učiniti: trebam ti reći da osim tebe i tvog mira, naših polica koje si montirao, kuhinje koju si oblijepio tapetama, našeg kvrgavog kreveta i najčvršće ograde na svijetu ništa nije imalo smisla.

Zaustim, hvatajući tvoj pogled.

Nema prodora kroz njega. Zatvorio si vrata.

Nema veze. Sjednem pred zatvorena vrata.

Čekat ću.

Čekat ću zauvijek.

... i zima

Zima ponovno stiže.

U našem stanu prve pahulje. Neprobojna tišina.

Sve je uređeno, promijenjeno, pomaknuto.

U stanu seks, smijeh, moje ruke, moje biljke.

U stanu novo, nepoznato, pomičuće, inspirativno.

U stanu pričanje, promatranje, radost. Novi dodiri, nove slike.

U stanu novi ciklus.

Novi početak, nova nada.

I ti.

PLES

On pleše. Prije njega odgledala sam već četiri nastupa, nakon njega slijedi još jedan, ali svima je jasno tko će biti pobjednik. Dok pleše, gleda u mene prodorno, svojim žeravicama. Ne smijem se pomaknuti jer znam da bi ga to dekoncentriralo. Ne smijem čak ni trepnuti. Oči mi se pune suzama. Trup i glava su mu sasvim mirni, kreće se samo nogama i rukama, u svim smjerovima. To je njegov ples, njegova improvizacija, njegovi tokovi nad kojima nitko nema kontrole, pa ni on.

Sam je s vatrom.

- Naša vatra je to, draga - kaže uvijek kada mu spomenem plamen koji vidim u njemu. - Sjećaš li se kad smo radili predstavu?

Oko njega plešu još tri plesačice. Mlade su, gipke i lijepe. Ali ne gledam u njih. Mislim da ih nitko ne primjećuje, svi su koncentrirani samo na njega. On ispunjava čitav prostor, proždire ga i kovitla poput oluje. Njegovi pokreti su pokreti borbe na život ili smrt, pretvara se u njih i u tim trenucima ne postoji ništa drugo. On nema mjere. *Mjera je za običnjare*, kaže.

Slijedi ga prodoran pljesak dok silazi sa široke bine. Natjecanje u dobnoj skupini od dvadeset do dvadeset i pet godina gotovo je i on se lagano kreće kroz zrak, kao da lebdi, prema meni. U sljedećem trenutku već mi je vrlo blizu. U gužvi smo, sajam je u punom jeku. Ljudi prolaze pored nas, pričaju i guraju se. Odvlači me do improviziranog zida od kartona na kojem su zalijepljene publikacije jedne od izdavačkih kuća koje na sajmu prodaju svoje knjige. Crven je i moker, a njegove oči isijavaju.

- Dragi, imam dobre vijesti! Psihijatru se trebam javljati samo mjesec dana! Nakon što pokažem kajanje i slična sranja, slobodan sam.

Maše rukama ispred mene u žaru objašnjavanja.

- Dobro je, ali moraš ipak dopustiti da ti pomognu, nemoj samo glumiti krivnju - upozoravam ga smiješeći se.

Njegov entuzijazam čini mi se u ovom trenutku ispravan. Svakome se može dogoditi nešto čudno. Činilo mu se da su ljudi oko njega opasni? Kome se to nikada nije učinilo neka baci prvi kamen. Napao je prolaznika za kojeg je mislio da mu prijeti? To je bilo previše, naravno,

ali ostali prolaznici su brzo reagirali i, što je najvažnije, nitko nije bio povrijeđen. Radilo se o nesporazumu. Njegovoj hipersenzibilnosti. Učinilo mu se da će mu prolaznik učiniti nešto nažao, da mu pokazuje prijeteeće znakove. Uostalom, tko se nikada nije našao u osjetljivom razdoblju?

Hodala sam gradom pokušavajući se staviti u njegovu kožu. Vidjeti ljude zlima. Demonizirati. Svatko je mogao biti takav u nekoj situaciji, izgubiti se, pojačati svoju mračnu stranu na ljestvici užasa. Da sam to činila dovoljno dugo, sigurno bi se dogodilo i meni – pomislila bih da mi prijeti opasnost.

- Znam, znam. Ne brini. Izvest će me na pravi put.

Namiguje mi i znam da je bolje prestati s bilo kakvim upozorenjima.

- Psihijatar mi propovijeda sto na sat. Želi mi uvaliti svakakve lijekove, ali ne dam se. Kaže da su sve moje ideje o svijetu pogrešne, da je to ključno obilježje moje bolesti. Ali nisu, ne mogu biti. Ti to barem znaš.

S propovijedima ima poseban problem. *Reci mi sve što hoćeš, brutalno koliko hoćeš, ali ne omalovažavaj me s pametovanjima*, govorio bi često. Filmove je birao po sličnom ključu: *ovaj redatelj mi se sviđa. Ne misli da je gledatelj debil*. Više sam voljela redatelje koji su jasnije objašnjavali stvari, ali nisam mu to rekla. Zaključci koje je izvlačio iz filmova zbunjivali su me, ali on sam bio je jedina stvar koja me nikada nije zbunjivala.

Dolazio je uvijek kada sam ga zvala, a zvala sam ga stalno, svako malo. On – moj najbolji prijatelj, vječni prijatelj, ogledalo u kojem sam se ogledala, bez kojeg nisam znala tko sam. Bio je pokraj mene bez puno riječi i uvijek mi se činilo da tjera demone iz mog ormara, ispod mog kreveta.

Bili smo tada ni dovoljno stari ni dovoljno mali, negdje između; dvanaest godina, i stvarno sam se bojala. Bojala sam se kao nikada dotad i kao nikada poslije toga.

Nije bilo nikoga uz mene, ne zapravo, a tama je bila toliko gusta da nisam vidjela izlaza. Bolovala sam od bolesti koje su nesmiljeno oslabljivale moj imunitet i nad kojima nisam imala nikakve kontrole. Držale su me podalje od škole tjednima, a kada bih se vraćala, nisam nikoga poznavala. Stvari su se prebrzo mijenjale, a još brže moji školski kolege. Nisam ni s kim pričala, iako sam neumorno smišljala priče, ali boraveći u svjetovima različitim od svjetova svih onih koje sam poznavala. Debeli zastor između mene i svijeta, mene i drugih,

mogao je pomaknuti jedino on. On, koji nije bolovao ni od čega, koji iz škole nije izostajao, ali također ni s kim nije provodio vrijeme osim sa mnom. Promatrao je.

Znala sam što se priča o meni. Tiho, između mojih roditelja i po školskim hodnicima. Znala sam kako me gledaju i izbjegavaju, činilo se da nosim natpis kako me je prvo potrebno dobro odmjeriti, a onda me u širokom luku zaobići. *Nisam kriva!* htjela sam vikati. *Ne znam što da radim i kako da se ponašam, kako se treba ponašati i smijati i kretati po vašoj školi. Naučite me!* Ali nije bilo pomoći. Svi su predobro poznavali pravila koja su meni izmicala. Sjedila sam u zadnjoj klupi i promatrala ih. Pokušavala sam upiti njihove frizure i pokrete. Dizanje ruke na satu i spremanje stvari u torbu nakon sata. Pljuvanje po pločniku koje je postajalo popularno. Trebalo je savladati toliko sitnica da nisam znala odakle početi. Sama, u sobi, u svojoj bolesti, izolirana od njih, zapisivala bih što sve moram naučiti, dok me iznutra izjedala neobična vrućica. Vrućica koja kao da je moj mozak mljela u mješavinu u kojoj se više nisam snalazila, koja je moje misli i osjećaje činila nelogičnima i neprepoznatljivima. Strah je bio duboko u meni, kao i vrućica. Obljevali su me naizmjenice, u valovima.

Taj put došao je do mene kasno. Mrak se već nadvio nad naše naselje, praćen glasnim lavežom. Bila sam, kao i uvijek, sama. Čekala sam da dođe. Nije ništa rekao na ulazu. Pogledao me, izvadio kazetu iz džepa i pustio glazbu. Bila je to najvedrija glazba koju sam ikada čula. A zatim mi je rekao što da radim, kako da se krećem. On je zapovjedio, a ja sam se uronila u glazbu, uprla u pokrete koje mi je pokazao, u tu, na licu mjesta osmišljenu koreografiju, ples s malom loptom koju mi je dodao da udaram njome u ritmu dok je on udarao drugom, svojom lopticom. Kretnje su mu postajale sve brže, praćene ubrzavanjem ritma glazbe. I moje su se ubrzale. U moje je udove ušlo nešto tekuće. Osjetila sam se slobodnom, prvi put. Slobodnom od praznine koja je vrebala iz svakog kutka velikog i skupo uređenog stana; od laštenja lampi krpama koje sam pronalazila u ormaru; glancanja stolova sredstvima za staklo; slaganja stripova po abecednom redu i presavijanja odjeće toliko puta da sam znala napamet svaki nagib. Od crtanja. Čitanja. Gledanja kroz prozor. Pitanja kada će to prestati, gdje je izlaz. Tjedan dana prije toga, uzela sam očev brijaći pribor i obrijala obje noge. Snažne dlake koje su nakon toga počele probijati govorile su mi da sam učinila nešto pogrešno. Sljedećeg dana, uzela sam nekoliko gutljaja majčinog vina. Ništa mi nije govorilo.

Nitko mi ništa nije govorio, čak ni roditelji, u rijetkim trenucima kada su bili kraj mene.

Nitko, osim njega.

Moj bezvučni tunel, moju turobnu komoru samoće ispunio je zvukom. Lopticom je zabijao život u pod. Udarao je njome na najprecizniji način, točno u ritmu, a zatim je započeo plesne pokrete. Dok ih nisam vidjela, nisam poznavala adrenalin. Ritam udaraca podsjetio me na ritam srca koje se iz ravne crte mrtvila na aparatu vraća u budnost. Osjetila sam čudnu koncentraciju, kao da prvi put stvari vidim onakvima kakve jesu, bez debele zavjese koja me od njih uvijek udaljavala.

Glazba koju smo pustili uskoro se uskovitlala oko nas kao prašina. Prkosio je njome svemu što me do tada proganjalo, smijući se.

- Ti sjedni tamo, ja ću tu, i čim počne ritam, digni se i kreni. Snimit ću ples kamerom, to će biti naša najbolja snimka - rekao je.

Nemam prijatelja i ništa ne razumijem, a u glavi mi je čudna kaša, htjela sam mu reći.

Znam, pusti, osjeti ritam, nije bitno, samo zamišljaj svijet u kojem smo nas dvoje, sami, i bit će crveno, ne samo na trenutak, bit će crveno za vječnost, ako uspijemo, odgovorio bi mi da sam to rekla.

Uzeo je lopticu i krenuo s njom prema meni, bacio ju je, a ja sam je uhvatila i vratila mu svoju, sve u letu, kao da smo vježbali danima. U tom je trenutku bio duboko koncentriran na svoje disanje i otkucaje. Njegove oči sam, u takvoj vatri kao dvije žeravice, vidjela prvi put i osjetila sam sve što je u njemu gorjelo. Odjednom sam bila istrgnuta iz sebe, izbačena iz kože i nasukana na obali.

Bila sam bolesnik u krevetu nakon bolesti koja je predugo trajala, pa nitko još uvijek ne zna hoću li se izvući.

Osjetila sam čudnu zavist, prvi put, zbog načina na koji je plesao: sam. Zbog toga kako mu nitko nije trebao, dok su meni bili potrebni svi: stariji i vršnjaci, spasioci i učitelji. Nije mu bila potrebna eksplozija poljubaca za kojom sam ja potajno žudjela, a svejedno ih je, bila sam sigurna, imao snage dati.

Potrgali smo lampu u plesu i trebalo je prestati. Umorili smo se i, dok nam se znoj cijedio niz leđa, upalili smo stropno svjetlo i sjeli, zajapureni i sretni.

Od nas dvoje, bila sam sigurna da ću loše završiti ja.

Ali sljedećeg jutra, moja čudna, netjelesna vrućica je nestala, a misli su mi postale sasvim

bistre.

Dan nakon toga, vratila sam se u školu, odlučna prilagoditi se.

Nije prošlo ni mjesec dana, ušla sam u malu grupu. Učinila sam što je bilo potrebno. Nije bilo tako teško.

Gledao me daniša, sa svog crvenog bicikla, sa sigurne udaljenosti. U njegovom pogledu vidjela sam razočaranje i radoznalost, kao da nije siguran na koji način sam uspjela probiti opnu između sebe i svijeta, a zanimalo ga je. Ni ja nisam znala kako sam to učinila, znala sam samo da je bilo nužno, ako nisam željela da se smrtna vrućica vrati.

- Dođi s nama - pozvala sam ga. - Zabavno je, vidjet ćeš. Nisu tako loši.

- Javi se poslije - rekao je i otpedalirao dalje.

Nije ušao ni u kakvu grupu ni društvo, nikada.

Sada me, nasred sajma, zajapuren, gleda nestrpljivo i uzbuđeno.

- Moram ti ovo ispričati. Dogodilo se nešto sjajno! Moja susjeda, ona koja živi preko puta i o kojoj ti stalno pričam, jučer je izašla iz stana pola sata kasnije nego inače! To je bila njezina poruka meni. Njezin brat za kojeg sam ti rekao da je stalno maltretira, izašao je prije nje! Znaš li što to znači? Ja sam znao. Sišao sam i čekao da se on vrati. Znao sam da će se vratiti prvi jer je prvi izašao. Mislim, nisam nikada vidio da je maltretira, ali siguran sam da je to radio. Svaku večer je navlačio zavjese točno u sedam sati. Što misliš, zašto je to radio točno tada, ha? Uglavnom, čekao sam ga kraj stepenica, odmah do podruma. Vrata od podruma je ostavila otvorena, tako da mi je sve olakšala. Sigurno ih je ostavila ona. Pozvao sam ga dok je čekao lift i, naravno, odazvao se. Kreten. Čim je sišao u podrum, pretukao sam ga s letvom koju mi je ostavila tamo. Morala ju je ostaviti ona, tko drugi? Pao je već nakon prvog udarca! Zamisli, kakav slabić! Sve je bilo tako jednostavno, kao u snu. Sad će mi biti zahvalna, znam. Sigurno će me konačno i pozdraviti i upoznati se sa mnom!

U mozgu mi se javlja kaša iz djetinjstva koju tako dugo nisam doživjela. Klizim niz kartonski zid prema dolje. Pred očima mi titra čudan mrak, bljeskovi i ritam loptice koju je zabijao u pod i koja je odskakala gore-dolje dok smo plesali u tami, svatko u svom ritmu.

U istom ritmu, publika sada skandira njegovo ime. Plješću, sigurno zato što je dobio prvu nagradu, pomislim. On ništa ne čuje. Široko se nasmiješi, zagrli me i malo pridigne.

- Taj brat je bio bahat, sve i da ju nije fizički zlostavljao. Jednom, dok smo bili mali, nije te pozdravio u dućanu, sjećaš se? Sve je karma, draga, uvijek ti govorim. Život je nepravedan: netko ga proživi u potpunom blagostanju, ima sve što poželi, dok netko drugi izađe na cestu i udari ga auto. Ali sve na kraju dođe na svoje.

Naginje se bliže prema meni i uskoro su nam lica blizu kao u trenutku prije poljupca.

- Ponekad, naravno, treba i karmi pomoći da ispravi stvari.

Gleda me dok mu oči prelaze u crno.

- Neki ljudi su kao udice. Hodaš pažljivo, ne ometaš ih, ali oni se svejedno zakače o tvoj obraz, ruku ili nogu, ponekad grlo. Nešto im kažeš, s najboljom namjerom, a oni te dokače i otkinu ti komad mesa. Kao onaj prolaznik koji me pitao koliko je sati. Koliko je sati, ha? To pitanje je bilo prijatno. Želio je reći da nemam vremena, da će krenuti na mene. Morao sam ga udariti. To je bila čista obrana. Znaš to. Znaš kako je tebi bilo kad smo bili mali. Svi su te maltretirali. Mislili su da si luda. Znao sam to.

Muškarac iz publike prilazi nam i govori mu nešto u uho. On djeluje uznemireno, ali zatim mu lice zasja. Opet se okrene prema meni, ovaj put sa širokim osmijehom.

- Dragi, pobijedio sam! Pa to je genijalno! Evo, karma, o tome ti govorim!

Zatvaram oči i duboko udišem. Kako bi bilo biti slijepa? Čuti samo zvukove i osjetiti blago treperenje oko sebe, kao krila. Mir, bez podražaja svjetla i sjene. I dodire, ponekad, ako bih imala sreće.

Čujem njegov glas, usne su mu i dalje sasvim blizu mojih. Šapće mi.

- Nemoj biti tužna. Znam da si protiv nasilja, ali znaš da ja razumijem karmičke znakove bolje od većine. Nismo li pola života proveli smišljajući znakove, ti i ja? Naš ples, naša koreografija. Sve je imalo smisla, sada to znam. Nakon te večeri si se uklopila. Konačno sam shvatio zašto. Zato što prijatelje treba držati blizu, ali neprijatelje još bliže. Bravo, draga. Naizgled si postala dio njih, ali mrzila si ih. Znao sam to. Ti si toliko bolja od njih, toliko

inteligentnija. Radili su debila od tebe, kao što redatelji rade od gledatelja. Sve će ih snaći ono što zaslužuju, odlučio sam to još vrlo davno, dok smo plesali. I to onda kada najmanje očekuju.

Još uvijek držim oči zatvorene, dok oko njega čujem komešanje i znam da mora krenuti. Čini mi se da odlazi, ali zatim se okrene, vrati i prošapće. Osjećam njegov dah na licu.

- Nikada ti više neće biti kao onda, obećavam ti. Sve ću srediti. Već sam počeo. Samo polako.

Konačno otvaram oči. Sve je još uvijek isto kao kad sam ih zatvorila. Šarenilo, ljudi i glasovi me obliju dok shvaćam da su mi usta puna pamuka i da ne mogu progutati slinu.

On trči prema pozornici i ljubi se s voditeljicom natjecanja iz svoje dobne skupine.

Čujem pljesak dok kreće podjela nagrada. Ne vidim voditeljicu, publiku, ostale natjecatelje. Gledam samo u njega.

Oduvijek.

KUKE

Albert se ne sjeća što se dogodilo neposredno prije nego što je pao u nesvijest.

Zna da je bio vani i popio dva pelinkovca u klubu svojeg najboljeg prijatelja – to je sve što mu se probija kroz svijest dok se budi na podu kluba. Prijateljevo zabrinuto lice nadvilo se nad njega u izmaglici. Ostale ljude ne prepoznaje. Zabrine se da je možda povraćao. Ne bi volio da su ga ljudi vidjeli kako povraća nasred kluba po sebi ili, ne daj Bože, po njima. Tko zna što bi frendovi mislili, o ostalima da i ne pomišlja, a kad bi se vratio doma onako smrdljiv, starci bi ga ubili.

(„Nemaš više petnaest godina Alberte, studij je skoro iza tebe!“)

Čega se još sjeća? Izašao je van, u taj klub, nakon dugo vremena. Zapravo, izveli su ga. Mislili su da mu je to potrebno nakon onog što mu se dogodilo.

Drugi prijatelj prilazi mu s čašom vode i podiže mu glavu.

– Stari, jesi dobro? – pita ga tiho.

Albert kimne glavom. Nije smio piti pelinkovac, koliko mu je puta otac rekao da mu alkohol škodi.

(„Imaš šezdesetak kila, Alberte. Znaš li koliko je to malo za momka? Jači vjetar mogao bi te otpuhati.“)

– Molim vas, razidite se, sve je u redu – kaže njegov najbolji prijatelj ljudima koji su se već počeli povlačiti s mjesta događaja.

Albert uzme gutljaj vode. Voda ima slatkast okus u njegovim ustima. Možda je pomiješana s krvlju od udarca u lice? Ne osjeća bol. Osjeća samo da mu je glava od stakla, da bi se mogla razbiti u mnogo komadića ako opusti vrat. Zamišlja svoju glavu kako pada s ramena kao staklena kugla, i krhotine po podu. Ljude koji se izmiču komadima stakla, srećom, obučeni. Ipak, nada se da mu je s licem sve u redu. Ne bi bilo dobro da dođe kući krvav, razbijen ili ispovraćan. Nikako ne bi bilo dobro.

Što još? Ah, da. Otac mu je umro prekjucher. Srčani udar. Jutros je bio sprovod.

Pokušava osjetiti noge, protegnuti ih i podići se, ali ne može. Kao da su od gume. Slabost osjeća i u rukama, čaša je teška poput utega. Još će malo posjediti na podu, popiti koji gutljaj vode. Prijatelji su oko njega, sve je u redu.

Dakle: otac je mrtav. Majka i on stajali su kraj lijesa na sprovodu. Oni s jedne, a svi ostali s druge strane. To je bio prvi put u dugo vremena da je majka izašla negdje sama, bez oca. Dok je lijes uz prikladnu glazbu polako tonuo u zemlju, promatrao ju je pored sebe stalno se pitajući gdje je otac, zašto nije pored nje, zašto je ne smiruje i ne utišava njezine jecaje. Ili barem ne govori Albertu da je utješi. Ili da nije prikladno odjeven. Da se nije rukovao sa svima koji su došli. Da vijenac nije dovoljno velik. Stavio je ruku oko majčina ramena, a ona je spustila glavu na njegovo. Svećenik je tješio sve prisutne time da će svoga brata uskoro susresti u kraljevstvu Božjem. Albert je spustio glavu vrlo nisko, ne želeći gledati nikoga od prisutnih. Povrh svega, otac je bio ateist. Ovaj svećenik dodatno bi ga razljutio.

(„Ovaj sprovod je sramota, Alberte.“)

Dakle: oca više nema, majka je u lošem stanju, prijatelji su ga izveli van da se malo opusti. Posljednjih dana bilo je zbilja stresno: osmrtnica, izbor glazbe za sprovod, veličina i boja slova na nadgrobnoj ploči, kupnja grobnog mjesta za četvero (iako je njih samo troje: otac, majka i on), vađenje svih očevih stvari na uvid da bi ih se na kraju ostavilo točno tamo gdje su i bile. Košulje, brijaći pribor. Knjige. Cipele. Majka nije željela maknuti čak ni očeve cigarete iz ladice. Dozvolila je Albertu samo isprazniti pepeljaru.

Što još?

Ah, da. Žalovanje.

- Alberte, kako si? - slušao je sa svih strana posljednja tri dana.

Kopao je po svojoj nutrini u potrazi za odgovorom. Nešto je nedostajalo u njemu, to sigurno. Otišlo je s ocem, kako bi se to možda pjesnički reklo. Nešto se ispraznilo s njegovom smrću i izašlo iz Alberta, kruto, teško i tamne boje.

Samo, nije točno znao što je to. Vjerojatno organ koji svatko od nas nosi, „roditeljski“ organ, mislio je. Izraste u nama još pri rođenju, ako su roditelji tu, naravno, jača i mijenja oblike kako rastemo i kako se odnos s njima mijenja. Mijenja i položaje u tijelu. Nekada se nalazi na vrhu jezika, a nekada u dnu želuca. Albert ga je najčešće osjećao u plućima kao crnu grudu prošaranu crvenim kapilarima. Grudu koja mu je disanje često činila nemogućim.

Poželi izaći iz kluba i sjesti na klupu. Ljeto je. Toplina će ga umiriti, razbistriti mu misli.

- Izašao bih malo... - počne govoriti, ali glas mu zazvuči čudno. Snažno odzvanja u njemu kao da je prostorija ispunjena jekom.

Prijatelji kimaju s razumijevanjem dok se on nesigurno pridiže. Samo da mu se dignuti s tog poda i sve će biti lakše. Noge ipak poslušaju. Strašno su tanke, primijeti dok ustaje. Mora raditi na učvršćivanju bedara, otac ga je toliko puta na to upozorio.

(„Alberte, slab si, nekaj, nikakav. Počni vježbati što prije.“)

Pasti u nesvijest u klubu, kako neugodno, pomišlja dok izlazi na svjež večernji zrak i sjeda na klupu. Što ako otac sazna?

Ali da.

Otac to više ne može saznati.

Ponovo ga ispuni nejakost, a organi mu se učine obješenima i mlitavima kao u lutke. No osjeti još nešto: dosad nepoznatu opuštenost koja mu se poput slapa spusti iz glave preko grla sve do želuca, prepona i nogu. Organizam mu ulazi u stanje mira, pomisli, kao nakon rijetkih susreta s marihuanom, koji bi sigurno bili češći da se nije bojao očeve reakcije kad bi saznao. Osjeti kako mu se kut usana širi u smijesak, a noge poprimaju lakoću. Njegovo tijelo djeluje odvojeno od njega i počne ga jako zanimati što će sljedeće napraviti.

Sjedne na klupicu i pogleda iznad sebe u mračnu krošnju. Prođe rukom kroz kosu. Trebao bi se ošišati, otac mu to stalno ponavlja.

(„Izgledaš kao djevojka. Smanji taj žbun na glavi. Nije ni čudno da se baš nijedna ne zanima za tebe.“)

Ali. Otac to više ne može ponavljati. Otac je, kako bi se reklo, *otišao*. Zauvijek. Napustio igralište. Ostavio majku i njega. „Sa žalošću obavještavamo...“, „U najdubljoj tuzi obavještavamo...“. Ne, „Javljam svima poznanicima...“, „Objavljujemo...“? Kako je ono išlo, kako je glasio tekst osmrtnice? „Iznenadno preminuo“? „Blago i u snu preminuo...“? „Naš dragi otac, suprug...“? Ne sjeća se točne formulacije, iako su se majka i on potrudili da sve izgleda savršeno. Biral su riječi satima. Albertu se to činilo nepotrebnim, sve je ionako bilo dio jedne te iste šprance.

- To je najmanje što možemo, Alberte - ozbiljno je rekla majka.

- Da, mama - odgovorio je poslušno. - Najmanje što možemo.

To je i posljednje što moramo, pomislio je.

U grudima osjeti snažan nanos, kao udarac vala u suhe stijene koji je odlučio popuniti rupu nastalu nestankom „očevog“ organa. Ne sjeća se da je ikada osjetio nešto slično. U prvi mah osjeti da će ga nanos udaviti, ali zatim, kako se počne povlačiti, učini mu se da se u njegovim plućima skuplja još nešto. Nešto što bi mogao nazvati uzbuđenjem. Nešto slično onome kada je u srednjoj školi saznao da je primljen u glumačku skupinu, samo njih desetero u konkurenciji od tisuću, i da će biti pripreman za...

(„Ne dolazi u obzir da zanemariš školu zbog tih gluposti.“)

... predstavu koja se trebala izvoditi po čitavom svijetu. Otac to nije dozvolio. Osjećaj naglog uzleta zamijenio je pad.

Nešto manji ushit osjetio je kada je upisao Dramsku akademiju.

(„Ekonomija je ono što ćeš studirati, Alberte. Zaboravi glumu.“)

Pretpostavio je takvu očevu reakciju. Nije pogriješio.

Što još? Ah, da. Sljedeći tjedan ima ispit na faksu, uvjet za sljedeću godinu. Samo, studij ekonomije ga uopće ne zanima. Gadi mu se provođenje vremena tamo, slušanje o financijskim modelima. Završit će ga, to se razumije samo po sebi, ali ne želi se baviti ekonomijom. Otac mu je već pronašao posao u svojoj firmi, pa se mora pripremiti.

(„Radit ćeš tamo. Ne želim čuti ni riječ.“)

Dakle: očeva firma, financijsko upravljanje, teretana, šišanje. Tim redom? I odustajanje od glume, čak kao i od hobija, što posebno boli, kao kuka između plućnih krila.

(„Svoje slobodno vrijeme nećeš trošiti na idiotarije. Je li to jasno?“)

Pretpostavlja da je otac u pravu. U jednom trenutku, treba se prilagoditi svijetu oko sebe i pripremiti na to da više ne smije ovisiti o starcima. Financijski ili ikako drugačije.

(„Ne, Alberte. Već si se *odavno* trebao prilagoditi.“)

Da, tata, pomisli mireći se sa situacijom i razmišljajući o ispitu. Mora reći ocu kada je i što obuhvaća. Ali. Otac je umro. Naglo, u snu. Prekjučer. U miru božjem. Umro je. Mrtav je. Ne može ga prijaviti u svoju firmu. Ne može ga ispitivati od čega se sastoji ispit.

Ne može mu zabraniti da ode u glumačku grupu.

Albert gleda u svoje ruke. Bijele su, s jako izgrizenim noktima.

(„Znaš li što to govori o tebi?“)

Osjeća kako iz njega nešto izlazi, ona gruda bolno zarivena u njegovo meso, u predio oko pluća. Kao da se iz njega izvlače konci. Konci? Ili ipak nešto mnogo bolnije. Igle? Ne... deblje je od igala, čak i onih za pletenje. Nešto kao... kuke? Prvo iz jednog plućnog krila, kuka koja je zabodena duboko u mekanu masu i učvršćena tamo. Sada tu kuku nešto, blagi ljetni zrak ili nevidljiva ruka, izvlači van iz dubine. Bol je jaka kao ništa što je dosad osjetio, ali nakon što kuka prođe kroz kosti i kožu i nađe se izvan njegovog tijela, Albert više ne osjeća ništa. Dotakne se lijevo po grudima, u blizini srca, po predjelu gdje je do prije nekoliko trenutaka osjećao bol, ali, naravno, nema krvi ni bilo kakvih ožiljaka. Isti proces uskoro osjeti desno u grudima. Debela, željezna kuka započinje svoj put. Veća kuka od bilo koje koja postoji, zabodena tako da mu je uklještila čitav gornji dio trupa.

- Samo polako - želi reći nevidljivoj ruci koja vadi kuku kroz bljeskove boli. - Ako uspijemo...

Ni druga kuka, nakon što izađe iz njegovih pluća, ne ostavlja trag. Albert blago trlja grudi rukama. Zatim promatra tlo ispod klupe. Možda su kuke sa sobom izvadile pluća ili barem jedan njihov dio. Možda je očeva gruda negdje na travi, razmrljana. Želi vidjeti kako izgleda. Pipa po mraku ispod sebe. Nešto mora biti tamo, osjećaj da mu je nešto izvađeno iz unutrašnjosti je prevelik. Ali na podu nema ničega, a mrak je pregust da bi išta vidio.

(„Kuda gledaš, Alberte? Kao muha si bez glave!“)

Albert prestaje dirati pod i protrlja svoja tanka bedra. Ogleda se oko sebe dok njegova gusta kosa pleše oko njega. Ne može procijeniti koliko dugo već sjedi na klupi ispred kluba. Shvaća da mora kupiti nove hlače, ove su izlizane i stare.

(„Hodaš u prnjama kao neki klošar, Alberte.“)

Opet pogleda prema krošnjama, kada ga prene zvuk mobitela. Mama.

- Umirem od straha! Zašto se ne javljaš? Izgubili smo tatu, ne bih podnijela da ti se nešto dogodi! - majčin glas šušti u slušalici, isprekidan. Shvaća da je ona na rubu suza.

Albert prolazi rukom kroz kosu koja mu se petlja pod prstima.

- Sve će biti sjajno, mama! Ne brini se - izgovara prije nego što razmisli o značenju svojih riječi.

S druge strane slušalice ne čuje ništa. Shvaća što je rekao. Val krivnje ga obuzme, pa brzo ustane i doda:

- Htio sam reći da je sa mnom sve u redu. Uskoro ću doći doma.

S druge strane začuje uzdah i prekid veze.

O, jebote, pomisli Albert. Noge su mu vrlo lagane, kao i cijelo tijelo koje kao da se pretvorilo u mjehur od sapunice. Poželi skočiti visoko u zrak, tek toliko da vidi koliko bi se vinuo. Osjeti kako mu srce ubrzano kuca. Pita se kako bi bilo sada napraviti sto sklekova. Bi li mogao? Ili bi bilo bolje trčati? Trčati sve do doma, a onda još dalje. Kupiti mami cvijeće na dolasku. Shvati da pocupkuje u mjestu, kao da se sprema na maraton. To je to, pomisli.

To je to.

Sutra će ponovno krenuti u glumačku grupu, a zatim opet pokušati upisati Dramsku akademiju, naglo shvati. Nije li vrijeme upisa? Deveti mjesec? Majci neće ništa reći. Zatim će se, ako upiše Akademiju, odmah ispisati s ekonomije. U očevu firmu neće ući ni pod prijetnjom oružja. Ošišati se neće barem godinu dana, kosa mu se sada čini poput prijateljskih krila s kojima bi mogao poletjeti do vrha krošnji koje promatra. A teretana? Ona ga neće vidjeti nikada.

Slap djetinjastog zadovoljstva oblije ga. Osjeti kako je moker od njega.

Naravno, postoji mogućnost da se na Akademiji ne snađe. Da mu gluma neće ići. Da je ekonomija ipak bila logičan, najisplativiji izbor.

(„Kad mene jednom ne bude Alberte, nećeš se snaći ni par dana. Vjeruj mi.“)

Usne mu se razvuku u osmijeh.

- Ali tebe nema, tata. Nema te već par dana - izgovara Albert tiho u mrak.

Svjetla prijateljeva kluba pale se i gase naizmjenično. Boje se mijenjaju: žuta, bijela i crvena. Nitko ne izlazi iz njega i nitko ne ulazi. Možda bi se trebao vratiti, nastaviti piti, zagrliti prijatelje, reći im da je sve u redu. Da je sve stvarno u redu. Vjetar u granju zašumi jače. Albertu se pluća pune zrakom.

- I znaš što još, tata? Nikada te više neće biti - kaže malo glasnije.

Pogledom potraži mjesec. Izgleda kremasto, jestivo i nježno. Sivi oblaci čitavog ga prekrivaju, a zatim se pomiču s njega, ostavljajući ga samog. Vjetar koji jača vjerojatno najavljuje kišu. Ono što vidi od mjeseca djeluje mu kao osjetljiva unutrašnjost, pluća ili srce koje želi dotaknuti i sačuvati.

Osvrne se oko sebe. Drveće šumi blago i pomirljivo. „Čitavo vrijeme me veliki vjetar nosi okolo“, prisjeti se poslovice koju je davno čuo. Je li otac u vjetru, negdje oko njega, u atmosferi, u miru koji izvire iz guste trave? Ljudi pričaju da voljenu osobu osjećaju oko sebe dugo nakon što je više nema. Da je osjećaju u dodiru vjetra. U čaši iz koje piju vodu. U jutarnjoj svjetlosti. Je li i otac sada negdje oko njega?

Ne čini se tako.

Ova trava je nešto drugo, mjesec je neki drugi, a i vjetar, to nije više vjetar koji ga nosi okolo. To je vjetar koji obilazi njegovo tijelo i puni ga slatkim sadržajem, snagom koju nije ni slutio da ima. Začepљуje rupe u njemu, mekan kao vata. Zgušnjava ga i otvrdnjuje, stvara osovinu od njega.

U grudima osjeti širenje koje mu obuhvaća čitavo tijelo, a zatim ga nadilazi i poput velikih usta guta u sebe.

Ako nastavi osjećati to širenje, boji se da će se raspuknuti i ponovno onesvijestiti, ovog puta na livadi ispred kluba. To je, dakle, bio taj osjećaj neposredno pred nesvjesticu. Snažan i moćan poput koraka šumskog diva. Osjećaj širenja do raspuknuća, bubrenja i rasta. Naglog, nemuštog i nerazumnog rasta. Uklanjanjem grude, pluća su se oslobodila i sada se nadimaju tako snažno da se Albertu čini da se već povećao za barem par brojeva. Ponovo će se srušiti od te sile koja je odlučila napraviti rošadu u njemu.

Nije važno. Mogao bi padati u nesvijest zauvijek, izgubiti se u toj slatkoj epilepsiji do kraja života koji će provesti bez kuka zabijenih duboko u ono ružičasto i mekano u plućima, u njegove jastučiće, kuka od kojih mu je bilo nemoguće išta dosegnuti, ikada prodisati.

Što još?

Ništa više, hvala.

To je sasvim dovoljno do kraja života.

SPISATELJSKA

Dragi,

Nadam se da si dobro. Zapravo, znam da si dobro jer ti si ekvivalent za „dobro“.

Znam, dugo ti se nisam javljala ni odgovarala na tvoje upite o tome kako sam i jesam li dobro, još otkad sam otišla na ovu dugu spisateljsku stipendiju. A ta stipendija je pravi paradoks. Reći ću ti zašto.

Jer ja mrzim pisati.

Znam, znam. Pišem godinama, napisala sam mnogo knjiga, čak sam ti ih i poklanjala, sa slatkim, samozadovoljnim posvetama, ali stvar je u tome što je pisanje za mene jednako smrti.

Naime, dok pišem, ne živim. Ne osjećam ništa oko sebe. Uronjena sam u slova. Nema ničega. Ne postoje boje. Ne postoji krv. Ne postoje ljudi. A nema ni mene. Mislim da me ima jer ja sam ta koja oblikuje riječi i rečenice, ali zapravo, to nije stvarno. To je siva tvar, ono što mozak zna, racionalizira i analizira, ponavlja i melje, ono što ruke odabiru na tipkovnici laptopa i ono što pokušavaju prenijeti na papir, a samo katkad i prenesu. A to nije ništa. Djelić, možda. Možda čak ni toliko. Izvitopereni, iskrivljeni djelić. Koji je često samo obična, uređena i dorađena laž. Očito im zvuči dobro, kada su me odabrali i odabiru za daljnje usavršavanje pisanja, ali samo ja znam istinu. Znam da je to lakrdija. Manipulacija, točnije rečeno. Znam što treba napisati i onda to i pišem. Znam tko što želi čitati i dobro znam za koga pišem. Tužno, zar ne? Da me to barem veseli. Ali čak nema ni veselja.

Pakao je, da sumiram, pisanje. Vječno pisanje. Crno na bijelom. Slaganje misli i rečenica u glavi i zatim prebacivanja na papir. Hod po vlastitoj osamljenosti, gladeći je pritom, gledajući je kako raste, kako je sve veća i sve snažnija i kako se otima, divlja i nadobudna. Kako me odvaja od svijeta, od svega. Pisanje je uranjanje u nju, kupanje u njoj, danonoćno.

Što da radim s njom, s mojom osamljenošću? Mogu je opipati kao veliki plašt oko sebe dok hodam, dok gledam kroz tramvajski prozor. Nemam s kim razgovarati o njoj. Pisci se drže svatko za sebe, svatko u staklenoj kocki vlastite samoće. Nema prolaza.

S čitanjem je drugačije, dapače, suprotno. Čitanje je ulaženje u tuđi svijet, voajerstvo s

pristankom. Čitanje je skidanje plašta. Krišom, u privatnosti vlastite sobe i vlastitih misli. Čitanje hrani pisanje, ali ne onako kako se obično misli, da bi se usavršio izričaj, jezik i ostale floskule. Hrani ga da bi se barem na trenutak pobjeglo od težine samoće, ako nema drugih ljudi oko tebe, a nema. U situaciji kao što je moja, jednostavno nema.

Hladno mi je u ovoj, stranoj zemlji. Kaputi ne pomažu. Deku nikad nema dovoljno. Nagomilavam ih jednu na drugu noću, dok u prevelikom mraku pokušavam zaspiti, ali i dalje osjećam kako mi se lice i ruke sleđuju ako ih izvadim van. Prostor oko mene kao da se pretvara u led i taj led je možda najbliže onome kako se osjećam iznutra.

Jednu noć sam sanjala da se spremamo na vožnju u tvom autu. U snu, iščekujem taj trenutak kao najradosniji u životu. Ti ćeš držati volan u rukama i gledati u cestu, tek tu i tamo ćeš se okrenuti prema meni i osmijehnuti, kao na našem početku. Sjećaš se? Došao si po mene autom i onda smo se odvezli u snježnu noć, u sigurno. Gledala sam kroz stražnji prozor kao dijete, zahvalna čitavim svojim bićem što me odvodiš u vožnju po snijegu. Gledala sam tvoj mirni profil, oči u kojima se nije naziralo ništa prijeteće, ništa tužno ili teško. Samo mir i zadovoljstvo što smo sami.

Činilo mi se kao da brišeš moju tugu.

Koju tugu?

Znam da si se uvijek pitao koju. Da ti nije bilo jasno zašto sam toliko tužna.

Znaš koju: ovu. Koje se neću riješiti nikada, kako izgleda.

Strah da se strop spušta sve niže nad mene i da će me uskoro zgnječiti.

Da u drugoj sobi spava čudovište koje će me uskoro dohvatiti.

Da je užarena lava sve bliže mojim nogama koje koračaju po uskom užetu iznad nje.

Nema načina da izađem iz te more, osim da uđemo u tvoj auto.

Ne znaš o čemu govorim?

Uz tebe se nisam bojala. Jednostavno. Ušli bismo u zaštitno polje. Ne shvaćaš što je zaštitno polje? To je kupola u koju noćne more nemaju prolaza. Štit koji si ti, nekako, stvarao. Oaza koja me štitila od mene.

Kako?

Ne znam. Nešto se događalo, uveo si me u nešto što nisam mogla zanemariti. U nešto od čega se nisam mogla otrgnuti. Pokazao si mi izvor koji je ubijao moje košmare. Noćne more o kojima oduvijek pišem.

Želim ti napisati kako je bilo nakon tebe, što se događa posljednjih deset godina.

Ne živim. Pišem.

Zašto?

Jer te nema.

Kada pišem, to znači da sam ranjena. Da sam u bolovima kakvi se rijetko viđaju. Savijena na zemlji, da patim, da ne živim, da ne mogu ni s kim razgovarati. Sramotno je biti ranjen, razumiješ li?

Nisam željela pisati, znaš to. Počela sam kad si otišao. Morala sam nekako dalje. Mislila sam da je najbolje zapisivati.

Ne ponavljaj se. Stvori radnju. Obogati jezik. Piši kratke rečenice. Jasno i razgovijetno. Budi objektivna. Budi subjektivna. Piši iz srca. Pisanje je zanat. Nauči.

Okej. Shvatila sam. Nije tako velika nauka biti mrtav.

Ne prepoznajem se. Nismo se vidjeli jako dugo. Bi li me ti sada prepoznao?

Ako da: tko sam ja? Tko sam bila? Kako se vratiti? Daj mi siluetu, skicu, i pokušat ću se nacrtati do kraja, onakva kakva sam bila kraj tebe.

S tobom sam znala kako funkcionira svijet i hodala sam po gradu pažljivo i polako. Nije bilo žurbe. Nije bilo razloga za tugu. Mislila sam da je to to, da smo ugrabili toplinu.

Bila sam razmažena. I više od toga. Bila sam sretna.

Sjela bih na bicikl i uputila se tvojoj kući. Već bi mi po putu, negdje na biciklu, postajalo lakše. Teret bi se slijevao s mojih ramena poput vode. Poznaješ li taj osjećaj? Kako bi se slika tvog doma približavala, zrak bi postajao topliji. Pod ispod mene također. Kao i ulice i zgrade oko mene.

Nadomak tvoje kuće, više me ne bi bilo. Ne onakve kakva sam krenula. Do tebe bi došla druga osoba. Ne znam tko, ali nju sam voljela. Bila je mirna kao jezero. I nije imala straha.

Ta „ja“ nije pisala.

Odlazak od tebe uvijek je bio povratak u onu sebe koju ne volim. U sebe u kojoj ne vidim sretnoga kraja. U sebe koja ne može ono što može ona „ja“ s tobom.

Slova su tuga koja teče iz mene. Nemoj se zabuniti i pomisliti da time tugu zatvaram na papir. Nema oslobođenja. Nema izlaza. Nema rasterećenja i nema radosti.

Ima pisanja. Samo pisanja.

Kad bi mi barem zabranili da pišem. No papir trpi sve. Uostalom, tko bi mi zabranio?

Možda jedino ti, ako bi me stavio u auto i odvezao nekamo gdje ne mogu dotaknuti mobitel, papir ili olovku.

Kad bi se barem odlučio vratiti. Jednostavno – doći.

Mislila sam da te netko može zamijeniti, ali ne može.

Svi drugi potiču moje pisanje. Oni misle, svi misle, da želim postati spisateljica. Da to već jesam.

A ja se samo želim osloboditi pisanja.

Zato, ako vidiš moju sljedeću knjigu, ne daj se zavarati.

Ne vjeruj ničemu drugom osim praznom papiru koji ćeš jednom, nadam se, dobiti od mene.

Tek onda ćeš znati da je sve u redu.

U onom trenutku kada više neću morati napisati ni riječ.

Tvoja.

NEPOMIRLJIVI

Gledam malo u svoje noge, malo u ruke, malo u trbuh. Kao da ih vidim prvi put.

Razmišljam koliko bih sebi bila zanimljivija da izgledam drugačije; bih li se promatrala na neki nov, nepoznat način. Ovako, moje tijelo nije za mene nikakva nepoznanica. Dobro poznajem svaki nagib, uzdignuće i uleknuće. Znam kako će na što reagirati, kako će se u kojem trenutku pomaknuti, što će sljedeće napraviti.

Drago tijelo. Mnogo je već godina sa mnom i rijetko me izda, čak nam je i tada nekako zabavno, smijemo se i gledam koliko će ono izdržati prije nego što se vrati u početno, poznato stanje. Znam koje su mu granice, a koje želje.

Ne mogu mu, naravno, uvijek u svemu udovoljiti, ali se trudim. Ono tad i nije baš zadovoljno. Smirujem ga i tješim da će biti bolje, ali znam da mi ne vjeruje. Stvar je u tome što rijetko napravim nešto samo po njegovom, zato je nezadovoljno. Uračunavam ga u odluke, jasno, ali nije jedini faktor. To mu nije po volji. Pita me gdje bih bila bez njega i ja ne znam, ali ono zna i onda se naljuti. Povuč se u sebe tako duboko da mi se čini da ga više nema, sve dok se opet ne javi. A kada se pojavi, boli kao izravnavanje slomljenog prsta. Bol ulazi u mene kao prevruća voda koja se u prvi mah čini ledenom.

Pita me tijelo:

- Što bi se dogodilo da me poslušáš?
- Ne znam - odgovaram. - Mislim da ne bih bila sretna.
- Ma nemoj - ljuti se ono. - Kako znaš kada nikada nisi probala? Zar sam ti stvarno toliko nebitno da mi ne daš ni šansu?
- Nisi - odgovaram, braneći se - ali nisi ni toliko važno.
- Aha - odgovara ono, i sada znam da je sasvim povrijeđeno.

Zašuti.

Naime, lagala sam. Ne znam ga tako dobro, nikada se ne smijemo zajedno, ne sjećam se kada nam je zadnji put bilo zabavno. A da znam kako će reagirati, to kažem iz nade da ću

jednom znati. Još uvijek ne znam. Ni kako, ni kada, ni na koga. A kada zašuti, pretvaram se u strepnju.

Trdiš se ti vraga, misli ono, čujem ga. *Sad ćeš vidjeti*, kaže. Strašno je pakosno, ne znam odakle mu tolika mržnja.

I zatim krene.

Neće se odmoriti. Napinje se. Ne prihvaća san. Ne prihvaća hranu ili se natrpa pa je izbacuje. Ustreptalo je, cijelo titra od nervoze. Neće leći, neće se opustiti. Boli, bridi, pa se umrtvi. Škaklja. Naglo mijenja kilažu, dovodi se do mučnine, povrjeđuje se.

Neće udahnuti do kraja pa srce počne jako udarati, kao da će iskočiti. Postaje bijesno, pa riječi koje iz mene izlaze djeluju izopačeno. Počinje se umarati, prijetiti svim mogućim bolestima. Trza se, bacaka, peče. Radi sve ono što me živcira, što me plaši. Ukrasi se svim simptomima koji me uzrujaju. I svima koji me žaloste. Ja tada ne mogu reći ni učiniti ništa.

Zatim uključi požudu. Uključi požudu, razapne je i izbaci, ismije misli, svrgne osjećaje. Ili se s osjećajima udruži, ako je posebno ljutito.

A kad se udruži s osjećajima... postaje nepobjedivo. Oni postaju nepobjedivi. Kada se udruže, puštam ih. Odlaze nekamo, znam kamo, ali uopće ne želim znati za to. Gubim se, nema me više. Kad se oni namjere, puštam ih da se snalaze kako znaju.

Vraćaju se mnogo kasnije. Pokisli i nejaki, kao dvoje živahne djece koja su mislila da mogu preplivati nabujalu vodu. Gotovo su se utopili pa se vraćaju, preplašeni i uzbuđeni. Skaču jedno drugome u riječ, žele reći što je koje doživjelo i kome je bilo strašnije.

Hladna sam, mirna i uskoro zašute. Gledaju me velikim očima. I ja njih gledam. Samo se gledamo. U meni se sprema oluja.

Znaju da je vrag odnio šalu.

Osjećaji se prvi ispričavaju, oni se uvijek osjećaju krivima.

- Nema problema - lažem im.

Izgovaram riječi utjehe.

- Drugi put ćete uspjeti. Nema veze, malo ste se poigrali, a i nešto ste novo doživjeli.

Oni daju obećanje da neko vrijeme neće ni proviriti. Uostalom, krivo je tijelo, ono ih je nagovorilo. Uvijek ista priča, oni nisu bili za takve akcije, to se njima ne sviđa, tijelo je sve osmislilo...

- Dobro - prekidam ih.

Umaraju me i oni i njihovo opravdavanje. Ništa drugo i ne rade osim što se opravdavaju i ispričavaju za sve što naprave. Kukavice. Šaljem ih unutra i odlaze. Jadna je njihova poslušnost.

Ostajemo tijelo i ja.

Gledamo se. Tko će prvi?

Ništa mu nije žao, naravno. Njega ne želim kao osjećaje. Mrzim ga i sada se gledamo i mrzimo. Njega bih mučila, umrtvila zauvijek. A ono mrzi mene. Dovoljno je samo sebi, zna da je pobijedilo što god se dogodilo, dok god živim. Gleda me s podsmijehom. Njegova je zadnja, svaki put. Mi ne možemo jedno s drugim, a stalno se osjećamo. Umorno je. I ja sam preumorna za svađanje s njim. Ljutnja prelazi u umor.

- Kvrugu, zašto mi to radiš? - pitam ga.

- Zato što hoću to što hoću i kad hoću i tamo gdje hoću - odgovara mi. - Ne znam zašto je to tako, to znaš ti.

- Ne znam - prekidam ga.

- Uglavnom - nastavlja - nisam dobilo ništa osim žalosti i umora. Malo ispunjenja, sasvim malo.

Reznirano zašuti.

Možda bi se sada ipak malo odmorilo, pomislim. Ide. Odmarat će se dugo koliko ga poznajem, a poznajem ga bolje od bilo koga. Pokrivam ga i tiho izlazim iz sobe. Već spava.

Ja ostajem opet sama, obeshrabrena. Sjedam za stol.

Gledam malo u svoje noge, malo u ruke, malo u trbuh. Kao da ih vidim prvi put.

CRVENKASTI OBLAK

- Sve što postoji u meni, dosad se hranilo samoćom - kaže mi dok sjedimo za stolom u ugodnom smeđem kafiću s mnogo knjiga.

Ruke širi u nelagodi, a zatim lagano dotiče kosu. Rečenice izgovara vrlo tiho, iako nas od buke kafića ionako nitko ne bi mogao čuti. Treba reći stvari koje zapravo ne želi. Ili želi, ali zna da ga ostavljaju ogoljenim. Gleda ravno ispred sebe, plaho.

- Ima mnogo toga čega se sramim - dodaje i spušta glavu.

Nabraja. Pitam se zna li da govori stvari koje se inače ne govore. Nikome. Vjerojatno zna, ali tako je odlučio. Diže glavu i primjećujem njegov pravilan profil. Nježan i kao nacrtan, oblikovan nekim posebnim materijalom, primjerice porculanom. Gleda kroz prozor i šuti. Shvatim da čeka moju reakciju i ne mogu osmisлити izraz ili pokret koji bi bio dovoljno blag za ono što mu želim pokazati. Teško mi je koncentrirati se na njegove riječi, na riječi uopće, uz tiho pjevušenje koje čujem u njegovoj blizini. Ne mogu udahnuti do kraja i to me zbunjuje.

Zatim nastavlja.

Njegov glas ponuka me da nakratko zatvorim oči. Želim se lišiti svih dodatnih šumova i slika. Osjetiti samo taj ugodan titraj, svakim milimetrom kože. Smanjiti se i utisnuti u njega. Njegova kosa, mekana vuna, poziva me da je dotaknem. Ne vidim je, ali znam da je tamo. Uokviruje njegovo lice i izdaleka, uvijek kada mi prilazi, izgleda kao da dolazi oblak. Topao oblak crvenkaste boje.

Želja za dodirrom ostaje, postojana i čvrsta. Shvati da je trenutno nepozvana, pa se brzo sklopča u najskriveniji kut koji je mogla pronaći. Krenem prema njoj, no rukom mi pokaže da stanem. Zaustim, no ona stavi prst na usta. Spremna je čekati dok se ne spremim.

Njegovo izlaganje završava. Rekao je što je htio i sada je sve na meni. Pitam se je li mu sada lakše ili teže, da li se teret digao ili se spustio još niže u njegovo tijelo. Dižemo se i njegova visina me zbunjuje. Nisam dosad shvatila da je toliko viši od mene, a možda je u zadnjih sat vremena narastao. Znam da ja bih, da sam nekome rekla sve ono što se ne govori. Da o tome nešto ovisi. Da o tome možda, ali samo možda, ovisi sve.

Glavu okreće u svim smjerovima, kao da se pita gdje se to našao, u kojem filmu. Njegova

kosa prati pokrete njegove glave kao u usporenom filmu. Poželim nestati u njoj, u mekoći i toplini kojom zrači.

Novac ostavljamo na stolu i silazimo uskim stepenicama.

- Zdravo – kaže mi na rastanku. – Znaš kako ćeš me naći.

Te riječi iz njegovih usta izađu polako i nenametljivo, kao pahulja.

Ne želim biti odvojena od njega ni sekunde. Stojim neodlučno ispred kafića, na ulici, i rastvaram usta dok se on okreće i odlazi. Oblak njegove kose iznad crne jakne sve je manji i na kraju izgleda kao crvena točka u daljini. Možda bih trebala potrčati za njim, ali ponovna težina pri udisaju me odvraća.

Nešto ipak treba obaviti prije nego što se sretnemo opet. Okrećem se i odlazim u drugom smjeru.

U stanu, neodlučno se ogledam. Pitam se što učiniti. Trebam li nešto uzeti. Sve je puno stvari: ormar odjeće, police knjiga. Balkon cvijeća. Iz prašnjavog ugla gledaju me zimske jakne i cipele. Stari stripovi koje sam tako pomno skupljala. Krenem prema odjeći, a zatim zastanem i okrenem se prema nakitu. Nema ga mnogo. Dugo u ruci držim ogrlicu srebrne boje koja se može savijati na svakakve načine, kao zmija mijenjajući oblik.

Sjetim se ljeta, ogrlice na pocrnjeloj koži izbodenj komarcima, koži koja svrbi pri svakom pokretu. Sporih i opreznih šuljanja po otocima. Straha od susreta s različitim ljudima, vedrim ljudima, spremnima za zabavu, s velikim sunčanim naočalama i odjevenima u bijelo. Lažnih osmijeha. Mora, koje me gutalo i izbacivalo po želji. Svih prilagodbi kojima sam se podvrgla, izvijajući se poput ogrlice. Svih onih s kojima sam veselo čavrljala i dijelila sobu, čije sam frizure, odjeću i ruke gledala, a da to nisam željela, ne zapravo. Svega što sam im ponudila, a što su uzeli, nesvjesni uzimanja, ponašajući se kao da im ionako pripada.

- Neki ljudi jednostavno daju manje, znaš – rekao mi je on.

Nisam željela u to vjerovati. Ali nisam se mogla uvjeravati ni da punine ima, ako je nema. Ulazila sam u njih, ali tamo nije bilo ničega. Prazni, napušteni hodnici. Lijepe slike koje su, kada bih im se približila, pokazivale kičaste, razočaravajuće oblike.

Glad u meni zjapila je prazninom.

Sjednem, pogrbljena, na krevet. Gledam kroz prozor. Sunce se lomi u crnim granama ispred zgrade. Znam samo jedno. Ako uđem u njega, kroz taj nepredvidljivi gusti oblak u nepoznatu, crvenkastu sferu, nemam nikakvih garancija za povratak.

Dakle, trebam sa sobom sve uzeti. Ponovno se ogledam. Omiljene fotografije iz djetinjstva, kada je dobra djevojčica pokušala, za ljubav roditelja, naučiti svirati violinu. Zatim crtati. Pisati. Televizor, obiteljski poklon kojeg, sada već djevojka, nikada ne koristi. Bratovi zvučnici i glazbena linija koju mlada žena nijednom nije uključila.

A možda ne trebam uzeti ništa. Samo otići, otisnuti se prije sumraka. Dug put je preda mnom.

Ostavljam ogrlicu na krevetu, a zatim je ponovno podižem. Oblačim bijelu majicu i traperice. Najdraže kožne čizme koje držim pored vrata. One će mi trebati, znam. Tamo kako idem ima blata, visoke trave, a možda je i tlo močvarno. Pogledom kružim po sobi, kuhinji, hodniku. Do jučer moj, samo moj prostor, žulja me i peče poput ljetnog sunca na koži. Izlazim. Zadnji pogled na oprani veš, uredno posložen na sušilu u spavaćoj sobi. Zatvaram vrata. Bicikl je u hodniku, privezan za ogradu. Hoće li mi barem on nedostajati? Prilazim mu i želim ga dotaknuti, ali udah još jednom predstavlja nepremostiv napor. Učiniti tih par koraka čini se nesavladivim kao preskočiti provaliju.

Krećem prema mjestu susreta.

Osjeća li on ikada težinu u hodu i disanju ili pak stvarnost osjeća težinu kraj njega, sapliće se i pada? On djeluje kao da nadmašuje zbilju, igra se s njom kao s lopticom, nekada ozbiljnije, nekada s nestvarno snažnim humorom od kojeg se u mojem tijelu uskomešaju rojevi. Nonšalantno uzima kutije svih dosad izmišljenih igara i baca ih na pod. Figurice ispadaju posvuda. Kocke se vrte i zatim stanu. Gledam šarena uputstva i čini mi se kao da se od mene polako udaljavaju svi poznati elementi. Moji ormari, ogrlica, sjećanja, čak i dijelovi tijela. Sve s čim sam se cijelo vrijeme mučila, dok su se drugi zabavljali, prozračni i laki. U njemu s nedokučivom alkemijom oživljavaju bajkoviti svjetovi i plešu u divljem kolu koje prvo obuzima čitavo moje tijelo, a zatim ga rastvara na osnovne dijelove: dlan. Oko. Suosjećanje. Toplinu.

Hodam dugo. Put je vijugav poput ogrlice koju sam na kraju jedinu ponijela sa sobom. Bljeska uz moju kožu. Dodirujem njezinu površinu koja mi ugodno hladi dlan. Uz vrat me steže jače i ne popušta.

Konačno stižem do mirne površine dubokog, crvenkastog jezera. U njega se ne ulazi postepeno, sjećam se njegovog upozorenja, već se naglo uskoči i zaroni. Površina jezera djeluje mekano, a unutar jezera nazire se vir ispunjen nečim poput vate. Oblak.

„Ulazak na vlastitu (ne)odgovornost“ piše na ploči pored, u travi, a sličice pokazuju čovječuljka koji se na jednoj davi, očiju izbuljenih u panici, a već na drugoj pluta na leđima krokodila i razgovara na prastari mobitel, velik kao cigla. I bez sličica, prema boji u kojoj se ljeskaju mali valovi, shvaćam da to može biti samo njegovo.

Pronašla sam pravo jezero.

Gledam u površinu pa se ogledam oko sebe. Ovaj krajolik mi je nepoznat. Nema putokaza. Oko jezera raste gusti šaš. Pada mrak. Gledam svoje ruke u kojima nema ničega. Ništa više ne posjedujem. Dodirujem svoje tijelo. Koža mi je vruća pod dodirom. Kakva je voda jezera, topla ili hladna? Hoću li nestati u dubini ili izroniti? Što će se dogoditi? Nema načina da saznam. Moram se baciti.

Ponovno se sjetim ljeta, uigranog geganja po suncu uz glumljenje idile i opuštenosti, skakanja u more s najviših stijena, težine svakog pokreta, bezbrojnih pokušaja bez pomaka. Svih stvari koje sam držala u rukama. Ogrlice koja se savija. Bijele, mirisne posteljine. Boca alkohola koji sam uvijek pila u društvu ljudi s kojima ni na trenutak ne bih poželjela biti trijezna.

Svjetlost konačno tone u crno granje i nestaje.

Sjednem na travu i počnem prikupljati misli, ali shvatim da ne znam kako krenuti jer ih nema. Samo ona ista želja za dodirom i dalje čeka, sama, u svom kutu. Odmičem se od nje, prebirem po drugim kutovima sebe, ali nigdje nema ničega, krajolik moje unutrašnjosti je pust i bezbojan. Ne znam zašto. Nemoguće da je sve nestalo, ako je ikada i bilo tu. U mraku mene i na mom vratu sjaji jedino srebrnkasta ogrlica. Primam je u ruke i pažljivo skidam preko glave. Trenutak je još držim u rukama, a zatim odlažem pored sebe u šaš.

Promatram tamu kako se približava s brda.

Shvatim da me ne zanima zašto više ničega nema. Od svega, samo me njegov mir i nemir zanimaju, zauvijek. Crvenkasto-žuta plinska svjetiljka, oblak koji razbija sav prethodni i nadolazeći mrak. Skidam majicu, a zatim i čizme. Na kraju izvlačim noge iz traperica. Sve uredno slažem pored ogrlice i potapšam. Možda ću se jednom vratiti po njih, ali to baš i nije

vjerojatno. Boja jezera gasi se zajedno sa suncem.

Sumrak je vrijeme koje je odredio. Razumijem zašto.

Podižem se, primičem vodi i zatvaram oči.

Nije potrebno sve vidjeti.

Odgurnem se od tla i uskoro osjetim blag dodir jezera, vunast i utješan.

Ispod njegove površine, prvi put shvaćam što znači udahnuti.

PISMO IZ PLANINE

Dragi tata,

Oprosti što ti nisam dugo pisala. Ovdje sam kratko, oko pola godine, ali već se čini kao vječnost.

Ne bi ti se svidjelo, sigurna sam. Ti voliš toplinu, a ovdje je toplo samo ujutro. Tada se odnekud promoli puno sunca, prolije po dolini i sve zablista nekim neobičnim sjajem. Čini mi se da taj jutarnji sjaj svi razumiju. Okreću se prema planinama s ushitom.

Kako dan gasne, sve je hladnije. Ja osjećam kako mi se hladnoća uvlači u kosti nevjerojatnom brzinom i kako se sve ono što je izgledalo kao blistav sjaj prijateljske šume pretvara u crnu šumu iz bajke, gdje svi protjerani likovi čekaju svog princa spasitelja. U našoj kući nikada nije bilo toliko hladno. Sjećaš se kad smo jeli ribu na terasi, u sumrak, a ti si uvijek gledao u sunce dok je tonulo u more i šutio? Nikada te nisam vidjela toliko sretnog. Sada se tresem dok mi mama donosi deke. I njoj je hladno, i svima ostalima, iako ispada da je uvijek meni najhladnije.

Navečer je, čini mi se, svima ugodno. Okupljaju se oko vatre i pričaju. Starac iz velike kuće priča najviše, i, moram priznati, najzanimljivije. Nekako je prisno tada, djed raspiruje vatru dok malena, starčeva unuka, sjedi u svojem kutu i igra se. Njezini roditelji sjede za stolom i uglavnom puno jedu. Kada jedu, podsjećaju me na likove iz crtića koje sam gledala s tobom i na ono kad si imitirao vuka koji ždere sve na što naiđe.

Vani više ne sniježi, prestalo je prije par mjeseci, čak se i gotovo sav snijeg povukao, što je, baka kaže, neobično za ove krajeve. Prostorija je od drveta, i to od fine hrastovine. U jednom je kutu ogroman stol gdje obično objeđujemo, u drugom poveći ormar, a u dnu zida kamin pred kojim su kožni naslonjači u koje se svi zavale nakon objeda. Starac puši debelu lulu, a mi ostali se gušimo od dima. Ujak se tada smije, pogotovo meni, jer mi uvijek dođu suze na oči. Još nije toliko toplo da otvaramo prozore, tako da je zrak ponekad toliko gust da ne vidim tko sjedi nasuprot mene.

Djed, ujak i mamin muž mnogo rade, kako u hotelu u gradiću, tako i oko imanja. Ujak je najspretniji od svih u poslovima oko hotela. Nekad mislim da turisti ostaju dulje samo zbog njega. Mama kaže da je oduvijek bio pravi šarmer. Meni to nije šarmantno, mislim, ta

njegova gluma. Nekada satima samo izmišlja duhovite priče, pogotovo ženama. Njima se to sviđa. Kako bilo, čini mi se da se on dobro snalazi. Otvorio je i mali dućan u gradiću, kaže da mu dobro ide. Mamin muž mu pomaže. Ponekad njih trojica: djed, ujak i mamin muž odu u lov i tada ih nema po čitav dan. Nas tri ih čekamo. Baka se uvijek zabrine, pa je mama smiruje.

Ljudi iz sela često ruše drveće. Još uvijek ne razumijem zašto. Mama kaže da je to zbog gustoće šume i zato da bi ostala stabla bolje rasla, ali valjda drveće samo najbolje zna kako treba rasti? Ne volim gledati drvo dok pada. Nije mi teško vidjeti krvave jelene ili zečeve koje ujak obično donese (mamin muž i djed gotovo nikada ništa ne ulove), ali pad visokog stabla mi je bolan. Kada ih režu, obično se zatvorim u sobu.

Imam lijepu, prilično veliku sobu i često sam u njoj. Mama ju je uredila za mene i kada smo mamin muž, mama i ja došli kod djeda, bake i ujaka, već me dočekala spremna. Krevet, stol, ormar, police, ništa se ne da usporediti sa stvarima koje su ostale u našoj kući. Sve je veće i teže. Ne znam znači li to da je i bolje od onog što sam imala prije.

Uglavnom se svi dobro slažu. Ponekad igraju društvene igre. Ja tada odem prošetati ili slažem da mi je mučno. Ne volim te igre. Čini mi se kao da se njima miče pažnja s nečeg što je zbilja važno. Ne znam što je to zbilja važno, ali znaš, ono kad je nešto u zraku, kao da se čeka da padne neka prava riječ, a ona ne dođe, već mamin muž izvadi špil karata. Još uvijek ga ne zovem imenom, samo „mamin muž“. Ne zovem ga ni „očuh“. Ta riječ je nekako neprirodna, jelda? Sjećaš se kad si jednom otvorio mlijeko koje je bilo kiselo i uzeo gutljaj, a onda ispljunuo sve po podu, pa smo se smijali? E, takva mi je ta riječ.

Često se šetam između visokih stabala, ali još uvijek nisam popamtila kako se koje zove. Mama je rekla da je jako sramotim svojim neznanjem osnovnih stvari i da nije dovoljno znati samo pripadnike morske flore. Kažem joj da si me ti učio morske vjetrove i biljke kroz pjesmice, pa mi ih je bilo puno lakše zapamtiti.

Žele da i ja sudjelujem u poslovima oko imanja. Kažu da je vrijeme. Rekla sam im da ne namjeravam biti drvosječa, na što su se nasmijali. U blizini je gradić u kojem je hotel i dućan. Kada sniježi, sanjkama se vrlo brzo dođe do njega, teško je jedino vratiti se. Gradić je inače običan, kao i svaki drugi maleni grad: dućan, hotel, škola, kafić, pošta, bolnica. Kada je snijeg već vrlo dubok i stalno prolaze ledene oluje preko planine, dođe nešto turista. Jad i bijeda, kaže mama, ali joj ujak tada kaže da je dobro, da je zarada pristojna. Turisti obično ostanu na skijanju nekoliko dana, rijetko dulje od toga. Sjećaš li se kad su turisti bili u našoj

kući i kad si im svirao? Mislim da su bili vrlo zahvalni što si ih zabavljao. I to kako je tvoja gitara zvučala u toj toploj noći kraj mora – nikada nisam čula ništa ljepše.

Svima se sviđaju snježne oluje. Meni su jezive. Kada prođu, svi gledaju u planine kao da ih prvi put vide i dive se snijegu, čistoći i oštrom, svježem zraku. Mamin muž tada duboko udahne, kao da time nešto želi dokazati i svrati pogled na mene.

– Nije li prekrasno? – upita me i, dok svi kimaju, ja gledam u nebo i šutim.

Nije mi prekrasno i on zna da nije, pa ne znam zašto me to uvijek iznova pita.

Sviđaju mi se jedino oblaci, podsjećaju me na dom. Nebo je svugdje isto, kažem. Djed me tada pogleda i zavrti glavom. Često me gleda i vrti glavom, kao da vidi na meni nešto što ja ne vidim, a ne sviđa mu se. Nešto nevidljivo. Primijetila sam da to i ostali često rade, i ti i mama ste to radili. Okretali ste glavom ili očima kao da ste svuda vidjeli nešto čega nema. I ja to počinjem osjećati, mnogo tih stvari kojih zapravo nema. Ponekad mi se čini da se svijet sastoji od tih stvari, a da ovo drugo zapravo ne postoji.

Ujak i mama često proučavaju planinu. Kažu da ona skriva razna čuda i nerijetko dolaze izvana s punim ruksacima gljiva, ljekovitih trava i cvijeća. Tada se svi okupe oko stola i ujak im objašnjava što su našli i za što koja biljka služi. To nije nezanimljivo, pa i ja slušam. Podsjeća me tebe, na ono kada si me učio pecati i objašnjavao koji mamac se koristi za koju ribu.

Djeca iz velike kuće od starca jako vole sanjkanje, a budući da snijega ima gotovo čitave godine, nije im teško stalno udovoljavati. Ja ga ne volim, naravno. Snijeg je hladan i mokar, a oni se u njemu valjaju kao prasci u blatu. Mislim da se mama brine za mene, oko toga što mi stvari ne odgovaraju, ali što ja tu mogu. Nisam ja ovo izabrala.

Neku noć sam te sanjala. Bili smo u našem restoranu na plaži i upijali smo miris mora. U snu sam osjećala mirise kao da smo stvarno tamo. Bila je noć i svjetla su se caklila na večernjem miru morske površine. Osjećala sam pijesak pod nogama i gledala sam te u oči. Ti imaš najdivnije oči na svijetu.

Rekli su mi da ćemo ovdje ostati dugo. Ne žele reći koliko dugo i mislim da to nije dobar znak. Mamin muž kaže da bi me trebali upisati u školu. Kaže da tamo ima još onih kao što sam ja, koji nisu odavde. Ne vjerujem mu. Ovdje djeca nisu kao ja, ne radimo ništa zajedno, osim što ljeti plivamo u jezeru kad nam je vruće. Plivam najbolje od svih. To je zato što si me

ti naučio. Sjećaš se kako smo plivali leđno od jedne strane zaljeva do druge? A onda si štrcao vodu iz usta u vis, kao kit. To mi je bilo baš fora.

Zimi je to jezero zaleđeno, i svi se kližu, a ja još nisam naučila. Ne znam hoću li, kakve sam sreće, propast ću kroz led. Bila sam bolesna prošle zime. Ujak kaže da nisam naviknuta na hladnoću. Djed kaže da sam previše krhka za ove krajeve, ali da ću osnažiti. Mama kaže da moram, da nismo više na vražjem moru, a onda se mamin muž smije i oboje su zadovoljni kao da im je zbog nečega laknulo.

Nedostaje mi miris morske soli. Zlo mi je od planinskog zraka. Često imam temperaturu, a ponekad i povraćam. Djed kaže da je to zato što nisam naviknuta na težu hranu. Meni se ona ne gadi, ali mi se zato gade starčevi i djedovi trofeji na zidovima po cijeloj kući. Odvratne su mi glave svih tih životinja. Ima čak i jedan preparirani medvjed. Njega se sva djeca najviše boje.

- Strpljivošću od dudovog svilca nastaje svila - kaže mi djed u večerima kada ne dotičem hranu i povraća mi se već na misao o jelu.

To zvuči lijepo, ali ne vidim kakve veze ima s ovom situacijom.

- O svome moru uvijek možeš pisati - kaže mi mamin muž, kao da išta razumije o moru ili o meni.

- Barem pokušaj - nadoveže se mama, kao da će to sve riješiti.

Znam da to govore samo tako, zato što zapravo ne znaju što da rade sa mnom kad se zatvorim u sobu i ne želim izaći. Čujem ih tada kako komentiraju da je to normalno, da je to tipičan ulazak u pubertet, da bi bilo još i gore da smo u gradu. Govore o meni kao da me nema, kao da sam postala nešto s čim se ne znaju nositi. Primijetila sam da stariji zapravo puno toga ne znaju, ali prave se da znaju. Znam da ne znaju jer sad već i ja shvaćam puno stvari koje oni ne razumiju. Pogotovo ono nevidljivo. Mislim da mama i mamin muž znaju jako malo, najmanje od svih. Ujak zna najviše, zatim djed, pa baka.

Ponekad, u ljetnim noćima, ima mnogo zvijezda na nebu. Tada legnem na gustu travu i promatram ih. Tražim Velikog i Malog medvjeda, zvijezdu Danicu i sve ostale. Zamišljam da se u onoj crti gdje se dijeli od zemlje, nebo zapravo spaja s morem.

Voljela bih da mi možeš odgovoriti, ali znam da to nije moguće.

Kada razmišljam o tome gdje si sada, sigurna sam jedino u to da je oko tebe jedno veliko more s nekoliko malih otoka. A ponekad, ako malo zažmirim, pa se krajolik oko mene zamagli, čak me i visoke trave podsjećaju na talasanje valova.

Ti i ja, mali brod i veslanje s otoka na otok, u zalazak sunca. Tako će biti kada počne ono „zauvijek“, kad ni mene više ne bude na ovoj planeti. Barem se nadam. I nadam se da nigdje, ni blizu ni daleko, neće biti ove planine, djeda i bake, ujaka i starca, mame i maminog muža.

Samo ti i ja, sami. Zauvijek.

S ONE STRANE JEZERA

- Mogli bismo prijeći preko jezera, tako ćemo brže izaći na cestu - kaže ona.

Gleda u veliku bijelu površinu obrubljenu crnom šumom.

Njemu duga kosa pada na ramena dok ukočeno gleda ispred sebe. Na trenutak se premišlja, a zatim polako prelazi tanku crnu ogradu postavljenu oko jezera i oprezno počne gaziti po zaleđenoj površini, kao po staklu. Njegov hod joj je smiješan, gotovo pačji, ali ne bi ga mogla nazvati geganjem, prije nečim ozbiljnijim poput ispipavanja terena. Djeluje joj kao lutka s nogama od čačkalica kojom upravlja nevidljiva divovska ruka. Draga, trapava lutka. Netko tko ne bi mogao naštetiti nikome, ni učiniti išta našao, svjesno ili nesvjesno. Dok hoda, kosa mu se blago diže i spušta. Želi ga dotaknuti i time izmamiti njegov smiješak, ali nije sigurna da je sada pravi trenutak. Neposredno nakon njega prelazi preko crne ogradice i korača za njim po ledu.

Led i noć, to je njegovo vrijeme. On voli zimu. Crna i bijela su mu najdraže boje, boje koje to zapravo nisu, a koje u sebi sadrže čitav spektar ostalih. On je neobična lutka. Nalik je tišini koja, kao u popularnim pjesmama, prelazi preko mora, dolina i ravnica. U njemu zapravo vlada tišina. Carstvo muka, bez cvrkuta i bez glasa. U njegovoj nutrini ne postoji nikakav zvuk, samo ponekad, za vedra dana, nešto nalik golemim valovima koji udaraju o obalu. Ta tišina njezina je odaja. Prostor gdje dolazi otpočiniti. Mir kakav nikada nigdje nije osjetila.

Šuma je tamna. Obrub njegove crvene kapuljače stapa se s vrhovima tamnozelenih borova koji rastu oko jezera. Barem su danju borovi takve boje. Sada je šuma samo velika mrlja od tinte na bijelom papiru, zaleđenom jezeru. *Što njemu govori ta mrlja, kako mu izgleda?* zapita se, sjetivši se psihološkog testa. Poželi upitati i njega, ali zna da bi on već u startu odbio ideju šume kao mrlje od tinte na ledu. To bi ga prvo zbunilo, a zatim bi njegove oči boje drveta postale neprohodne i nečitljive. Kako je moguće da su nečije oči u jednom trenutku toliko rječite, a u drugom posve neprobojne? Koja se sklopka u njemu pomakne?

Ona mrzi zimu. Hladnoću koja oko njezinog lica stvara izmaglicu, noć koja se spušta naglo i konačno i koju, u nedostatku zvukova i topline, nitko ne bi mogao preživjeti. Manjak boja, manjak pokreta. Jedino su uz njega zime bile podnošljivije. Magla nije djelovala kao da će se u njoj izgubiti zauvijek. U njemu je osjetila titraje koji su prkosili ledu i magli, stapali se s tišinom i otapali je.

Iako hoda vrlo pažljivo iza njega po ledu, oklizne se i u jednom, najkraćem mogućem trenutku, izgubi ravnotežu. Sve misli naglo joj nestanu iz glave. Kad je čovjek u opasnosti, ostaje samo samoodržanje, ništa drugo, pomisli nakon što joj se tijelo umirilo, a ruke prestale lamatati po zraku u potrazi za čvrstim uporištem. On je brži na ledu od nje i već je prilično daleko odmakao. Ne vidi mnogo toga oko sebe, ali prepoznaje ga po jakni koja se kao ugašeni semafor nejasno nazire u daljini.

- Hej! Čekaj! - vikne prema njemu.

On se polako, kao u usporenom filmu, okreće prema njoj. Okret koji tako dobro poznaje, koji je za nju oduvijek označavao početak topline. Kad god su bili zajedno, oko njih se otvarala topla, zlatna kupola u koju bi uplivali i u kojoj je bila potpuno zaštićena. Ne vidi njegovo lice iz ovolike udaljenosti, ali već je i njegov pokret čini sigurnijom, pa se počne lakše pomicati po ledu, duljim koracima, kao da kliže, dok mu se ne nađe sasvim blizu. On pruži ruku prema njoj i ona osjeti kako joj tijelo preplavljuje ugodna tekućina, iako zna da joj pruža ruku samo s namjerom da požure, da što prije prijeđu preko jezera kako bi se dokopali ceste, gdje se rastaju.

Svaki put kada se rastanu boji se da ga više nikada neće vidjeti i taj strah neposredno prije i nakon rastanka raste u njoj kao bolna, ledena plima. Više od nekoliko godina nakon prekida viđali su se i viđaju se i dalje, stalno i uvijek prijateljski, iako se ona mnogim dijelovima sebe nada da će se dogoditi veliko pomirenje. Zvona i konfeti. Povratak kakav može prepričavati jedino uz blagi osmijeh koji će svima prisutnima poručivati: *da, da, znala sam oduvijek da ćemo opet biti zajedno. Ako vi niste, tko vam je kriv.*

Nadmen osmijeh one koja je zaštićena u kupoli. Koja iz nje više nikada neće izaći.

Prima tu ruku zagledana u njegove smeđe oči uokvirene mekanom kosom, mokrom od pahulja. Suze joj se skupljaju u očima od blagog vala koji se slijeva na nju dok osjeća dodir njegovih velikih prstiju. Ne želi da suze počnu izlaziti. Želi zalediti trenutak, zakopati ga duboko u ovu šumu, ispod leda. Zauvijek biti s njim, bez bolne plime koja joj izlazi kroz oči.

- Blizu smo - kaže mu konačno i nasmiješi se.

Uzvrća smiješak. Zatim joj opet okrene leđa i promatra nešto; cestu koja je sve bliže ili sam led ispod sebe, nije sigurna jer je jedva vidljivo pognuo glavu. Osjeća sve veću hladnoću na rukama i licu. Počinje vjetar koji se čini mnogo snažnijim na zaleđenom jezeru nego na tvrdom tlu. Neumoljivim. On se okrene i još jednom je pogleda. U njegovom pogledu sada je

nešto ispričavajuće, makar ne može shvatiti zbog čega bi se on trebao osjećati krivim. Pruža ruku prema njemu, ali još jednom počne gubiti ravnotežu i kao u usporenom filmu padati prema lednom tlu.

On se okreće i otkliže tihim, dugim koracima po ledu. To je začudi, jer počela je padati. Kako to da joj odmah nije prišao pomoći, pridržati je? On kliže tako spretno da joj se učini kako na nogama ima klizaljke. Pita se zašto ga nikada nije upitala zna li klizati, dok još jednom uspostavlja ravnotežu. Možeš nekoga poznavati jako dobro, pomisli, znati sve detalje, ali ne i nešto toliko banalno.

Ostane stajati na mjestu, s nogama lagano raširenima na ledu i okrene se oko sebe. Mrak postaje gušći. Kada su prelazili tanku ogradicu, činilo joj se, zapravo je bila sigurna, da je park osvijetljen sa svih strana visokim svjetiljkama. Ali to je bilo na glavnoj stazi. Ovdje, na sredini jezera, kao da su oboje uronili u gustu lokvu od tinte. Ne vidi ništa ispred sebe, pa čak niti smjer kojim je on krenuo. Cestu tek nazire, u stvari više čuje, zbog zvukova automobila i tramvaja.

- Hooj! - vikne.

- Hooj! - začuje njegov glas, barem se sa strepnjom ponada da je to njegov glas, a ne nekakva čudna, izvrnuta jeka.

Gleda šumu oko sebe i još uvijek se ne pomiče, kao da je zaleđena u mjestu. Čitavo jezero moguće je prijeći u dvjestotinjak koraka, sigurna je u to, barem danju kada je na jezeru i uokolo njega sve toplo i zeleno. Tada joj ne bi bilo teško ni preplivati ga gledajući kako se krošnje preslikavaju u vodi, baš kao i patke i labudovi, te zamišljati da je svijet unutar jezera izokrenut, obrnut od ovoga u kojem je ona. Pomalo kao u *Alisi s one strane zrcala*, jedine priče iz djetinjstva o kojoj je danima razmišljala; za ručkom, prije spavanja, u šetnji s roditeljima. Mnogo ju je stvari u toj priči plašilo i uzbuđivalo - divovska šahovska ploča sa živim figurama, zrcalni drveni kukci koji se hrane tutkalom, velika ovca koja govori i plete, kolač koji se, da bi se izrezao na kriške, mora rezati ukrug, a najviše trčanje: trčanje iz petnih žila, samo da bi se ostalo na istom mjestu. Na kraju je odlučila čitavu tu knjigu ostaviti za neki drugi put, za vrijeme kada postane starija. Zalediti je u sjećanju dok ne dođe vrijeme odležavanja. Led na kojem stoji podsjeća je na nju; na trenutak kada zrcalo za Alisu prestaje biti obično, stakleno zrcalo i postane tekućina kroz koju ona odluči proći i tako završava u čudnoj, izvrnutoj zemlji. Što bi se dogodilo da to nije odlučila? Uvijek se pitala kako bi bilo da su junaci priča odlučili jednostavno ostati na mjestu, ne micati se. Kao što se

godinama nakon prekida s njim pitala – zašto nisam mogla jednostavno ostati, ne napuštati ugodnu fotelju gdje je Alisa prije prolaska u drugu dimenziju sjedila s mačkom? *Napustit ćeš ti njega, previše si nemirna*, rekao joj je tadašnji instruktor vožnje. Pogledala ga je s nerazumijevanjem. Napustiti njega? Iskupati si oči vlastitim prstima, prije.

A onda se ipak dogodilo.

Samo, dogodilo se još nešto, nešto čudno. Svijet iza zrcala kroz koje je prošla nakon što su se rastali, bio je svijet koji više nije imao nikakve veze s onim svijetom u kojem je boravila s njim. Sve se obrnulo na čudan način. Prostor je postao opasniji i mračniji. Našla se u dodiru s nepoznatim, ostrim bridovima. Zakoni koje je dotad poznavala više nisu vrijedili i nije bilo načina da ikome objasni svoje dotadašnje ideje, niti da prihvati te nove, tuđe. Sve je gledalo u nju s neshvaćanjem i hladnoćom. Sunčan dan kraj jezera postao je ledena zimska noć. Zato ga je morala nastaviti viđati, redovito i često, kako bi se vratila u stanje reda, mira i poznatih znakova.

Konačno napravi nekoliko koraka, a zatim još nekoliko, pokušavajući se odgurnuti nogama kao što je vidjela da on čini. Ne zna za njega, ali ona nikada nije klizala. Ne može biti teško, uvjerava se. Samo polako. Pogleda pred sebe, ali više ne vidi njegovu jaknu niti bilo kakav pokret u daljini. Moguće je da je već prešao na drugu stranu, možda sada šeta uz jezero, provjerava mobitel i čeka je. Mora požuriti. S nelagodom osjeti da je prošlo dosta vremena otkad je stala, čini joj se tako zbog hladnoće koju osjeća na licu. Stopala gotovo više i ne osjeća, ali sve će se to promijeniti kada se vrati među ljude. Vratit će se i zvukovi, koji su sada sve nejasniji, kao da nestaju u tami i jezeru. On je čeka i treba nastaviti. Dugim, klizećim koracima približava se obali koju sada već može sasvim jasno vidjeti. Dobro je, još samo malo. Njega, koliko može razabrati u mraku, nema. Nema ni svjetla. Izgleda da svjetiljke s ove strane jezera ne rade.

Odjednom osjeti nešto čudno ispod lijeve cipele. Zazvuči kao tarenje gumenih čizama jedne o drugu. Pogleda prema dolje, ali ne vidi ništa osim leda. Led je debeo, solidan, neprobojan, sigurna je u to. Ipak, srce joj počne jako, gotovo bolno udarati. Pokuša odmjeriti koliko koraka ima do obale, ali crna je ogradica s te strane utonula u ostatak mraka. Možda dvadesetak koraka, uvjerava se. Nije mnogo. Ponovo pomakne nogu, ali onaj zvuk se pojača i sada ga više ne može ignorirati. Polako se okrene oko sebe. Boji se vikati jer ne zna koliko je to sigurno. Može li led pucati od zvuka kao što pucaju čaše?

Pogleda u vis. Možda je nekim čudom ispod stabla s debelim granama koje može dohvatiti i

po njima se zatim sigurno primaknuti do obale? Ali u zraku je samo mrak kao i svuda oko nje. Debeli mrak.

- Gdje si!? - vikne.

Odzvoni joj tišina.

- Hej? Daj, ne zezaj! - vikne glasnije. - Led puca!

Možda joj neće povjerovati. On je sigurno na nekom dijelu jezera gdje je led čvrst i misli da se ona šali, da provocira, da privlači pažnju, kao što je i inače često mislio. Napravi još jedan, nesiguran korak. Škripanje se pojača. Zatim ugleda nešto lijevo od sebe. Izgleda kao veliki drveni poklopac. Je li to splav ili nešto drugo, možda ulaz u nekakav tunel, povezan s dnom jezera? Ne stigne previše promišljati o tome jer se pucketanje ispod nje ponovo pojača. Podigne jednu nogu i postavi cipelu na poklopac, prije toga par puta udarivši u njega da vidi hoće li se slomiti. Zatim se nježno drugom nogom odgurne od leda i rukama i nogama se nađe na poklopcu koji je čvrst i solidan, kao ukopan u zemlju ispod jezera. Što je to? Nekakav odvod iz jezera koji skuplja višak vode, ako je ima? Nikada nije vidjela ništa slično. On bi sigurno znao čemu to drveno pomagalo služi. Uvijek je shvaćao bit stvari i njihovu korisnost. Njezinu, očito, ipak nije uspio dokučiti. Vjerojatno je mislio kako i ne postoji.

Još uvijek sagnuta, pogleda u mjesto na ledu na kojem je stajala do prije nekoliko trenutaka. Led propadne u jezero potpuno tiho, kao da umjesto njega u vodu tone pero ili snijeg.

Vjetar se pojača. Ona stoji i gleda oko sebe. Barem je njezin poklopac tvrd, udara nogama u njega i ne pomiče se. Ali što sada? Ne želi se vratiti na led jezera, iako je s druge strane možda čvršći. Previše je riskantno. Ovdje pak svakako ne može ostati.

- Heeeeeej! - viče u mrak.

Stojeći čvrsto na poklopcu, svom malom otoku na jezeru, lijevom nogom ipak dotiče dijelove leda uokolo i sa strepnjom shvati da ih može odgurivati, da je led popucao posvuda. Oko nje je, dakle, voda. Hladna, crna. Dobro je da nije krenula natrag na led, sada bi se utopila. Nekada likovi iz priča trebaju ostati na mjestu, sjeti se misli od maloprije. Da je barem ostala na obali. Čemu uopće ta ideja prečaca preko jezera? Mogli su polako, ruku pod ruku, prošetati okolo. Dulje biti zajedno. Gdje je on? Možda se utopio, tiho propao u crnu vodu. Iza zrcala.

- Upomoć! - više ponovo.

Osjeća kako je nešto u grlu počinje grebati, glas joj škripi poput leda dok sve snažnije više. Noću ljudi često šeću ovim parkom, čak i zimi, ali sada nema nikoga. Zašto? Obalu s koje su krenuli vidi tek nejasno.

- Ima li koga?! - nastavlja, iako zna da je njezino pitanje suvišno i smiješno. Svejedno osjeća da je jedno od onih koja se moraju postaviti u ovakvim situacijama.

Zatim se sjeti nečega što joj se učini najboljom idejom svih vremena. Prokopa rukom po torbi i napipa mobitel. Izvadi ga i stisne gumb, a on zasvijetli u mraku. Naglo bira njegov broj. Mobitel joj tupo odgovara: *birali ste broj koji se ne koristi.*

Nemoguće. Razgovarala je s njim prije dva sata, a zatim još ranije, pa prekjučer... Bez razmišljanja bira kućni broj, roditelji su sigurno tamo, može im barem reći gdje je: na poklopcu, zapravo, povrhu čudnog tunela usred jezera. To će im sigurno sjajno zazvučati. Telefon počne zvoniti, a zatim zvuk mobitela zamre. Pogleda u njega, ali zajedno s tonom i svjetlo se počne gasiti dok na kraju ne ostane nijem i crn u njezinoj ruci.

Zajedno s njim, učini joj se da su nestali i svi ostali zvukovi. Ne čuje više ništa, čak ni vjetar. Kao da je sve što je dosad postojalo u zvuku i kretanju, sada stalo. Utonulo u carstvo tišine, muka kojim je dosad vladao jedino on.

Promatra borove. Čini se da je u svim njihovim vršcima mir kakav nikada nije osjetila, osim s njim, kada bi utihnuli i kada bi se sve oko njih smirilo. Sjeti se sigurnosti spoznaje da će, kako se god stvari odigrale, ako je s njim, na kraju sve ipak biti u redu. Saznanja koje je izgubila u stvarnosti u koju je ušla nakon njega, nakon što je prošla kroz tekuće ogledalo.

Gdje je on sada? Gdje je ona? Pokuša se vratiti na raskršća kojima su prolazili svih ovih godina. Zamišlja ih kao račvanja u šumi na kojima su odlučili odabrati jedan put, nadajući se da je onaj pravi. I zatim, zadnji odabir: hodati po jezeru do ceste. Što bi bilo da su... Više nije imalo smisla razmišljati na taj način. Kažnjena je što se odlučila za jezero, možda i zato što se viđala s njim sve ovo vrijeme, sigurno zbog ključnog raskršća, onoga kad ga je napustila. Sada će zato zauvijek živjeti u hladnom carstvu tišine. Bez pokreta u bilo kojem smjeru.

Spusti glavu i ugleda nešto ispod sebe što djeluje kao komad špage s ključem. Uplašila se da su to možda njezini ključevi, da ih je ispustila ili da su joj jednostavno iskliznuli iz džepa, ali, kada se sagne, shvati da se zapravo radi o malom srebrnom ključu poput nekog iz

djevojačkih dnevnika pričvršćenom na njezin poklopac.

Prima ključić u ruku.

Još jednom pogleda oko sebe i spotakne se o mrak koji se počeo prelijevati po njezinoj jakni, kosi, očima i rukama. Osim što više ništa ne čuje, ništa više ne vidi: led, vrhove drveća, šumu, uličnu rasvjetu.

Što bi se dogodilo da Alisa nije odlučila proći kroz zrcalo, ući u taj drugi, iskrivljeni, zastrašujući svijet?

Što bi se dogodilo da nisu krenuli prečacem po tankom ledu jezera?

Sada ne stigne misliti o tome.

Tama će je nagristi, a možda i progutati, ako ostane na mjestu.

Preostaje joj jedino podići poklopac.

BRUJANJE U DRVEĆU

– Mjesecima sam sanjala da prolazimo kroz šumu, baš kao sada – kaže mu. – Nisam znala što to znači... ali sam često mislila o tebi.

Gleda njegov profil. Nos mu nije velik kao što je pamtila. Zvala ga je „kljuka“. Sada je to bio samo običan, srednje velik, možda malo stariji nos od onoga kojega se sjećala. Ostario je, to je bilo neupitno, iako nije znala po čemu to konkretno razaznaje. Sitne bore oko očiju i malo slamnatija kosa, bez sjaja. Hod, tek nešto pogrbljeniji. Njegova snaga je još uvijek tu. Sva ta snaga koju je uvijek primjećivala u njemu, a koju nikada nije koristio, koje se čak pomalo i stidio. Zatim, njegova visina, kraj koje se uvijek osjećala zaštićeno. Prekrivena toplim poplunom.

I ona je ostarjela. Njezina je koža sada drugačija. Koža, ako već ništa drugo. Ali i kosa. Ima sijedih. Ima ih sve više. Prije ih je vadila s glave, čupala jednu po jednu. Sada ih ne dira. Nada se da se ne vide previše. Uostalom, čovjek stari, od starenja se ne može pobjeći, bila je floskula kojoj su pribjegavali njezini vršnjaci. Nije to još bilo strašno, znala je da ih starost još nije zahvatila u punoj snazi. Zato su se mogli šaliti, mogli su prikrivati znakove prolaska vremena. Njezin je otac prije smrti imao crnu kosu. Gledala ga je, mrtvog, s tom crnom kosom. Možda to onda i nije pokazatelj, kosa. Ili koža. Ljudi umiru i sa sasvim glatkom kožom. Dakle, smrt nije nešto na što se organizam priprema. Nije tako zamišljeno.

Osjeti brujanje u lišću. Prvo pomisli da je riječ o šuštanju, ali zatim shvati da je zvuk dublji, teži, gotovo kao da se rastvara instrument duboko iznutra. Orgulje ili žice gitare? On je često svirao gitaru, prije sad već gotovo dva desetljeća, kada su bili bezbrižni i kada je sve bilo prazno. Možda ne toliko prazno koliko nepopunjeno. Nije bilo njegovog braka i djeteta, njezinih pokušaja i promašaja. Nije vidjela njegovo dijete, samo je čula da je dobio kćer, od zajedničkog prijatelja, i da se zove Sara. Pitala se kako se osjećao u rađaonici, što mu je prolazilo kroz glavu kada je prvi put primio to biće u ruke. Biće, koje je rodio netko tko nije bila ona. Sigurno ga je kći još više povezala sa ženom koja ju je rodila.

Iako, sada, dok hoda pored nje velikim pažljivim koracima, kao da bi mogao stati u blato iz kojega neće moći izvaditi nogu, u ljepilo koje bi ga zauvijek uvuklo u rupe u zemlji, ne čini joj se sretnim niti povezanim s drugim ljudima. Zapravo, djeluje joj kao biće koje je predugo boravilo u šumi, duboko ispod lišća. Netko koga su zaboravili probuditi onda kada su svi

ostali krenuli na put pa ono sada hoda samo, bez suputnika, u smjeru u kojem misli da su ostali krenuli. Postoji u njemu, tom putu koji prelazi, koracima koje čini, nešto čisto, neokaljeno. Netaknuto. Ne zna čime točno, valjda svime onim čime se, pretpostavlja, ona u međuvremenu „uprljala“. Svijetom. Ljudima. Svim onim situacijama u kojima nije željela biti, a bila je.

Šutnja među njima, popraćena brujanjem u lišću, postaje gušća. Ona osjeti kako se nešto među njima rastvara i kako nema načina da to spoji.

Nejasno shvati da je jedini način da premosti zjapeću jamu između njih taj da ostanu u šumi. Pogleda prema izlazu – do njega ima barem desetak minuta hoda. Niti drugi izlaz nije bliže. Trebalo bi pronaći klupu i sjesti na nju, klupu u gustom zelenilu koje ih može zaštititi od svega uokolo.

– Nismo se vidjeli koliko... desetak godina? Otkad ti je otac umro? – pita, da prekine šutnju koja se uvlači u zelenilo oko njih.

On ne odgovara već i dalje pažljivo gazi po zemlji, promišljeno, kao što je uvijek bila i svaka njegova rečenica. Nikada od njega nije čula riječ viška, pokret viška. Učinio bi i rekao onoliko koliko bi bilo potrebno, a zatim stao. Savršenu odmjerenuost njegovog djelovanja mogla je rezati i slagati u velike pravilne kocke, a zatim čuvati u dubokom smrzanju.

– Što si sanjala? – pita je sporo.

Ne gleda je u oči, samo uzdahne i pogleda u pod. U njemu osjeti umor i nemoć. Ne zna zašto ga je pozvala ovdje i odjednom se zbog toga osjeti krivom. Nisu se vidjeli toliko godina, nisu se ni čuli, a zatim ga je sanjala, zvala i sada mu želi reći nešto o snu koji njemu ne znači ništa, a ne znači ništa niti njoj ili barem ne razumije njegovo značenje. U tom pozivu sabijena je čitava njezina uzaludnost, pomisli. Dok je on stvarao ono bitno: gradio veze, poslove i, na kraju krajeva, dijete, ona je sanjala, po svoj prilici, ono nebitno. Sporedno. Ono od čega nije napravljena srž.

Šuma, pomisli, gledajući tanke i deblje, isprepletene grane. U šumi je srž. U onome što čuje u lišću. Oni su sada sasvim slučajno, zato što je poželjela da se prošetaju po šumi, bliže srži nego što su to ikada zajedno bili. Šetali su se kroz parkove i šume, naravno, ali tada nisu čuli ovo tiho, a zatim pojačano glasanje lišća. Nitko im se nije obraćao. Nitko ih nije dozivao.

Odluči mu ispričati san, odgovoriti na njegovo pitanje.

- Hodali smo kroz teren pun zmija. Zmijurina. Ljubičastih i zelenih, neprirodnih boja kao u kompjutorskoj igrici. Nisu nas napadale, ali... mogle su. U bilo kojem trenutku. Znala sam to.

Njegove oči su ozbiljne i mirne, kao da promatra svečani događaj dok gleda u lišće. Pogleda u njegovom smjeru i ugleda drvo iz kojeg je, čini joj se, brujanje najjače. Ne vidi ništa.

- Uglavnom, u snu, ja sam stalno željela pobjeći, skrenuti s puta na neki drugi put gdje zmija nema. Ali to je bilo nemoguće, zmije su samo nicale, kao korov... ili kao cvijeće, svejedno. One kao da su bile dio šume.

Dođu do klupe usred zelenila. Osjeti olakšanje. Odluči iskoristiti prijašnju misao i sjesti. Ako je šum u lišću stvaran, možda će se pojačati. Ako je samo u njezinoj glavi, možda će se smanjiti. U svakom slučaju, produžiti će joj boravak s njim. Gledat će u njegovo zamišljeno lice barem malo dulje.

- Uglavnom, na izlasku iz šume, do kojeg napokon dođemo, uključi se alarm. On se uključuje onda kada je nekoga ugrizla zmija. Pitam se je li možda ugrizla mene i kako se to moglo dogoditi bez da sam išta osjetila, ali tada shvatim da je ujela tebe. Alarm je crven i snažan i zvoni u predjelu tvog srca. Onako, kao u pjesmama: zmija te za srce ugrizla.

Nasmiješi se, pokušavajući pronaći natruhe osmijeha i na njegovom licu koje sada ozbiljno gleda pred sebe i šuti. Barem je sjeo pored nje na klupu, pomisli. Da je želio da ovo što prije završi, vjerojatno bi joj rekao da produže prema izlazu. Ovo je vjerojatno bila greška, pozvati ga u šumu nakon toliko vremena i prepričavati svoj san, ali zelenilo oko klupe joj djeluje kao da su oduvijek tamo. Poznato, toplo. Isprepletene grančice drača. Divlje jagode s jedne strane, sasvim sitne, kao nokti, a kopriva s druge. Želi dotaknuti i jedno i drugo. Čini joj se da će ruke umočiti u bilje ako mu se približi previše, kao da su na slici u kojoj se mogu utopiti. Ni on ne djeluje kao da želi izaći iz slike. Sjedi pogrbljeno, ali opušteno i još uvijek gleda pred sebe. Možda vidi nešto u lišću, nešto čudno, što ona ne vidi, a o čemu on može samo šutjeti.

- Uglavnom, kako bi izvadio otrov, moraš zarezati, nožem ili skalpelom, u svoje srce. Vadiš plavi džepni nož i radiš dugi rez posred grudi. Bojim se da bi te moglo boljeti, da bi mogao početi vikati, ali ti si savršeno miran. Lice ti ne pokazuje ništa, osim možda umor, potrebu da sve to što prije završi.

Njegov profil i dalje je miran, no sada mu je glava pognuta dok pomno proučava vlati trave.

Na njezinu rečenicu o rezanju svojih grudiju, odgovara laganim kimanjem glave, kao da se to stvarno dogodilo.

Ona odluči završiti san.

- Nakon što otvoriš ranu i izvadiš otrov, želim ti pomoći da dio kože koji si razrezao i koji sada visi, vratiš natrag, zalijepiš. Tražim flastere u ladici pored alarma. I stvarno, tamo su. Vadim ih, drhteći, i lijepim na tvoju kožu na kojoj nekim čudom uopće nema krvi. No flasteri otpadaju, previše su vlažni. Otpadaju i raspadaju se pod mojim prstima. Nisam ti uspjela pomoći.

Došla je do kraja i ušuti. On ju pogleda upitno, kao da provjerava je li priča završila, a zatim odmakne pogled.

- Mislila sam da je to možda povezano s tvojim ocem, znaš... da ti nisam uspjela pružiti utjehu nakon...

Njegova šutnja postaje duboka provalija između njih. Više nije pogrbljen, naslonio se na klupu i opustio glavu preko naslona, kao da spava, iako su mu oči širom otvorene. Poželi ga dotaknuti po kosi, možda tek po onim sijedim vlasima kojih, sada joj se učini, ima sve više. „Vidi, oboje smo osijedili“, poželi mu reći. „A imali smo sličnu gustu crnu kosu“.

Sijede vlasi izgledaju opasnije na tamnoj kosi, pomisli. Bore izgledaju različito na svakome. Njega su učinile još dobroćudnijim, još blažim, ako je to uopće bilo moguće. Vjerojatno ga je i obitelj učinila boljom osobom, klišej koji je mnogo puta čula. No u njegovom slučaju, klišeji je nisu činili nervoznom ili svadljivom kao inače. On bi ih učinio dirljivima.

Kako bi bilo da je provela sve ovo vrijeme s njim, da nije otišla nakon smrti njegovog oca i prestala se javljati? Nije mogla zamisliti osjećaj, samo sliku. Bila bi to slika livade danju posute cvijećem, a noću crnim vranama koje bi je čuvale od bilo koga tko bi na njoj želio graditi ili bi je želio oteti. Danju, svi bi na njoj igrali badminton, kao na reklamama za obiteljske izlete. Noću, ne bi bilo nikoga. Možda samo zaljubljenici koje vrane ionako ne bi dirale. Vrane, čiji bi kljunovi bili oštri poput žileta, a oči crne poput sitnih gumbiju.

Teško onome tko bi želio uništiti njihovu livadu.

Lišće oko njih pojača svoje brujanje. Svi trenuci koje je provela s njim, a koji su prošli, učine joj se izvjesnima, potpuno čistima i toplina, omotanima u vunu. Trenuci koji tek trebaju uslijediti djeluju joj hladnima, bolnima, unaprijed nepopravljivima. Izgledaju kao da se nad

njih nadvio ledeni strop, a grane kao da su ih počele hladiti. Izvjesnost te spoznaje je prene: učini joj se da se za nju nikada više neće dogoditi ništa pitomo, ništa smirujuće. Vrijeme koje je prošlo, iskoristila je kako je znala. Ono koje još nije došlo, mutno i jalovo, ne želi niti čekati. Ne želi proživjeti.

Zato je jedino važno zaustaviti trenutak u šumi. Izložiti se brujanju, ma kamo je odvelo.

Kao da je pogodilo njezine misli, brujanje se još više pojača, do granice nepodnošljivosti. Ona se uhvati za glavu i spusti je. Osjeti kako joj čitavo tijelo obavlja to nesnosno zujanje i zvrndanje, kao da je netko u njezinu lubanju pustio rojeve glodavaca i kukaca odjednom. Pomisli da je gotovo. Tu, na ovoj klupi, u šumi. Nema povratka. Kukci će joj, zajedno s glodavcima, razmrviti mozak i pogostiti se njegovim ostacima. Hoće li to učiniti i njemu, ne zna. Pokuša se okrenuti prema njemu, ali roj se nastavi. Učini joj se da su se i cvrčci pridružili filharmoniji i da će prepiliti sve žile u njezinoj glavi.

Zatim se šum naglo stiša.

Ona oprezno i polako pomakne ruke sa svoga lica i pogleda u njega. Izgleda kao da nije proživio jednaku bol. Ili jest? Gleda je sa smiješkom svojim pitomim očima.

- Što je ovo bilo? - pita ga isprekidanim glasom.

Učini joj se da je prošlo jako mnogo vremena između brujanja koje ju je gotovo udrobilo u zelenilo i ovog trenutka. Nešto je drugačije u šumi. Svjetlost? Izgleda kao da je mnogo ranije u danu, rano jutro. I još nešto. Stabla oko njih kao da su... rjeđa? Tanja? Ne može do kraja objasniti. Što se dogodilo? Ponovno pogleda u njega, pokušavajući na njegovom licu pronaći odgovore.

On je i dalje gleda u oči. Djeluje svježije i vedro. Njegov pogled je bistriji, kao da je okupan iznutra. Brada mu je jedva vidljiva. Sijede vlasi u njegovoj kosi više nisu tamo, a lice mu djeluje puno glađe.

Ona se automatski dotakne po licu i kosi. Ne može ništa zaključiti tim dodirima osim da je sve tamo, kao što je i bilo. Jedino, lice joj se učini užim.

- Pogledaj u drveće. Ono brujanje koje smo čuli - kaže on povjerljivo i meko, približavajući joj svoje tople oči - čitavo vrijeme mislio sam da je vjetar, ali nije.

Zatim polako podigne glavu.

I ona uspravi pogled prema granju.

Jelena Zlatar Gamberozić

Rođena 1982. u Zagrebu. Viša znanstvena suradnica na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu, vanjska suradnica na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i dopredsjednica Centra za kreativno pisanje u Zagrebu (CeKaPe). Diplomirala je dvopredmetnu sociologiju i filozofiju (2004.) i jednopredmetnu sociologiju (2006.) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Doktorirala je 2012. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (teza: *Utjecaj društvenih aktera na urbane transformacije i obnovu Zagreba nakon 2000. godine*). Glavna je urednica biblioteka *Znanost i društvo* i *Posebna izdanja* (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu). Sudjelovala je u brojnim znanstvenim projektima. Prozu objavljuje u domaćim i stranim književnim časopisima. Osvojila je nagradu Sedmica & Kritična masa za prozu mladih autora do 35 godina s pričom „Brujanje u drveću“.

Objavila: *Urbane transformacije suvremenog Zagreba. Sociološka analiza* (znanstvena monografija, 2013); *Odjavna karta* (priče, 2014); *Slijepa točka* (roman, 2015); *Ticala* (priče, 2016); *Strani gradovi* (priče, 2018); *Svijet je gladno mjesto* (priče, 2022); *Knjige u priči* (eseji, 2023).

Biblioteka Online

knjiga 256

Jelena Zlatar Gamberožić

TICALA

© 2024 Jelena Zlatar Gamberožić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2024

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

Berkay Mavral / Pexels.com

Objavljeno

14. srpnja 2024.

ISBN 978-953-374-257-1 (HTML)

ISBN 978-953-374-258-8 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-259-5 (PDF)

ISBN 978-953-374-260-1 (MOBI)

Prvo izdanje

Hena com, Zagreb, 2016.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**